UNIVERSAL LIBRARY
OU_198116
UNIVERSAL LIBRARY

ರವೀಂದ್ರರ ಕತೆಗಳು

೧

(ಸ್ಥಾನಪಲ್ಲಟದ ಹೇಳಿಕೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಥೆಗಳು)

ಅನುವಾದಕರು

ಅ. ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರ್

ಸತ್ಯಶೋಧನ ಪ್ರಕಟನಮಂದಿರ

ಕೋಟೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ

ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ ೧೯೪೪
ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ ೧೯೪೫
ಮೂರನೆಯ ಮುದ್ರಣ ೧೯೪೭

ಹಕ್ಕು ಕಾದಿಡಲಾಗಿದೆ

ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ

ಮುದ್ರಣಕಾರರು
ಬಿ. ಎಸ್. ನಾರಾಯಣರಾವ್
"ಓಂಕಾರ್ ಪ್ರೆಸ್", ಗೌಡನಪೇಟೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಕತೆ	ಮೂಲ	
ಸ್ನಾನಘಟ್ಟದ ಹೇಳಿಕೆ	(ಘಾಟೇರ್ ಕಥಾ)	೧
ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರ್	(ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರ್)	೧೬
ಅಸ್ಥಿಪಂಜರ	(ಕಂಕಾಲ್)	೨೬
ಒನಕೆಯ ಪೆಟ್ಟು	(ಉಲೂಖಡೇರ್ ವಿಪತ್)	೩೯
ಸಂಪತ್–ಸಮರ್ಪಣೆ	(ಸಂಪತ್ಸಮರ್ಪಣ್)	೪೩
ವಿಚಾರಕ	(ವಿಚಾರಕ್)	೫೭
ಶಾಸ್ತಿ	(ಶಾಸ್ತಿ)	೬೯
ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಪುರಾತನ ಕತೆ	(ಏಕಟಿ ಕ್ಷುದ್ರ ಪುರಾತನ್ ಕಥಾ)	೮೭
ಉದ್ಧಾರ	(ಉದ್ಧಾರ್)	೯೩
ಅಂಗಳ ಮತ್ತು ಅಂತಃಪುರ	(ಸದರ್ ಓ ಅಂದರ್)	೯೮
ಅಪರಿಚಿತೆ	(ಅಪರಿಚಿತಾ)	೧೦೪

ಕೆಲವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು

ಕತೆ ಸರಳ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿವೆ.

—ವಿಶ್ವಕರ್ನಾಟಕ

..................ಅನುವಾದ ಸರಳವೂ ಸರಾಗವೂ ಸಹಜವೂ ಆಗಿದೆ. ಈ ಸಂಪುಟಗಳು ಕೊಂಡು ಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಓದಲು ಸರ್ವಥಾ ಯೋಗ್ಯವಾದುವು.

—ಕನ್ನಡ ನುಡಿ

..................ಕಥೆಗಳು ಅತ್ಯಾಕರ್ಷಣವಾಗಿ ವಿಶ್ವಕವಿ ರವೀಂದ್ರನಾಥರ ಭಾವನಾಮಯ ಮನಸ್ಥಿತಿಯ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವಂತಿದೆ. ....ಅನುವಾದವು ವಿಶೇಷ ಸಂಸ್ಕೃತಮಯವಾಗಿರದೆ, ಸರಳವಾಗಿ, ಲಲಿತವಾಗಿ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಗೂ ವಾಚನಾಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತೆ ಮನೋಹರವಾಗಿವೆ............

—ಸುಬೋಧ

ಸ್ನಾನಘಟ್ಟದ ಹೇಳಿಕೆ

ಸಂಭವಿಸಿದ ಘಟನೆಗಳು ಪಾಷಾಣದ ಮೇಲೆ ಅಂಕಿತವಾಗುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಅದೆಷ್ಟೋ ಕತೆಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಸೋಪಾನ ಸೋಪಾನಗಳಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದೆ. ಪುರಾತನ ಕತೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಲಿಚ್ಛಿಸುವೆಯಾದರೆ ನನ್ನ ಈ ಮೆಟ್ಟಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊ. ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ನೀರಿನ ಕಲಕಲನಾದದೆಡೆಗೆ ಕಿವಿಗೊಡು. ಬಹು ದಿನಗಳ ವಿಸ್ಮೃತ ಕತೆಗಳನ್ನೆಷ್ಟೋ ಕೇಳುವೆ.

ಒಂದು ದಿನದ ಘಟನೆ ನನಗೆ ನೆನಪಾಗುವುದು. ಅದೂ ಇಂದಿನಂತಹ ದಿನವೇ. ಆಶ್ವಯುಜ ಮಾಸ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಲು ಇನ್ನು ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಉಳಿದಿತ್ತು. ಬೆಳಗಿನ ಝಾವದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಮಂದಮಧುರ ನವೀನ ಶೀತಲ ಮಾರುತವು ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚೆತ್ತವರಿಗೆ ನೂತನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿತ್ತು. ಮರದ ಚಿಗುರು ಹಾಗೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಲುಗುತ್ತಿತ್ತು.

ತುಂಬು ಗಂಗೆ. ನನ್ನ ನಾಲ್ಕೇ ನಾಲ್ಕು ಮೆಟ್ಟಲುಗಳು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗದೆ ಇದ್ದುವು. ನೀರಿಗೂ ನೆಲಕ್ಕೂ ತಿಕ್ಕಾಟ. ಮಾವಿನ ತೋಪಿನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಸವಿನ ದಂಟು ಬೆಳೆದಿರುವಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಗಂಗೆಯ ನೀರು ಏರಿತ್ತು. ನದಿಯ ಈಚೆಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪುರಾತನ ಪಾಳು ಕಟ್ಟಡಗಳು ನೀರಿನ ಮೇಲೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿಕೊಂಡಿವೆ. ದಡದ ಗೊಬ್ಬಳಿ ಮರಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಬೆಸ್ತರ ದೋಣಿಗಳು ಮುಂಜಾನೆಯ ಉಬ್ಬರದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುತ್ತ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಉಜ್ಜುತ್ತಿದ್ದುವು. ಉಬ್ಬರದ ಯೌವನದ ಕೆಂಪು ನೀರು ಆ ದೋಣಿಗಳ ಎರಡು ಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲೂ ಛಲಛಲ ಆಘಾತಮಾಡುತ್ತಲೂ, ಅವುಗಳ ಕಿವಿ ಹಿಡಿದು ಮಧುರ ಪರಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅಲುಗಿಸುತ್ತಲೂ ಇತ್ತು.

ತುಂಬು ಗಂಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಶರತ್‍ಪ್ರಭಾತದ ಬಿಸಿಲಿನ ವರ್ಣ ಅಪರಂಜಿ ಚಿನ್ನದಂತೆ, ಸಂಪಿಗೆಯ ಹೂವಿನಂತೆ ಇತ್ತು. ಬಿಸಿಲಿನ

ಈ ವರ್ಣವನ್ನು ಮತ್ತಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮರಳು ದಿಣ್ಣೆಗಳ ಮೇಲೂ ಜೊಂಡುಗಳ ಮೇಲೂ ಬಿಸಿಲು ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಹುಲ್ಲು ಗಾವಲಿನ ಎಲ್ಲ ಹೂವೂ ಇನ್ನೂ ಅರಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಅರಳಲು ಆರಂಭವಾಗಿತ್ತು.

ಅಂಬಿಗರು ರಾಮನಾಮ ಜಪಿಸುತ್ತ ದೋಣಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು. ಬೆಳಗಿನ ಹೊಂಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಹರಡಿಕೊಂಡು ಪಕ್ಷಿಗಳು ಆಕಾಶ ದಲ್ಲಿ ಹಾರುವಂತೆಯೇ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ದೋಣಿಗಳು ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಪಟಗಳನ್ನು ಹರಡಿಕೊಂಡು ಸೂರ್ಯಕಿರಣದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಿದ್ದಿದ್ದುವು. ಅವನ್ನು ನೋಡಿ ದರೆ ಪಕ್ಷಿಗಳೋ ಎಂದು ಭ್ರಮೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವು ರಾಜಹಂಸಗಳಂತೆ ನೀರಿನ ಮೇಲೆ ತೇಲುತ್ತಿದ್ದವು ಅಂತೂ, ಆನಂದದಿಂದ ತಮ್ಮ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಂತಿದ್ದುವು.

ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯ ಮಹಾಶಯರು ಎಂದಿನಂತೆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ದರ್ಭೆ ಮತ್ತು ಪೂಜಾಪಾತ್ರಗಳೊಡನೆ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ, ಇಬ್ಬಿಬ್ಬರಾಗಿ ನೀರು ಒಯ್ಯಲು ಬಂದರು.

ಈ ಸಂಗತಿ ಅಷ್ಟು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ್ದಲ್ಲ. ನಿಮಗೇನೋ ಬಹು ಹಳೆಯ ಕಾಲದ್ದೆಂದು ತೋರಬಹುದು. ಆದರೆ ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ನಡೆದ ಘಟನೆಯಂತಿದೆ. ನನ್ನ ದಿನಗಳು ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹದ ಮೇಲೆ ಆಡುತ್ತ ಆಡುತ್ತ ತೇಲಿಹೋಗುವಂತಿವೆ. ಬಹು ಕಾಲದಿಂದ ಸ್ಥಿರಭಾವದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕಾಲ ಬಹು ದೀರ್ಘವೆಂದು ನನಗನಿಸದು. ನನ್ನ ಹಗಲಿನ ಬೆಳಕೂ ರಾತ್ರಿಯ ನೆರಳೂ ದಿನಂಪ್ರತಿ ಗಂಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವವು. ಪುನಃ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಗಂಗೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಅಳಿಸಿಹೋಗುವವು. ಅವುಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಎಲ್ಲೂ ಕಾಣಿಸದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಾನು ಮುದುಕನಂತೆ ಕಂಡರೂ ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಚಿರನವೀನತೆಯಿದೆ. ಬಹು ವರ್ಷಗಳ ನೆನಪಿನ ಪಾಚಿಯ ಭಾರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ನನ್ನ ಬೆಳಕು ನಂದಿಹೋಗಿಲ್ಲ. ದೈವವಶಾತ್ ಒಂದು ತುಂಡು ಪಾಚಿ ತೇಲಿಕೊಂಡು ಬಂದು ನನ್ನ ಮೈಗೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಪುನಃ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ತೇಲಿಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಹೋಗುವುದು. ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ

ಏನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೊಳೆಯ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬಿರಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಗಿಡ-ಗೆಂಟೆ ಸೊಪ್ಪು-ಸದೆಗಳೇ ನನ್ನ ಪುರಾತನತ್ವದ ಸಾಕ್ಷಿಗಳು. ಅವೇ ಪುರಾತನ ಕಾಲವನ್ನು ಸ್ನೇಹಪಾಶದಲ್ಲಿ ಬಿಗಿದು ಚಿರಕಾಲ ಶ್ಯಾಮುಲ ಮಧುರ ಚಿರನೂತನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿವೆ. ಗಂಗೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ನನ್ನಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಮೆಟ್ಟಿಲಾಗಿ ಸರಿದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ನಾನೂ ಒಂದೊಂದು ಮೆಟ್ಟಿಲಾಗಿ ಹಳಬನಾಗುತ್ತಿರುವೆನು.

ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಮನೆಯ ಆ ಅಜ್ಜ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ನಾಮಾವಳೀ ಘೋತ್ರ ಹೊದೆದು ನಡುನಡುಗುತ್ತ ಜಪಮಾಲೆ ತಿರುವುತ್ತ ತಿರುವುತ್ತ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವನು. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯವರ ಮಾತಾಮುಹಿ ಆಗ್ಗೆ ಇಷ್ಟೇ ಇಷ್ಟು ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಒಂದು ಆಟ ನನಗೆ ನೆನೆಪಿದೆ. ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ಒಂದು ಘೃತಕುಮಾರೀ ಎಲೆಯನ್ನು ಹೊಳೆಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತೇಲಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ನನ್ನ ಬಲಗಡೆ ಒಂದು ಸುಳಿಯಿತ್ತು. ಎಲೆ ಅಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತ ತಿರುಗುತ್ತ ತೇಲಿಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳು ಕೊಡವನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ಅದನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಅವಳು ದೊಡ್ಡವಳಾಗಿ ತನ್ನದೊಂದು ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ನೀರಿಗೆ ಬರತೊಡಗಿದಳು. ಆ ಹುಡುಗಿಯೂ ಬೆಳೆದು ದೊಡ್ಡವಳಾದಳು. ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಹುಡುಗಿಯರು ನೀರೆರಚುತ್ತ ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವಳು ಅವರನ್ನು ಗದರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು; ಉತ್ತಮರಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ನಡತೆ ಕಲಿಸುತ್ತ ಇದ್ದಳು. ನನಗೆ ಹಿಂದಿನ ಘೃತಕುಮಾರೀ ಎಲೆಯ ದೋಣಿಯ ನೆನಪಾಗಿ ಬಹು ನಗು ಬರುತ್ತಿತ್ತು.

ನಾನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದೆಣಿಸುವ ಮಾತು ನೆನಪಾಗದು. ಒಂದನ್ನು ಹೇಳಹೊರಟರೆ ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ತೇಲಿಕೊಂಡು ಬರುವುದು. ವಿಷಯಗಳು ನೆನಪಾಗುವುವು, ವಿಷಯಗಳು ಮರೆತುಹೋಗುವುವು. ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಒಂದೊಂದು ಸಂಗತಿ ಘೃತಕುಮಾರೀ ಎಲೆಯ ದೋಣಿಯಂತೆ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಸುತ್ತಿ ಸುತ್ತಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರುವುದು. ಅಂತಹದೇ ಒಂದು ಕತೆ ತನ್ನ

ಹೊರೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಇಂದು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಆಡಿಗಡಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಈಗಲೋ ಆಗಲೋ ಮುಳುಗೀತು. ಎಲೆಯಂತೆಯೇ ಅದು ಅತಿ ಕಿರಿದಾದುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಎರಡೇ ಎರಡು ಅರಳಿದ ಹೂವುಗಳಿವೆ. ಅವು ಮುಳುಗಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡರೆ ಕೋಮಲ ಬಾಲಿಕೆ ದೀರ್ಘ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮನೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುವಳು.

ದೇವಸ್ಥಾನದ ಹತ್ತಿರ ಕಾಣುವ ಆ ಗೋಸಾಯಿಗಳ ದನದ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯ ಬೇಲಿಯ ಬಳಿ ಒಂದು ಅರಳೀ ಮರವಿತ್ತು. ಅದರ ನೆರಳಲ್ಲೇ ವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಸಂತೆ ಸೇರುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಇನ್ನೂ ಈ ಗೋಸಾಯಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಅವರ ಚಂಡೀಮಂಟಪ ಇರುವ ಕಡೆ ಒಂದು ಗುಂಡಾದ ತೋಪಿತ್ತು.

ಇಂದು ನನ್ನ ಕಲ್ಲೆಲುಬುಗೂಡುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೈಹರಡಿ ವಿಕಾರವಾದ ಉದ್ದನೆಯ ಬೆರಳುಗಳಂತಹ ಬೇರುಗಳ ಮೂಲಕ ನನ್ನ ಮುರುಕಲು ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಹಿಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಮುಕಿ ಹಿಡಿದಿರುವ ಈ ಅರಳಿಯ ಮರ, ಆಗ ಕೇವಲ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಸಸಿಯಾಗಿತ್ತು. ಎಳೆಯ ಎಲೆಗಳೊಡನೆ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತಿತ್ತು. ಬಿಸಿಲು ಏರಿದಾಗ ಅದರ ಎಲೆಗಳ ನೆರಳು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ದಿನವೆಲ್ಲಾ ಆಡುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರ ಹೊಸ ಬೇರುಗಳು ಮಗುವಿನ ಕೈಬೆರಳುಗಳಂತೆ ನನ್ನ ಎದೆಯ ಹತ್ತಿರ ಕಚಗುಳಿ ಇಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಇದರ ಎಲೆಯೊಂದನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಕಿತ್ತರೆ ನನಗೆ ವ್ಯಥೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ನನಗೆ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ವಯಸ್ಸಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ನಾನಿನ್ನೂ ನೆಟ್ಟಗೇ ಇದ್ದೆನು. ಈಗ ಬೆನ್ನೆಲುಬು ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನಂತೆ ಬಗ್ಗಿ ಕುಗ್ಗಿದೆಯಲ್ಲವೆ? ನನ್ನ ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಕಪ್ಪೆಗಳೆಲ್ಲಾ ತಮ್ಮ ಚಳಿಗಾಲದ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆ? ಆಗ ನನಗಿನ್ನೂ ಇಂತಹ ದೆಸೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಎಡಗಡೆಯ ಹೊರವೈಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಎರಡು ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸಂದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಕ್ಕಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಳಗಿನ ಝಾವದಲ್ಲಿ ಅದು ಚಿಲಿಪಿಲಿಗುಟ್ಟುತ್ತಾ ಎಚ್ಚೆತ್ತಾಗ ಪಿಸಾಸಿನ ಬಾಲದಂತಿದ್ದ ತನ್ನ ಜೋಡಿ ಬಾಲದ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಕುಣಿಸಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ವೇಗವಾಗಿ ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಕುಸುಮಳು ಸ್ನಾನಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುವ ಸಮಯ.

ನಾನು ಯಾರ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವೆನೋ ಆ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಇತರ ಹುಡುಗಿಯರು ಕುಸುಮ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವಳ ಹೆಸರು ಕುಸುಮ ಎಂದೇ ಇರಬೇಕು. ನೀರಿನ ಮೇಲೆ ಕುಸುಮಳ ನೆರಳು ಬಿದ್ದಾಗ ಆ ನೆರಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡಬೇಕೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಛಾಯೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಪಾಷಾಣದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿ ಇಡಲು ಆಸೆಯಿತ್ತು. ಅವಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಮಾಧುರ್ಯವಿತ್ತು. ನನ್ನ ಪಾಷಾಣಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಳು ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟಾಗ, ಅವಳ ಸೆರಗಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಬೀಗದಕೈಗೊಂಚಲು ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ನನ್ನ ಮೈಮೇಲಿನ ಪಾಚಿ ಮುಚ್ಚಿದ ಗಿಡಗಳು ಪುಲಕಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಕುಸುಮಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಟವಾಡುವ ಅಥವಾ ಹರಟುವ, ಇಲ್ಲವೇ ತಮಾಷೆಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವದವಳಲ್ಲ; ಆದರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಅವಳಿಗಿದ್ದಷ್ಟು ಸಂಗಡಿಗರು ಮತ್ತಾರಿಗೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ದುಷ್ಟ ಹುಡುಗಿಯರು ಎಷ್ಟಿದ್ದರೋ ಅವರಾರಿಗೂ ಅವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವರು ಅವಳನ್ನು 'ಕೂಸೀ' ಎಂದೂ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು 'ಖೂಷೀ'ಯೆಂದೂ, ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು 'ರಾಕ್ಕೂಸೀ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವಳ ತಾಯಿ ಅವಳನ್ನು 'ಕುಸುಮೀ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕುಸುಮ ಆಡಿಗಡಿಗೆ ನೀರಿನ ಬಳಿ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಿದ್ದುದು ನನಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನೀರಿಗೂ ಅವಳ ಹೃದಯಕ್ಕೂ ವಿಶೇಷ ಸಂಬಂಧವಿತ್ತು. ಅವಳು ನೀರನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಕುಸುಮಳು ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಭುವನಳೂ ಸ್ವರ್ಣಳೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸೋಪಾನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಅಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಕೂಸೀ–ಖೂಷೀ–ರಾಕ್ಕೂಸಿಯನ್ನು ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದೆನು. ಅವಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿರುವ ಆ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಗಂಗಾನದಿಯಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಕೇಳಿದೆನು. ಅಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಹೊಸದು. ಹೊಸ ಜನರು, ಹೊಸ ಮನೆ, ಹೊಸ ಹಾದಿಬೀದಿ. ನೀರಿನ ತಾವರೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ನೆಡಲು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದಂತಾಯಿತು.

ಕ್ರಮೇಣ ಕುಸುಮಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತ ಬಂದೆ. ಒಂದು ವರ್ಷವಾಯಿತು. ಸ್ನಾನಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳೂ ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ಪರಿಚಿತವಾದ ಪಾದಗಳ ಸ್ಪರ್ಶ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಘಟಿಸಲು ಬೆಚ್ಚಿದೆನು. ಕುಸುಮಳ ಹೆಜ್ಜೆಯೆಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿತು. ಅವಳದೇ–ದಿಟವಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಆ ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬಳೆಯ ಶಬ್ದವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕುಸುಮಳ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಸ್ಪರ್ಶ ಮತ್ತು ಕಾಲ್ಕಡಗದ ಶಬ್ದ ಎರಡನ್ನೂ ನಾಲ್ಕು ಕಾಲ ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಇಂದು ಸಾಹಸಪಟ್ಟರೂ ಕೂಡ ಆ ಬಳೆಯ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳವೆ ಸಂಜೆಯ ಜಲಕಲ್ಲೋಲವು ವಿಷಣ್ಣವಾದಂತೆ ಕೇಳಿಸತೊಡಗಿತು. ಮಾವಿನ ತೋಪಿನಲ್ಲಿ ಎಲೆಗಳನ್ನು ಅಲುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಂದಮಾರುತನ ಶಬ್ದ ಅಳುವಿನಂತೆ ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು.

ಕುಸುಮ ವಿಧವೆಯಾಗಿರುವಳು. ಅವಳ ಗಂಡ ಪರದೇಶದಲ್ಲಿ ಚಾಕರಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ. ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅವನೊಡನೆ ಭೇಟಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಕಾಗದದ ಮೂಲಕ ವೈಧವ್ಯದ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಎಂಟು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೈತಲೆಯ ಸಿಂಧೂರವನ್ನಳಿಸಿ ಮೈಮೇಲಿನ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಬಿಸುಟು ಪುನಃ ತಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಈ ಗಂಗೆಯ ಕರೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿರುವಳು. ಆದರೆ ಅವಳ ಜೊತೆಗಾರ್ತಿಯರಲ್ಲೂ ಬಹು ಜನರಿಲ್ಲ. ಭುವನಾ, ಸ್ವರ್ಣಾ, ಕಮಲಾ ಇವರುಗಳೂ ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿರುವರು. ಶರದಳು ಮಾತ್ರ ಇರುವಳು. ಬರುವ ಮಾಘಮಾಸದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಮದುವೆಯೂ ನಡೆದುಹೋಗುವುದಂತೆ. ಕುಸುಮಳು ಸಂಪೂರ್ಣ ಒಬ್ಬಂಟಿಗಳಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ ಅವಳು ಎರಡು ಮಂಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ತಲೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನನ್ನ ಮೆಟ್ಟಲಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಗ ನದಿಯ ಅಲೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ ಅವಳನ್ನು 'ಕೂಸೀ–ಖೂಷೀ–ರಾಕ್ಷೂಸೀ' ಎಂದು ಕರೆದು ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದುವು.

ಮಳೆಗಾಲದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಗಂಗೆ ದಿನೇದಿನೇ ನೋಡುತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ತುಂಬುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಕುಸುಮಳೂ ನೋಡುನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ದಿನೇದಿನೇ ಸೌಂದರ್ಯ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಅವಳ

ಮಲಿನವಸ್ತ್ರ, ಕರುಣಾಜನಕ ಮುಖ ಮತ್ತು ಶಾಂತಸ್ವಭಾವ ಇವುಗಳು ಅವಳ ಯೌವನದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ ಛಾಯಾಮಯ ಆವರಣವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ಆ ಅರಳಿದ ರೂಪವು ಸಾಮಾನ್ಯರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾಣಿಸು ತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕುಸುಮಳು ಬೆಳೆದಿರುವಳೆಂಬುದು ಯಾರಿಗೂ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನನಗಂತೂ ಅವಳು ಹಿಂದಿನ ಆ ಎಳೆಯ ಹುಡುಗಿಯೇ ಹೊರತು ದೊಡ್ಡವ ಳೆಂದು ಕಾಣಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅವಳ ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬಳೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವಳು ನಡೆದಾಗ ನನಗೆ ಆ ಬಳೆಯ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸುತ್ತಲಿತ್ತು. ಹೀಗೆಯೇ ಹತ್ತುವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದದ್ದು ಗ್ರಾಮದ ಜನರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಇದೋ ಇಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ ಹಾಗೆಯೇ ಆ ವರ್ಷವೂ ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ನಿಮ್ಮ ಮುತ್ತಜ್ಜಿಯರು ಅಂದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಎದ್ದು ಇಂದಿನಂತೆಯೇ ರವಿಯ ಮಧುರಬಿಂಬವನ್ನು ಕಂಡರು. ಅವರು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮುಸುಕುಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬಿಂದಿಗೆ ಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಹರಡಿದ್ದ ಪ್ರಭಾತದ ಹೊಂಬೆಳಕನ್ನು, ಇನ್ನೂ ಉಜ್ವಲಗೊಳಿಸಲು ಗಿಡಮರಗಳ ನಡುವಿನ ಹಳ್ಳದಿನ್ನೆಗಳ ರಸ್ತೆಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಒಬ್ಬರೊಡನೊಬ್ಬರು ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಿಮ್ಮ ಗಳ ಕಲ್ಪನೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂಲೆಯಲ್ಲೂ ಮೂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿಯರೂ ನಿಮ್ಮಂತೆಯೇ ಒಂದು ದಿನ ಆಟವಾಡುತ್ತ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದ ರೆಂಬುದನ್ನು ನೀವುಗಳು ಹೇಗೂ ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರಿರಿ. ಈಗಿನ ದಿನಗಳು ಹೇಗೆ ಸತ್ಯವೂ ಜೀವಶಕ್ತಿಮಯವೂ ಆಗಿವೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಕಾಲವೂ ಸತ್ಯವಾಗಿ ಜೀವಶಕ್ತಿಮಯವಾಗಿ ಇತ್ತು. ಅವರುಗಳೂ ನಿಮ್ಮಹಾಗೆಯೇ ಎಳೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಂದ ತಲ್ಲಣಿಸಿ ತೂಗಾಡಿರುವರು. ಈ ಶರತ್ಕಾಲದ ದಿನವೂ ಅಂದಿನಂತೆಯೇ. ಆದರೆ ಅವರುಗಳಿಲ್ಲ. ಅವರು ಗಳ ಸುಖದುಃಖದ ನೆನಪು ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲದ ಶರತ್ಕಾಲದ ಸೂರ್ಯ ಕಿರಣದ ಆನಂದ ಚಿತ್ರ ಇಂದಿನದು. ಹೀಗೆಲ್ಲ ಆಗುವುದೆಂದು ಅವರ ಊಹೆಗೂ ಅಗೋಚರವಾಗಿತ್ತು.

ಅಂದು ಬೆಳಗಿನ ಝಾವದಿಂದ ಉತ್ತರದ ಗಾಳಿ ಮಂದಮಂದವಾಗಿ ಬೀಸಲು ಆರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಗಾಳಿ ಅರಳತೊಡಗಿದ್ದ ಗೊಬ್ಬಳೀ

ಹೂಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಘವನ್ನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಉದಿರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನನ್ನ ಶಿಲಾ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಶಿಶಿರದ ರೇಖೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಅಂದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಗೌರವರ್ಣದ ಸೌಮ್ಯ ಉಜ್ವಲ ಮುಖಕಾಂತಿಯ ದೀರ್ಘ ಕಾಯನಾದ ಯುವಕ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯೊಬ್ಬನು ಬಂದು ನನ್ನ ಇದಿರಿನಲ್ಲಿರುವ ಈ ಶಿವಾಲಯುದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದನು. ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಬಂದಿರುವ ಸುದ್ದಿ ಊರಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹರಡಿತು. ಹೆಂಗಸರು ಬಿಂದಿಗೆಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ಸಂನ್ಯಾಸಿದೇವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಲು ದೇವಾಲಯುದೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ನೆರೆದರು.

ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಗುಂಪು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಏಕಾಂಗಿ; ಅದರ ಮೇಲೆ ಒಳ್ಳೆ ಲಕ್ಷಣವಂತ. ಆತ ಯಾರನ್ನೂ ಅವಹೇಳನ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ತಾಯಿಯರೊಡನೆ ಗೃಹಕೃತ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ನಾರೀಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅವನ ಕೀರ್ತಿ ಅತ್ಯಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹರಡಿತು. ಅವನಲ್ಲಿಗೆ ಗಂಡಸರೂ ಹಲವರು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವನು ಒಂದು ದಿನ ಭಾಗವತ ಓದುತ್ತಿದ್ದ. ಇನ್ನೊಂದು ದಿನ ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಓದಿ ಅರ್ಥ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ. ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಹಲವು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಕೆಲವರು ಅವನಿಂದ ಉಪದೇಶ ಹೊಂದಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ಮಂತ್ರಗಳನ್ನರಿಯಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ಔಷಧಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೆಂಗಸರು ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡು—"ಅವನದೆಂತಹ ರೂಪ! ಮಹಾದೇವನೇ ಶರೀರ ಧರಿಸಿ ಆ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ" ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಪ್ರತಿದಿನ ಬೆಳಗಿನ ಝಾವದಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಮೂಡುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಧೀರಗಂಭೀರ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನನಗೆ ನೀರಿನ ಕಲ್ಲೋಲ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಆ ಕಂಠಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಕೇಳುತ್ತ ನಿತ್ಯವೂ ನದಿಯ ಮೂಡಣ ದಿಕ್ಕಿನ ಆಕಾಶ ಕೆಂಪು ವರ್ಣವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮೋಡದ ನಡುನಡುವೆ ಅರುಣರೇಖೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂಧಕಾರ ಅರಳುವ ಮೊಗ್ಗಿನ

ಮೇಲ್ಮೈಯ್ಯಂತೆ ಒಡೆದು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೂ ಇಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕಾಶ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಉಷಃಕುಸುಮದ ಕೆಂಬಣ್ಣ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಈ ಮಹಾಪುರುಷನು ಗಂಗಾ ನದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಮಹಾ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿರಲು ಅದರ ಒಂದೊಂದು ಶಬ್ದ ಉಚ್ಚಾರವಾದ ಹಾಗೆಲ್ಲಾ ರಾತ್ರಿಯ ದೋಷ ಕಳೆಯುವುದು, ಚಂದ್ರತಾರೆಗಳು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿಳಿದು ಸೂರ್ಯನು ಪೂರ್ವಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೂಡುವನು ಮತ್ತು ಪ್ರಪಂಚದ ನೋಟವು ಬದಲಾಯಿಸುವುದು ಎಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಇವನಾರು ಮಾಯಾವಿ? ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಸ್ನಾನಮಾಡಿದ ನಂತರ ಹೋಮಶಿಖಿಯಂತಹ ತನ್ನ ದೀರ್ಘ ಶುಭ್ರ ಪುಣ್ಯತನುವನ್ನು ನೀರಿನಿಂದ ಮೇಲೆತ್ತಿದಾಗ, ಅವನ ಜಟಾಜೂಟದಿಂದ ನೀರು ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಸೂರ್ಯನ ಎಳೆಬಿಸಲು ಅವನ ಸರ್ವಾಂಗದಲ್ಲೂ ಬಿದ್ದು ಪ್ರತಿಫಲಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಹೀಗೆಯೇ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳುಗಳು ಕಳೆದವು. ಚೈತ್ರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಹುಜನರು ನದಿಯ ಸ್ನಾನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದರು. ಗೊಬ್ಬಳಿಯ ಮರದಡಿಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪರಿಷೆ ಸೇರಿತ್ತು. ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೂ ಬಹುಜನರು ಬರತೊಡಗಿದರು. ಕುಸುಮಳ ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಯಿದ್ದ ಊರಿನಿಂದಲೂ ಹಲವು ಹೆಂಗಸರು ಬಂದಿದ್ದರು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಬೆಳಗ್ಗೆ ಮೆಟ್ಟಿಲ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಜಪಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನನ್ನು ನೋಡಿದ ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸು ಛಟ್ಟನೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬಳ ಮೈಜಿಗುಟಿ, ಅದೋ 'ನಮ್ಮ ಕುಸುಮಳ ಗಂಡ!' ಎಂದಳು.

ಒಬ್ಬಳು ತಲೆಯ ಮುಸುಕನ್ನು ಎರಡು ಬೆರಳಿನಷ್ಟು ಓರೆಮಾಡಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು–'ಅಮ್ಮಾ! ಅದೇ ಮತ್ತೆ–ನಮ್ಮ ಚಟರ್ಜಿಗಳ ಮನೆಯ ಚಿಕ್ಕತಮ್ಮ' ಎಂದಳು. ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ಮುಸುಕನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಓರೆಮಾಡಿಕೊಂಡು 'ಅದೇ ಹಣೆ, ಅದೇ ಮೂಗು, ಅಂತಹದೇ ಕಣ್ಣು' ಎಂದಳು.

ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಕಡೆ ನೋಡದೆಯೇ ನಿಟ್ಟುಸಿರು

ಬಿಡುತ್ತಾ ಬಿಂದಿಗೆಯ ನೀರನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತಾ 'ಅದೆಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯ? ಅವನು ಮತ್ತೆ ಬರುವನೆ? ಕುಸುಮಳ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಬರೆದಿದೆಯೋ?' ಎಂದಳು.

ಆಗ ಒಬ್ಬಳು–'ಅವನಿಗೆ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಗಡ್ಡವಿರಲಿಲ್ಲ' ಎಂದಳು.

ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು–'ಅವನು ಇಷ್ಟು ಎತ್ತರವಿರಲಿಲ್ಲ' ಎಂದಳು. ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು 'ಅವನು ಇವನಷ್ಟು ತೆಳ್ಳಗಿರಲಿಲ್ಲ' ಎಂದಳು.

ಹೀಗೆ ಈ ಸಂಗತಿ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗಂಡು ಪುನಃ ತಲೆಯೆತ್ತಲಿಲ್ಲ.

ಗ್ರಾಮದವರೆಲ್ಲರೂ ಸನ್ಯಾಸಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ್ದರು. ಕೇವಲ ಕುಸುಮಳು ಮಾತ್ರ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಜನರ ಗುಂಪು ಹೆಚ್ಚಿದಾಗ ಕುಸುಮಳು ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಬರುವುದನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಒಂದು ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಸಂಜೆಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನು ಮೂಡಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಅವಳಿಗೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ನನ್ನ ನೆನಪಾಗಿರಬೇಕು.

ಆಗ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಇನ್ಯಾವ ಜನರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಜೀರುಂಡೆಗಳು ಚೀರುತ್ತಿದ್ದವು. ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಂಚಿನ ಗಂಟೆ–ಜಾಗಟೆಗಳ ಶಬ್ದ ಆಗತಾನೇ ನಿಂತಿತ್ತು. ಅವುಗಳ ಶಬ್ದತರಂಗವು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಕ್ಷಯಿಸಿ ನದಿಯ ಆಚೆಯ ದಡದ ಮಬ್ಬುಮಬ್ಬಾದ ವನಶ್ರೇಣಿಯ ನಡುವೆ ಛಾಯೆಯಂತೆ ಬೆರತಿತ್ತು. ತುಂಬಿದ ಬೆಳದಿಂಗಳು. ಉಬ್ಬರದ ನೀರು ಛಲ್‌ಛಲ್ ಎಂದು ಏರುತ್ತಿತ್ತು. ಕುಸುಮಳು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ನೆರಳನ್ನು ಬೀಳಿಸಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಗಾಳಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಿಡಮರಗಳು ನಿಶ್ಶಬ್ದವಾಗಿದ್ದುವು. ಕುಸುಮಳ ಇದಿರಲ್ಲಿ ಗಂಗಾವಕ್ಷದಲ್ಲಿ ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹರಡಿದ್ದ ಬೆಳದಿಂಗಳು. ಕುಸುಮಳ ಹಿಂದೆ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗುಂಪಾದ ಗಿಡಮರಗಳಲ್ಲಿ, ದೇವಸ್ಥಾನದ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಪಾಳುಮನೆಯ ಗೋಡೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ, ಪುಷ್ಕರಿಣಿಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ತಾಳೆಯವನದಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆಯು ಮೈಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಮುಖಕ್ಕೆ ಮುಸುಕುಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಂತಿತ್ತು. ಸಪ್ತಪರ್ಣಿಯ ಕೊಂಬೆಯಲ್ಲಿ ಕಪಟದ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಜೋಲಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ನರಿಗಳ ಕೂಗು ಸುತ್ತಲ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು ಮತ್ತೆ ಅಡಗಿತ್ತು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಒಳಗಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ

ಬಂದನು. ಸ್ನಾನಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದು ಒಂದು ಮೆಟ್ಟಲನ್ನಿಳಿದು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಮಣಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಂದಿರುಗುವ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಕುಸುಮಳು ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಮುಖ ಓರೆಮಾಡಿ ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡಿದಳು.

ಅವಳ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನಿಂದ ಬಟ್ಟೆ ಬಿದ್ದುಹೋಯಿತು. ಮೇಲ್ಮುಖವಾಗಿ ಅರಳಲಿರುವ ಹೂವಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಶೋಭಿಸುವ ಹಾಗೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿದೊಡನೆ ಕುಸುಮಳ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಹೊಳೆಯಿತು. ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ಇಬ್ಬರ ದೃಷ್ಟಿಯೂ ಕೂಡಿತು. ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡಿದರು ಪರಸ್ಪರ ಪರಿಚಯವಾದಂತಾಯಿತು. ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಪರಿಚಯವಿದ್ದಂತೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿತು.

ಗೂಬೆಯೊಂದು ಕೂಗುಹಾಕುತ್ತ ಅವಳ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾರಿಹೋಯಿತು. ಕುಸುಮಳು ಆ ಶಬ್ದದಿಂದ ಎಚ್ಚೆತ್ತವಳಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರಿತು ತಲೆಯ ಮುಸುಕನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಎದ್ದು ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಕಾಲಿಗೆ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದಳು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿ—'ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. 'ನನ್ನ ಹೆಸರು ಕುಸುಮ' ಎಂದು ಅವಳು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಳು.

ಅಂದು ಮತ್ತೇನೂ ಮಾತುಕತೆ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕುಸುಮಳ ಮನೆ ಬಹು ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಇತ್ತು. ಅವಳು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ನಡೆದು ಮನೆ ಸೇರಿದಳು. ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಆ ರಾತ್ರಿ ಬಹು ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ನನ್ನ ಮೆಟ್ಟಲ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಕೊನೆಗೆ ಪೂರ್ವದ ಚಂದ್ರನು ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ನೆರಳು ಅವನ ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಅವನೆದ್ದು ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ಮರುದಿನದಿಂದ ಕುಸುಮಳು ದಿನಂಪ್ರತಿ ಬಂದು ಸಂನ್ಯಾಸಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವಳು ಒಂದು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವನು ಪ್ರಾತಸ್ಸಂಧ್ಯೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಕುಸುಮಳನ್ನು ಕರೆದು ಅವಳಿಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಹೇಳಿದ್ದೆಲ್ಲಾ ಅವಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗು

ತ್ತಿತ್ತೇ? ಆದರೂ ಅವಳು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತು ಪೂರ್ಣ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಅವಳಿಗೆ ಏನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೋ ಅವಳು ಅದನ್ನು ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ತಪ್ಪದೆ ನಡಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ನಿತ್ಯವೂ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ದೇವರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಆಲಸ್ಯ ತೋರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಪೂಜೆಗೆ ಹೂ ಕೊಯ್ದು ತಂದಿಡುವಳು. ಗಂಗೆಯಿಂದ ನೀರು ಹೊತ್ತು ತಂದು ಮಂದಿರವನ್ನು ತೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವಳು ನನ್ನ ಮೆಟ್ಟಿಲ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕ್ರಮೇಣ ಅವಳ ದೃಷ್ಟಿ ವಿಶಾಲ ವಾಯಿತು. ಹೃದಯದ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯಿತು. ಅವಳು ಎಂದೂ ಕಾಣದು ದನ್ನು ಕಾಣತೊಡಗಿದಳು. ಎಂದೂ ಕೇಳದುದನ್ನು ಕೇಳತೊಡಗಿದಳು. ಅವಳ ಮುಖದ ಮೇಲಿದ್ದ ಮ್ಲಾನಛಾಯೆ ದೂರವಾಯಿತು. ಅವಳು ಬೆಳಗಿನ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಕಾಲಬಳಿ ನಮಸ್ಕರಿ ಸಿದಾಗ ದೇವರಡಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಹಿಮದಲ್ಲಿ ನೆನೆದ ಹೂವಿನಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಂದು ಪವಿತ್ರ ಪ್ರಫುಲ್ಲತೆ ಅವಳ ಶರೀರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬೆಳಕು ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಶೀತಕಾಲ ಮುಗಿಯುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಶೀತದ ಗಾಳಿ ಬೀಸುವುದು. ಒಂದೊಂದು ದಿನ ಸಂಜೆಯ ವೇಳೆ ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನ ವಸಂತ ಮಾರುತವು ಮಂದಮಂದವಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕಾಶದ ಹಿಮದ ಭಾರವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದೂರ ಸರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅನೇಕ ದಿನಗಳ ನಂತರ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕೊಳಲಿನ ನಾದ ಕೇಳಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಡಿನ ಲಹರಿಯೂ ಏಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂಬಿಗರು ದೋಣಿಯನ್ನು ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ತೇಲಿಬಿಟ್ಟು ಹುಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಬದಿಗಿಟ್ಟು 'ಶ್ಯಾಮ'ನ* ಗುಣಗಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಪಕ್ಷಿಗಳು ರೆಂಬೆಯಿಂದ ರೆಂಬೆಗೆ ಹಾರುತ್ತ ಬಹು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಮಾತುಕತೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ವಸಂತ ವಾಯುವಿನ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ನನ್ನ ಕಲ್ಲೆದೆಯಲ್ಲೂ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಯೌವನದ ಸಂಚಾರವಾಯಿತು. ನನ್ನ ಹೃದಯದೊಳಗಿನ ಆ

*ಶ್ಯಾಮ – ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ.

ನವಯೌವನೋಚ್ಛ್ವಾಸವನ್ನು ನೋಡಿಯೋ ಏನೋ ನನ್ನ ಆ ಗಿಡಗೆಂಟಿಗಳು ಹೂಬಿಟ್ಟು ಆನಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಕುಸುಮಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕಾಣುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳಿಂದ ಅವಳು ದೇವಾಲಯಕ್ಕಾಗಲೀ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕಾಗಲೀ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಈ ನಡುವೆ ಏನು ನಡೆಯಿತೋ ನಾನರಿಯೆ. ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಒಂದು ದಿನ ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮೆಟ್ಟಲಿನ ಮೇಲೆಯೇ ಕುಸುಮಳಿಗೂ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗೂ ಭೇಟಿಯಾಯಿತು.

ಕುಸುಮಳು ತಲೆ ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು—"ಸ್ವಾಮಿ! ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿದಿರೋ?" ಎಂದಳು.

"ಹೌದು – ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ದೇವರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿನಗಿಷ್ಟು ಅಲಕ್ಷ್ಯವೇಕೆ?"

ಕುಸುಮಳು ಮಾತನಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು.

"ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮರೆಮಾಚದೆ ಹೇಳು"—

ಕುಸುಮಳು ಮುಖವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಓರೆಮಾಡಿಕೊಂಡು 'ಸ್ವಾಮಿ! ನಾನು ಪಾಪಿಷ್ಠೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಅಶ್ರದ್ಧೆ' ಎಂದಳು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ನೇಹಪೂರ್ಣ ಸ್ವರದೊಡನೆ—"ಕುಸುಮ, ನಿನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಶಾಂತಿ ನೆಲಸಿದೆ. ನಾನು ಅದನ್ನು ಅರಿತೆನು" ಎಂದನು.

ಕುಸುಮಳು ಬೆಚ್ಚಿದಳು. ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಎಷ್ಟು ಸಂಗತಿ ಅರಿತಿರುವನೋ ಎಂದು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದಳು. ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ನೀರು ತುಂಬಿತು. ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಳು. ಮುಖವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಕಾಲಬಳಿ ಕುಳಿತು ಅಳತೊಡಗಿದಳು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ಸರಿದು "ನಿನ್ನ ಅಶಾಂತತೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿವರವನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸು. ನಾನು ನಿನಗೆ ಶಾಂತಿಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸುವೆನು" ಎಂದನು.

ಕುಸುಮಳು ಅತಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ನಡುನಡುವೆ ಅವಳ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತು ಹೊರಡುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು.

"ನೀವು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡುವುದಾದರೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು. ಆದರೆ ನಾನು ವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದವಳು. ತಾವು ಸಕಲವನ್ನು ಮನದಲ್ಲಿ ಅರಿತಿರುವಿರಿ ಎಂದು ನಾನು ಬಲ್ಲೆ. ಸ್ವಾಮಿ, ನಾನು ಒಬ್ಬರನ್ನು ದೇವರಂತೆ ಭಾವಿಸಿರುವೆನು. ನಾನವರನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಆ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಹೃದಯ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಅವರು ನನ್ನ ಹೃದಯದ ಒಡೆಯರೆಂದು ಕನಸು ಕಂಡೆನು. ಎಲ್ಲಿಯೋ ಒಂದು ಬಕುಲವನದಲ್ಲಿ ಅವರು ಎಡಗೈಯಿಂದ ನನ್ನ ಬಲಗೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಪ್ರೇಮದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಘಟನೆ ನನಗೆ ಅಸಂಭವ, ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಎಂದು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಕನಸು ಕಳೆಯಿತು. ಆದರೂ ಕನಸಿನ ಮೋಡ ಕಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಮರುದಿನ ಅವರನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಮುಂಚಿನಂತೆ ಅವರು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮನದಲ್ಲಿ ಕನಸಿನ ಆ ಚಿತ್ರವು ನನ್ನಿಂದ ದೂರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗಿನಿಂದ ನನ್ನ ಹೃದಯದ ಅಶಾಂತಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ನನಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕತ್ತಲೆ ಕವಿದಂತಿದೆ."

ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಒರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಕುಸುಮಳು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ತನ್ನ ಬಲಗಾಲಿನ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಅದುಮಿದ್ದಂತೆ ನನಗನಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಕುಸುಮಳ ಮಾತುಗಳು ಮುಗಿಯಲು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು 'ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನು ಕಂಡೆಯೋ ಹೇಳಬಲ್ಲೆಯಾ?' ಎಂದನು.

ಕುಸುಮಳು ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು 'ಅದನ್ನು ಹೇಳಲಾರೆ' ಎಂದಳು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು "ನಿನ್ನ ಒಳ್ಳೆಯದಕ್ಕಾಗಿ ಕೇಳುವೆನು. ಹೇಳು." ಎಂದನು.

ಕುಸುಮಳು ಕೈಗಳನ್ನು ಮುಗಿದುಕೊಂಡು "ಆ ಸಂಗತಿ ಹೇಳಲೇ ಬೇಕೆ?" ಎಂದಳು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು "ಹೌದು. ಹೇಳಲೇಬೇಕು" ಎಂದನು.

ಕುಸುಮಳು ತಕ್ಷಣ "ಸ್ವಾಮಿಾ, ಅದು ತಾವೇ" ಎಂದಳು.

ಆ ಮಾತು ಅವಳ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಆ ಕ್ಷಣವೇ

ಅವಳು ಮೂರ್ಛಿತಳಾಗಿ ಸನ್ನ ಕಠಿಣ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಳು. ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಕಲ್ಲಿನ ವಿಗ್ರಹದಂತೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ಕುಸುಮಳು ಮೂರ್ಛೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚೆತ್ತಾಗ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದನು—"ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೀನು ಪಾಲಿಸಿರುವೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಮಾತನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು—ನಾನು ಇಂದೇ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟೆ. ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ನೋಡಲಾರೆ. ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಮರೆಯಲೇ ಬೇಕು. ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲೆಯಾ?" ಎಂದನು.

ಕುಸುಮಳು ಎದ್ದು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ನಿಂತಿದ್ದು, "ಸ್ವಾಮಿ, ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡುವೆನು." ಎಂದಳು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು "ಹಾಗಾದರೆ ನಾನು ಹೊರಡುವೆನು" ಎಂದನು.

ಕುಸುಮಳು ಮತ್ತೇನೂ ಮಾತನಾಡದೆ ಅವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಳು. ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಹೊರಟುಹೋದನು.

"ಅವರನ್ನು ಮರೆಯಲೇ ಬೇಕು; ಅವರು ಆದೇಶ ಮಾಡಿ ಹೋಗಿ ದ್ದಾರೆ" ಎಂದು ಕುಸುಮಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತ ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಗಂಗೆಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿದಳು.

ಅತಿ ಸಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಅವಳು ಈ ನೀರಿನ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಬೆಳೆದ ವಳು. ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ನೀರೂ ಕೈ ನೀಡಿ ಅವಳನ್ನು ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತಾರು ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವರು? ಚಂದ್ರ ಮರೆಯಾದನು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆ ಕವಿಯಿತು. ನೀರಿನ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. ಮತ್ತೇನೂ ಅರಿಯಲಾರದೆ ಹೋದೆ. ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಳಿ ವೇಗವಾಗಿ ಬೀಸತೊಡಗಿತು. ಅಷ್ಟೋ ಇಷ್ಟೋ ಕಂಡೀತೆಂದು ಅದು ಆಕಾಶದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು ಊದಿ ಹಾರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುವಂತಿತ್ತು.

ನನ್ನ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಆಡುತ್ತಿದ್ದವಳು ಇಂದು ತನ್ನ ಆಟವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ನನ್ನ ಮಡಿಲಿಂದ ಜಾರಿದಳೆಂಬುದರ ಅರಿವೇ ನನಗಿಲ್ಲವಾಯಿತು.

(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೮೪)

ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರ್

ಕೆಲಸ ಆರಂಭ ಮಾಡಿದಾಗಲೇ ಉಲಾಪುರ ಗ್ರಾಮದ ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರ್ ಆದನು. ಗ್ರಾಮ ಅತಿ ಸಾಮಾನ್ಯ. ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ನೀಲಿ ಕೋಠಿಗಳಿದ್ದುವು. ಅದರಿಂದಲೇ ನೀಲಿ ಕೋಠಿಯ ಸಾಹೇಬರುಗಳು ಒಗ್ಗಟ್ಟಾಗಿ ಈ ಹೊಸ ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸ್ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿಸಿದ್ದರು.

ನಮ್ಮ ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರು ಕಲ್ಕತ್ತೆಯ ಯುವಕ. ನೀರಿನ ಮೀನನ್ನು ಎತ್ತಿ ದಡದಮೇಲೆ ಹಾಕಿದರೆ ಹೇಗಿರುವುದೋ ಹಾಗೆ ಈ ಕುಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಮ್ಮ ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರ ಅವಸ್ಥೆಯಾಗಿತ್ತು. ಹುಲ್ಲು ಹೊದಿಸಿದ ಕತ್ತಲೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆತನ ಆಫೀಸು. ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ಒಂದು ಪಾಚಿ ತುಂಬಿದ ಕೊಳ. ಅದರ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆ ಕಾಡು. ಕೋಠಿಯ ಗುಮಾಸ್ತರು ಮತ್ತು ಇತರ ಕೆಲಸಗಾರರು ವಿರಾಮ ಇಲ್ಲದವರು; ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಅವರು ಗೃಹಸ್ಥರ ಸಹವಾಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವರಲ್ಲ.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಲ್ಕತ್ತೆಯ ಯುವಕರಿಗೆ ಜನರ ಸಂಗಡ ಕಲೆತು ಬೆರೆಯುವುದು ತಿಳಿಯದು. ಅಪರಿಚಿತ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋದರೆ ಉದ್ಧತರಾಗಿಯೋ ತೀರ ಸಾಧುವಾಗಿಯೋ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರೊಡನೆ ಅವರ ಸಹವಾಸವಾಗುವುದು ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲಸವೂ ಆತನಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲಾದರೊಮ್ಮೆ ಮನ ಬಂದರೆ ಒಂದೆರಡು ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಪ್ಪ ಭಾವನೆಗಳೇನು ಗೊತ್ತೆ—ಸಂಪೂರ್ಣ ದಿನವೆಲ್ಲಾ ಗಿಡಮರಗಳ ಕಂಪನ ಮತ್ತು ಆಕಾಶದ ಮೇಘವನ್ನು ನೋಡಿ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗಿ ಜೀವವು ಹೊಂದಿದ ಆನಂದ. ಆದರೆ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ದೇವರೇ ಬಲ್ಲ. ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಅರೇಬಿಯನ್ ನೈಟ್ಸಿನ ಕಥೆಗಳ ಯಾವನಾವರೊಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸನು ಬಂದು ಈ ಗಿಡಮರಗಳನ್ನು ಬೇರೊಡನೆ ಕಿತ್ತು ಆ ಸ್ಥಳವಲ್ಲಿ ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿ ಆಕಾಶವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ಉಪ್ಪರಿಗೆ

ಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಮೃತಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಣಿಗನಿಗೆ ಪುನಃ ಹೊಸ ಹುಮ್ಮಸ್ಸು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನ ಸಂಬಳ ಅತಿ ಸಾಮಾನ್ಯ. ಸ್ವಂತವಾಗಿಯೇ ಬೇಯಿಸಿಕೊಂಡು ತಿನ್ನಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಗ್ರಾಮದ ತಾಯಿತಂದೆಗಳಿಲ್ಲದ ಅನಾಥ ಹುಡುಗಿಯೊಬ್ಬಳು ಅವನಿಗೆ ಕಸಮುಸುರೆ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೂ ಒಂದೆರಡು ತುತ್ತು ಅನ್ನ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು. ಹುಡುಗಿಯ ಹೆಸರು ರತ್ನ. ವಯಸ್ಸು ಹನ್ನೆರಡೋ ಹದಿಮೂರೋ ಇರಬಹುದು. ಅವಳಿಗೆ ಮದುವೆಯಾದೀತೆಂಬ ಭಾವನೆಯೇನೂ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮದ ಗೊಲ್ಲರ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊಗೆ ಸುತ್ತಿ ಸುತ್ತಿ ಮೇಲೆ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾಗೆಗಳು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದವು. ದೂರದಲ್ಲಿ ಊರಾಚೆಯ ಹೆಂಡದ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಅರ್ಧ ಮೈಮರೆತವರ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದ ಪದಗಳು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತು ಕುಳಿತು ಮರಗಳ ಅಲುಗಾಟವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಕವಿಯ ಹೃದಯ ದಲ್ಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ನಡುಕವುಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂತಹ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮನೆಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಿಣುಕು ದೀಪವನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನು 'ರತನ್' ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದನು. ರತನಳು ಬಾಗಿಲಲ್ಲೇ ಕುಳಿತು ಈ ಕೂಗನ್ನು ಇದಿರು ನೋಡುತ್ತಿರುವಳು—ಆದರೆ ಒಂದುಸಲ ಕೂಗಿದ ಒಡನೆಯೇ ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. "ಏನು—ಬಾಬೂಜಿ. ಯಾಕೆ ಕೂಗುತ್ತೀರಿ" ಎನ್ನುವಳು.

ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರ್ "ನೀನೇನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ."

ರತನ್: ಈಗ ಒಲೆ ಹಚ್ಚಲು ಹೋಗಬೇಕು ಅಡಿಗೆಯ ಮನೆಗೆ.

ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರ್: ನಿನ್ನ ಅಡಿಗೆಯ ಮನೆಯ ಕೆಲಸ ಆಮೇಲೆ ಆಗಲಿ. ಮೊದಲು ಹುಕ್ಕಾ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಡು.

ಅತಿ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕೆನ್ನೆಗಳನ್ನು ಉಬ್ಬಿಸಿಕೊಂಡು ಊದುತ್ತ ರತ್ನಳು ಹುಕ್ಕ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ತರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಕೈಯಿಂದ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನು ಥಟ್ಟನೆ ಮಾತಿಗಾರಂಭಿಸುತ್ತಿದ್ದನು – "ರತನ್! ನಿಮ್ಮ ಅಮ್ಮನ ನೆನಪಿದೆಯೇ?"

ಅದು ಹಳೇ ಕತೆ. ಅಷ್ಟೋ ಇಷ್ಟೋ ನೆನೆಪಿತ್ತು. ಅಷ್ಟು ಮರೆತು ಹೋಗಿತ್ತು. ಅಮ್ಮನಿಗಿಂತ ಅಪ್ಪನೇ ಅವಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಪ್ಪನ ನೆನಪು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಇತ್ತು. ಅಪ್ಪ ದುಡಿದು ದುಡಿದು ಸಂಜೆಗೆ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಸಂಜೆಯ ಘಟನೆಗಳು ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆಲಸಿದ್ದವು. ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಅವಳು ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನ ಕಾಲಬಳಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ತಮ್ಮನ ವಿಷಯ ನೆನಪು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಬಹು ದಿನಗಳ ಮುಂಚೆ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಸಂಜೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಅಗಸರ ಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಮೀನು ಹಿಡಿಯಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ನೆನಪಿತ್ತು. ಇತರ ಮಹದ್ವಿಷಯಗಳಿಗಿಂತ ಆ ಸುದ್ದಿ ಅವಳಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂತೂ ಈ ಮಾತುಕತೆಗಳ ಭರದಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ಕಳೆದು ಆಮೇಲೆ ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರಿಗೆ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುವ ಮನಸ್ಸಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಮಾಡಿದ್ದ ಪಲ್ಯವಿರುತ್ತಿತ್ತು. ರತನಳು ಹೋಗಿ ಒಲೆ ಹಚ್ಚಿ ನಾಲ್ಕು ರೊಟ್ಟಿ ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಅವರಿಬ್ಬರ ರಾತ್ರಿಯ ಊಟವು ಮುಗಿಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಒಂದೊಂದು ದಿನ ಈ ದೊಡ್ಡ ಹುಲ್ಲುಮನೆಯ ಆಫೀಸಿನ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನು ತನ್ನ ಮನೆಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ರತ್ನಳಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ತಮ್ಮ, ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಅಕ್ಕನ ಸುದ್ದಿ. ಪರಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಗ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಉದಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ಸವಿ ನೆನಪುಗಳು, ಸರ್ವದಾ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡುವ ಭಾವನೆಗಳು ಮತ್ತು ನೀಲೀಕೋಠಿಯ ಗುಮಾಸ್ತರಿಗೆ ಹೇಳಲಾರದ ಸಂಗತಿಗಳು, ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಈ ಓದುಬರಹವರಿಯದ ಹಳ್ಳಿಯ ಸಣ್ಣಹುಡುಗಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ತರಹದ ಸಂಕೋಚವೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೇನಾಯಿತು ಗೊತ್ತೇ? ಆತನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಈ ಹುಡುಗಿ ಅವರ ಮನೆಯವರನ್ನೆಲ್ಲ ಅಮ್ಮ, ಅಕ್ಕ, ಅಣ್ಣ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದದಳು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಆ ಬಡ ಹುಡುಗಿ ತನ್ನ ಕ್ಷುದ್ರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು.

ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮೋಡವಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಚ್ಚಗೆ ಕೋಮಲವಾಗಿದ್ದ ವಾಯು ಚಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಬಿಸಿಲಿಗೆ ನೆನದ ಹುಲ್ಲು ಮತ್ತು ಗಿಡ ಸಸಿಗಳಿಂದ ಒಂದು ತರಹದ ವಾಸನೆ ಏಳುತ್ತಿತ್ತು. ದಣಿದ ಧರಿತ್ರಿಯ ಉಷ್ಣ ನಿಶ್ವಾಸವು ಮೈಮೇಲೆ ತಗಲುತ್ತಿದೆಯೋ ಎನ್ನು ವಂತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಒಂದು ಕ್ರೌಂಚಪಕ್ಷಿ ಬಂದು ತನ್ನ ದೀರ್ಘ ಸ್ವರ ದಿಂದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಡನೆ ತನ್ನ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಕರುಣಸ್ವರ ದಿಂದ ನಿವೇದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರಿಗೆ ಏನೇನೂ ಕೆಲಸವಿರ ಲಿಲ್ಲ. ಅಂದು ಮಳೆಗೆ ನೆನೆದು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಗಿಡ ಸಸಿಗಳು, ಮಳೆಯ ಭಾರವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಹಗುರವಾಗಿ ಓಡುತ್ತಿದ್ದ ಮೇಘಗಳು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ನೋಡಲರ್ಹವಾದ ದೃಶ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದುವು. ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನು ಆ ರಮ್ಯದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದನು. ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿರ ಯಾರಾದರೂ ತನ್ನವರಾಗಿ ಇರಬಾರದಿತ್ತೇ; ತನ್ನ ಹೃದಯದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಒದಗುವ ಅಂತರಂಗ ಪ್ರೀತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿ ಯಾರಾದರೂ ಇರಬಾರದಿತ್ತೇ ಎಂದು ಅವನಿಗನಿಸಿತು. ಕ್ರಮೇಣ ಆ ಪಕ್ಷಿಯೂ ಅದೇ ಮಾತನ್ನು ಬಾರಿಬಾರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಅವನಿ ಗನಿಸಿತು. ಈ ನಿರ್ಜನ ಪ್ರದೇಶದ ಮರದ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಎಲೆಗಳ ಶಬ್ದವೂ ಹಾಗೆ ಅನ್ನುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅವನಿಗೆ ತೋರಿತು. ಸಣ್ಣಗ್ರಾಮದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಬ್ ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರ ನಿಸ್ತಬ್ಧ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ರಜದ ದಿನದಲ್ಲಿ ಈ ತರಹದ ಭಾವನೆ ಉದಯಿಸಿತೆಂಬುದನ್ನು ಯಾರೂ ನಂಬರು ಮತ್ತೆ ಯಾರೂ ಅರಿಯಲೂ ಅಸಾಧ್ಯ.

ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟು 'ರತನ್' ಎಂದು ಕೂಗಿದನು. 'ರತನ'ಳು ಆಗ ಸೀಬೆಯಗಿಡದ ಕೆಳಗೆ ಪದ್ಮಾಸನ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತು ಸೀಬೇಕಾಯಿ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಡೆಯನ ಗಂಟಲ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ತಡವಿಲ್ಲದೆ ಓಡಿಬಂದಳು. ಮೇಲುಸುರು ಬಿಡುತ್ತ ಬಿಡುತ್ತ—"ಅಣ್ಣನವರೇ ಕರೆದಿರೇನು?"—ಎಂದಳು. ಆಗ ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರನು—"ನಿನಗೆ ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಓದುಬರಹ ಹೇಳಿಕೊಡು ವೆನು" ಎಂದನು. ಆವೊತ್ತಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವೆಲ್ಲಾ ಅವಳಿಗೆ ಓನಾಮ ತಿದ್ದಿ

ಹೇಳಿಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕಳೆಯಿತು. ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲೇ ಅವಳಿಗೆ ಒತ್ತಕ್ಷರಗಳನ್ನೂ ಕಾಗುಣಿತವನ್ನೂ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟನು.

ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಳೆಗೆ ಕೊನೆಮೊದಲಿರದು. ಕೆರೆ, ಕೊಳ, ಹೊಳೆ ಎಲ್ಲವು ತುಂಬಿ ಕೋಡಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅಹೋರಾತ್ರಿ ಕಪ್ಪೆಗಳ ವಟವಟ ಮತ್ತು ಮಳೆಯ ಶಬ್ದ. ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಇತರ ಕಡೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಗಳೂ ಕೆಲವು ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂತೆ, ಪೇಟೆಗಳಿಗೆ ದೋಣಿಯಲ್ಲೇ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಬಲವಾದ ಮಳೆ. ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನ ಶಿಷ್ಯಳು ಬಲು ಹೊತ್ತು ಬಾಗಿಲ ಹತ್ತಿರ ಕಾಯ್ದು ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಇತರ ದಿನಗಳ ಹಾಗೆ ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನ ಕೂಗು ಕೇಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಅವಳೇ ಸ್ಲೇಟು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನು ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿದ್ದನು. ಅವನು ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುವನೆಂದೆಣಿಸಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ನಿಶ್ಶಬ್ದವಾಗಿ ರತ್ನ ಹೊರಡಲೆತ್ನಿಸಿದಳು. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ "ರತನ್" ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸಿತು. ತಕ್ಷಣ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು "ಅಣ್ಣನವರೇ! ಮಲಗಿದ್ದಿರೇನು?" ಎಂದಳು.

ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನು ಕಾತರಸ್ವರದಿಂದ "ಮೈಯಲ್ಲಿ ಹುಷಾರಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ನೋಡು" ಎಂದನು. ಪಾಪ, ಜೊತೆಗಾರರಿಲ್ಲದೆ ಪರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಒಂಟಿ ಜೀವಿಗೆ ಖಾಯಿಲೆಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಶುಶ್ರೂಷೆಯು ಆಸೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬಿಸಿಯಾಗಿ ಉರಿಯುವ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಬಳೆಯ ಕೈಯ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಆಶಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಪರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಮಯಿಾ ನಾರೀರೂಪದಲ್ಲಿ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಸೋದರಿಯರು ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತಿರಬೇಕೆಂಬ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಶೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಭಿಲಾಷೆಯಾದರೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಾಲಿಕೆ 'ರತನ'ಳು ಆಗ ಇನ್ನೂ ಬಾಲಿಕೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಘಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ತಾಯಿಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಹಿಸಿದಳು. ವೈದ್ಯನನ್ನು ಕರೆತಂದಳು. ಹೊತ್ತುಹೊತ್ತಿಗೆ ಔಷಧಿ ಕೊಟ್ಟಳು. ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲಾ ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ತಲೆಯ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ತಾನೇ ಪಥ್ಯದ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಬಡಿಸಿದಳು.

ಬಾರಿಬಾರಿಗೆ 'ಅಣ್ಣನವರೇ, ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೆ' ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನು ಖಾಯಿಲೆಯಿಂದ ಹುಷಾರಾದನು. ಶರೀರ ಅತಿ ಬಡವಾಗಿತ್ತು. 'ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೇಗಾದರೂ ವರ್ಗಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಹೋಗಬೇಕು. ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಕೂಡದು' ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಸ್ಥಳದ ಅನಾರೋಗ್ಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ತನ್ನ ದೇಹಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿ ತನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ವರ್ಗಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕಲ್ಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮೇಲಣ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಅರ್ಜಿ ಬರೆದುಕೊಂಡನು. ರೋಗಿಯ ಸೇವೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿ 'ರತನ'ಳು ಮತ್ತೆ ಬಾಗಿಲ ಜಗುಲಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಹಿಡಿದಳು. ಆದರೆ ಮುಂಚಿನ ಹಾಗೆ ಅವಳಿಗೆ ಈಗ 'ಕರೆ' ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗಾಗ್ಗೆ ಇಣಿಕಿ ನೋಡಿದಾಗ ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರು ಅತ್ಯಂತ ಅನ್ಯಮನಸ್ಕನಾಗಿ ಕುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೋ ಮಂಚದಮೇಲೆ ಮಲಗಿಯೋ ಇರುತ್ತಿದ್ದುದು ಅವಳಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಇತ್ತ ರತನಳು 'ಕರೆ'ಯನ್ನು ಇದಿರು ನೋಡುತ್ತಾ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಅತ್ತ ಅವನು ತನ್ನ ಅರ್ಜಿಯ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ವ್ಯೈಮರೆತು ಕುಳಿತಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಹುಡುಗಿ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತನ್ನ ಹಳೆಯ ಪಾಠಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಾವಿರಸಾರಿ ತಿರುವಿ ಹಾಕಿದಳು. ಮತ್ತೇನಾದರೂ ಕರೆದರೆ ಆಗೆಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪಾಠ ಮರೆತು ಹೋಗುವುದೋ ಎಂಬ ಹೆದರಿಕೆ ಅವಳಿಗೆ—ಕೊನೆಗೆ ಒಂದೆರಡು ವಾರಗಳನಂತರ ಒಂದು ದಿನ ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನು ಅವಳನ್ನು ಕರೆದನು.

ಜಗುಲಿಯಿಂದ ಅವಳು ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ—"ಅಣ್ಣನವರೇ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದಿರೇನು?" ಎಂದಳು.

'ರತನ್, ನಾಳೆಯೇ ನಾನು ಹೋಗುವೆನು' ಎಂದು ಪೋಸ್ಟ್ ಮಾಸ್ಟರನು ಹೇಳಿದನು.

ರತ್ನ: "ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವಿರಿ, ಅಣ್ಣಾ?"

ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರ್: "ಮನೆಗೆ"

ರತ್ನ: "ಮತ್ತೆ ಯಾವಾಗ ಬರುವಿರಿ?"

ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರ್: "ಮತ್ತೆ ಬರುವ ಯೋಚನೆಯಿಲ್ಲ."

ರತ್ನಳು ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡಲಿಲ್ಲ. ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಅವಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಹೇಳಿದನು. ಅವನು ವರ್ಗಕ್ಕಾಗಿ ಅರ್ಜಿ ಹಾಕಿಕ್ಕೊಂಡಿದ್ದುದು; ಅರ್ಜಿ ಮಂಜೂರಾಗದುದು, ಆದರಿಂದ ತಾನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದು, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದನು. ಬಹುಕಾಲ ಇಬ್ಬರೂ ಏನೂ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಮಿಣುಕು ದೀಪ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ಕಡೆ ಸೂರಿನಿಂದ ಟಪ್ ಟಪ್ ಎಂದು ನೀರು ಸೋರುತ್ತಿತ್ತು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದನಂತರ ರತ್ನಳು ಮೆಲ್ಲನೆ ಎದ್ದು ರೊಟ್ಟಿಮಾಡಲು ಅಡಿಗೆಮನೆಗೆ ಹೋದಳು. ಇತರ ದಿನಗಳಂತೆ ಅವಳ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅಂದು ಚುರುಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯೆಮಧ್ಯೆ ಅವಳ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಭಾವನೆಗಳು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನು ಊಟ ಮಾಡಿದನಂತರ ಹುಡುಗಿ ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ—"ಅಣ್ಣಾ ನನ್ನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಿ" ಎಂದಳು.

ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರು ನಗುತ್ತಾ "ಅದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ?" ಎಂದನು. ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ವಿಷಯ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಆತ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಆ ಹುಡುಗಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವೆಂಬುದು ಅವನು ಎಣಿಸಲಿಲ್ಲ.

ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲಾ ಸ್ವಪ್ನ ಮತ್ತು ಎಚ್ಚರದಲ್ಲಿ ಹುಡುಗಿಯ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನ ಹಾಸ್ಯಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ 'ಅದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ?' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಬೆಳಗ್ಗೆ ಎದ್ದು ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನು ಸ್ನಾನದ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಅವನ ಸ್ನಾನದ ನೀರು ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಕಲ್ಕತ್ತೆಯ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಅವನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಂದು ತುಂಬಿಟ್ಟ ನೀರಿನಲ್ಲೇ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಎಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ಹೊರಡುವನೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹುಡುಗಿ ಕೇಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಬೇಕಾದೀತೆಂದು ಎಣಿಸಿ ರತ್ನಳು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲೇ ನದಿಯಿಂದ ನೀರು ಹೊತ್ತು ತಂದಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಸ್ನಾನವಾದ

ನಂತರ ಅವನು ರತ್ನಳನ್ನು ಕೂಗಿದನು. ರತ್ನಳು ನಿಶ್ಶಬ್ದವಾಗಿ ಕೊಠಡಿಗೆ ಬಂದು ಒಡೆಯನು ಏನು ಹೇಳುವನೋ ಎಂದು ಅವನ ಮುಖ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವನು ಹೀಗೆಂದನು: "ರತನ್, ನನ್ನ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಬರುವರಲ್ಲಾ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಹೋಗುವೆನು. ಅವರೂ ನನ್ನಂತೆಯೇ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ನಾನು ಹೋಗುವೆನೆಂದು ನೀನು ಯೋಚಿಸಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ" ಎಂದನು. ಈ ಮಾತುಗಳು ಅವನ ಅತಿ ಸ್ನೇಹಪೂರ್ಣ ದಯಾದ್ರ್ರಹೃದಯದಿಂದ ಹೊರಟಿದ್ದುವು. ಆದರೆ ನಾರೀಹೃದಯವನ್ನರಿತವರಾರು? ರತ್ನಳು ಬಹು ಬಾರಿ ಒಡೆಯನ ತಿರಸ್ಕಾರದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ನೀರವವಾಗಿ ಸಹಿಸಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಇಂದು ಈ ಮೃದು ಶಬ್ದವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದಾದಳು. ಉಬ್ಬಿದ ಎದೆಯೊಡನೆ ಅಳುತ್ತಾ "ಇಲ್ಲ–ಇಲ್ಲ–ನೀವು ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಇಲ್ಲಿರಲು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ" ಎಂದಳು.

ರತ್ನಳ ಇಂತಹ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನು ಎಂದೂ ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದಲೇ ಅವನು ಅವಾಕ್ಕಾದನು.

ಹೊಸ ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರನು ಬಂದನು. ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಛಾರ್ಜನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಹಳೆಯ ಮಾಸ್ಟರು ಹೊರಡಲು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾದನು. ಹೋಗುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರತ್ನಳನ್ನು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದನು: "ರತನ್! ನಿನಗೆ ನಾನೇನೂ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಹೋಗುವಾಗ ಏನನ್ನಾದರೂ ಕೊಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ತೋರುವುದು. ಇದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪದಿನ ಉಪಯೋಗವಾದೀತು."

ದಾರಿಯ ಖರ್ಚಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಸಂಬಳದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ಹಣವನ್ನು ಜೇಬಿನಿಂದ ತೆಗೆದನು. ಆಗ ರತ್ನಳು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು ಅವನ ಕಾಲು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು "ಅಣ್ಣಾ, ನಿಮ್ಮ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ನನಗೆ ಏನನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಡಿ. ನನಗಾಗಿಯೂ ಏನೂ ಯೋಚಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ" ಎಂದಳು. ಹೀಗೆಂದು ಅವಳು ಅಲ್ಲಿಂದ ಒಂದೇ ಉಸುರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಓಡಿಬಿಟ್ಟಳು.

ಹಳೆಯ ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು ಕೈಯಲ್ಲಿ ರೈಲು ಚೀಲವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಛತ್ರಿಯನ್ನು ಹೆಗಲ ಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೂಲಿ ಯವನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ನೀಲಿ ಮತ್ತು ಬಿಳಿಯ ಗೆರೆಗಳನ್ನೆಳೆದ ಟಿನ್ನಿನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಹೊರಿಸಿಕೊಂಡು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ದೋಣಿಯ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದನು.

ದೋಣಿ ಹತ್ತಿದನು. ಅದು ಹೊರಟಿತು. ಮಳೆಯ ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ನದಿಯ ನೀರು ಧರಣಿಯ ಕಣ್ಣೀರಿನಂತೆ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆ ಕುಲು ಕುಲು ಶಬ್ದ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಒಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗಿಯ ಕರುಣ ಮುಖದ ಚಿತ್ರವು ಆ ಮಹಾವಿಶ್ವದ ಮಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯಥೆಯಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶವಾಗುವಂತೆ ಅವನಿಗೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಪುನಃ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋಗಿ ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ವಂಚಿತಳಾದ ಆ ಅನಾಥಳನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗೋಣವೇ ಎಂದು ಅವನಿಗೊಮ್ಮೆ ಅನಿಸಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪಟಕ್ಕೆ ಗಾಳಿ ತುಂಬಿ ದೋಣಿ ಮುಂದೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದನಂತರ ನದೀ ತೀರದ ಸ್ಮಶಾನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ನದಿಯ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪಥಿಕನ ಉದಾರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ 'ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ವಿಚ್ಛೇದವೆಷ್ಟು, ಮರಣವೆಷ್ಟು, ಹಿಂದಿರುಗಿ ಫಲವೇನು? ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾರಿಗೆ ಸ್ಥಿರ.' ಎಂಬ ಈ ತತ್ವವು ಉದಯಿಸಿತು.

ಆದರೆ ರತ್ನಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ತತ್ವವೂ ಉದಯಿಸಲಿಲ್ಲ ಅವಳು ಆ ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸಿನ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ಸುತ್ತಿ ಸುತ್ತಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷೀಣವಾದ ಒಂದು ಆಶೆ ಮೂಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅಣ್ಣನು ಮತ್ತೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರಬಹುದೆಂದು ಅವಳು ಎಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಳೋ ಏನೋ. ಆ ಆಶೆಯ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ರತ್ನಳಿಗೆ ದೂರವಾಗಿ ಹೋಗಲು ಮನಸ್ಸೇ ಆಗದು.

ಅಯ್ಯೋ! ಬುದ್ಧಿಹೀನ ಮಾನವ ಹೃದಯವೇ ಹಾಗೆ. ಅದರ ಭ್ರಾಂತಿ ಎಂದಿಗೂ ಸವೆಯದು. ಯುಕ್ತಿಯ ವಿಧಾನವು ಬಹು ವಿಲಂಬ ವಾಗಿ ತಲೆಗೆ ಹತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಪ್ರಬಲ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನೂ ನಂಬ

ಸುಳ್ಳು ಆಶೆಯನ್ನು ಎರಡು ಬಾಹುಗಳ ಪಾಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಾಂತರದವರೆಗೂ ಎದೆಗೆ ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಕೊನೆಗೊಂದು ದಿನ ಎಲ್ಲ ನರಗಳನ್ನೂ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹೃದಯದ ರಕ್ತವನ್ನು ಶೋಷಿಸಿ ಅದು ಹಾರಿಹೋಗುವುದು. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿವು ಬರುವುದು. ಆದರೂ ಪುನಃ ಭ್ರಾಂತಿಪಾಶದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳಲು ಚಿತ್ತವು ವ್ಯಾಕುಲಗೊಳ್ಳುವುದು.

(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೯೧)

ಅಸ್ಥಿಪಂಜರ

ನಾವು ಮೂವರು ಸಂಗಡಿಗ ಬಾಲಕರು ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದ ಕೊಠಡಿಯ ಪಕ್ಕದ ಕೋಣೆಯ ಗೋಡೆಗೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರ ನೇತು ಹಾಕಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಗೆ ಅದರ ಮೂಳೆಗಳು ಅಲುಗಿ ಖಟಖಟ ಎಂದು ಶಬ್ದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಆ ಮೂಳೆಗಳನ್ನು ಅಲುಗಿಸುವ ಕೆಲಸ ನಮ್ಮದಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮನ್ನು ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸರ್ವವಿದ್ಯಾಪಾರಂಗತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆ ನಮ್ಮ ಪೋಷಕರುಗಳಿಗಿತ್ತು. ಅವರುಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಎಷ್ಟುದೂರ ಸಫಲವಾಯಿತೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಂಗತಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಲ್ಲವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕಾದ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮನ್ನೇ ಅರಿಯದವರಿಗೆ ತಿಳಿಸದಿರುವುದೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ.

ಆಗಿನಿಂದ ಬಹುಕಾಲ ಕಳೆದಿದೆ. ಈ ನಡುವೆ ಆ ಕೋಣೆಯಿಂದ ಆ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರವೂ, ನಮ್ಮ ಮಸ್ತಿಷ್ಕದಿಂದ ಅಸ್ಥಿವಿದ್ಯೆಯೂ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಸ್ಥಾನಾಂತರಿತವಾಗಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ಬೇರೆಲ್ಲೂ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ನನಗೆ ಆ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲೇ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿತು. ಸ್ಥಳ ಬದಲಾಯಿಸುವ ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣದಿಂದ ನಿದ್ರೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಮಗ್ಗುಲಿಂದ ಆ ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಹೊರಳುತ್ತ ಹೊರಳುತ್ತ ಇರುವಾಗ ಚರ್ಚಿನ ಗಡಿಯಾರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಅಂಕಿಯ ಗಂಟೆಗಳೆಲ್ಲ ಹೊಡೆದು ಮುಗಿದುವು. ಈ ನಡುವೆ ಕೋಣೆಯ ಮೂಲೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಎಣ್ಣೆದೀಪವೊಂದು ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕಾರು ನಿಮಿಷಗಳಿಂದ ಮಿಣುಗುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದು ಥಟ್ಟನೆ ಆರಿಹೋಯಿತು. ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ದುರ್ಘಟನೆಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದ್ದವು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ದೀಪ ಆರಿದ ನಂತರ ಸಾವಿನ ವಿಷಯ ನೆನಪಾಗುವುದು ಸಹಜವಾಗಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿಯ ಈ ಎರಡನೆಯ ಝಾವದಲ್ಲಿ ಈ ದೀಪದ

ಜ್ವಾಲೆ ಹೇಗೆ ಚಿರ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಿಲಿತವಾಯಿತೋ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾನವರ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಾಣಶಿಖೆಗಳು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಹಗಲಲ್ಲಿ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಮರೆಯಾಗಿ ಹೋಗುವವು ಎಂದು ಮನದಲ್ಲಿ ಅನಿಸಿತು.

ಕ್ರಮೇಣ ಆ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರದ ಕತೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಜೀವ ವಿದ್ದ ಕಾಲವನ್ನೂ ಆಗಿನ ಸಂದರ್ಭವನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಚನೆ ಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದಾಗ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ನನ್ನ ಹಾಸಿಗೆಯ ಸುತ್ತ ಇದ್ದ ಸೊಳ್ಳೆಯ ಪರದೆಯನ್ನು ತಡವರಿಸುತ್ತಾ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರಿತು. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಉಸಿರಾಡುವ ಸದ್ದೂ ಬಲವಾಗಿ ಕೇಳಿಸು ವಂತಿತ್ತು. ಅದು ಏನನ್ನೋ ಹುಡುಕುತ್ತ ಸಿಕ್ಕದಿರಲು ಕೊಠಡಿಯೆಲ್ಲ ವನ್ನೂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರಿತು. ಇವೆಲ್ಲ ನನ್ನ ನಿದ್ರೆ ಯಿಲ್ಲದ ಕಾದ ಮೆದುಳಿನ ಕಲ್ಪನೆಯೆಂದು ಅನಿಸಿತು. ನನ್ನ ತಲೆಯ ನರಗಳಲ್ಲಿ ವೇಗವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ರಕ್ತದ ಶಬ್ದವೇ ಹೀಗೆ ಕಾಲಸಪ್ಪಳ ದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವುದೆಂದೂ ತೋರಿತು. ಆದರೂ ಮೈ ಜುಮ್ಮೆನ್ನು ತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಅಕಾರಣ ಅಂಜಿಕೆಯನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ 'ಯಾರದು?' ಎಂದು ಕೂಗು ಹಾಕಿದೆ. ಕಾಲಿನ ಸಪ್ಪಳ ನನ್ನ ಸೊಳ್ಳೇ ಪರದೆಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ನಿಂತಿತು 'ನಾನು, ನನ್ನ ಆ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವೆನು' ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಬಂದಂತೆ ತೋರಿತು.

ಸ್ವಂತ ಕಲ್ಪನೆಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಬಳಿ ಭಯ ತೋರಿಸುವುದು ಏತಕ್ಕೂ ಬಾರದ ಕೆಲಸ ಎಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ಪಕ್ಕದ ದಿಂಬನ್ನು ಬಲ ವಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಚಿರಪರಿಚಿತನಂತೆ ಅತಿ ಸಹಜ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ 'ಈ ಮಧ್ಯ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸ ಹಿಡಿದು ಹೊರಟಿರುವೆ. ಅದಿರಲಿ, ಈಗ ಆ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರದಿಂದ ನಿನಗೇನು ಪ್ರಯೋಜನ?' ಎಂದೆನು. ೦೮

ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಸೊಳ್ಳೇಪರದೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಸಮೀಪದಿಂದ ಉತ್ತರ ಬಂದಿತು. "ಏನಂದೆ! ನನ್ನ ಎದೆಯ ಮೂಳೆ ಅದರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇ? ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ಯೌವನ ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ

ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲೂ ಹರಡಿಲ್ಲವೇ? ಒಂದು ಸಲ ಅದನ್ನು ನೋಡಲು ಆಶಿಸ ಬಾರದೇ?"

ತಕ್ಷಣ ನಾನು 'ಆ ಮಾತು ನ್ಯಾಯವಾದದ್ದೇ ಸರಿ. ನೀನು ಅದನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಹೋಗು. ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ನಿದ್ರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುವೆನು' ಅಂದೆನು.

ಅದು 'ನೀನು ಒಂಟಿಯಾಗಿಯೇ ಇರುವ ಹಾಗಿದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತನಾಡಬಹುದು. ಮುವ್ವತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಮುಂಚೆ ನಾನೂ ಮನುಷ್ಯರ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಈ ಮುವ್ವತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳು ನಾನು ಕೇವಲ ಸ್ಮಶಾನದ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಹು–ಹೂ ಎನ್ನುತ್ತ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವೆನು. ಇಂದು ನಿನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಮಾತನಾಡುವೆನು" ಎಂದಿತು.

ಪರದೆಯ ಹತ್ತಿರ ಯಾರೋ ಕುಳಿತ ಹಾಗಾಯಿತು. ಬೇರೆ ದಾರಿಯಿಲ್ಲದೆ ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನೇ ತೋರುತ್ತಾ 'ಅದೂ ಸರಿಯೇ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹರ್ಷವಾಗುವಂತಹ ಕತೆಯೊಂದನ್ನು ಹೇಳು' ಎಂದೆನು.

"ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾದ ಕತೆ ಕೇಳಬಯಸುವೆಯಾದರೆ ನನ್ನ ಕತೆಯನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು" ಎಂದು ಉತ್ತರ ಬಂದಿತು. ಚರ್ಚಿನ ಗಡಿಯಾರದಲ್ಲಿ ಟಂ ಟಂ ಎಂದು ಎರಡು ಗಂಟೆ ಹೊಡೆಯಿತು.

"ಮನುಷ್ಯತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದು ಸಣ್ಣವಳಾಗಿದ್ದಾಗ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡರೆ ಯಮನನ್ನು ಕಂಡಂತೆ ಅಂಜುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆತ ನನ್ನ ಗಂಡ. ಗಾಳದಲ್ಲಿ ಮೀನನ್ನು ಹಿಡಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಗಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ನನಗೂ ಹಾಗೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅರ್ಥಾತ್ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಪರಿಚಿತ ವ್ಯಕ್ತಿ ನನ್ನನ್ನು ಗಾಳದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ನನ್ನ ಸ್ನಿಗ್ಧಗಭೀರ ಜನ್ಮಜಲಾಶಯದಿಂದ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋದಂತೆಯೂ, ಯಾವ ವಿಧದಿಂದಲೂ ಅವನ ಕೈಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಂತೆಯೂ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮದುವೆಯನಂತರ ಎರಡು ತಿಂಗಳು ತುಂಬುವುದರಲ್ಲೇ ನನ್ನ ಗಂಡ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ನನ್ನ ಆತ್ಮೀಯ ಸ್ವಜನರು ನನ್ನ ಪರವಾಗಿ ಬಹು ಗೋಳಾಡಿದರು. ನನ್ನ

ಮಾವನವರು ಹಲವು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿ, ಅತ್ತೆಯೊಡನೆ 'ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಷಕನ್ಯೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರಲ್ಲಾ, ಈ ಹುಡುಗಿ ಅಂಥವಳು' ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆ ಮಾತು ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿದೆ. ಕೇಳು ತ್ತಿರುವೆಯೋ? ಕತೆ ಹೇಗಿದೆ?"

"ಬಲು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಕತೆಯ ಆರಂಭ ಬಹು ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ" ಎಂದೆ.

"ಹಾಗಾದರೆ ಕೇಳು. ಆನಂದದಿಂದ ತಂದೆಯ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರು ಗಿದೆ. ಕ್ರಮೇಣ ವಯಸ್ಸಾಯಿತು. ಜನರು ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಗೋಪನ ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ನನ್ನಂತಹ ರೂಪವತಿ ಎಲ್ಲಂದರಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ವುದು ಸಹಜವಲ್ಲವೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದೆ. "ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ತೋರುತ್ತೆ?"

"ಇರಬಹುದು, ಆದರೆ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಎಂದೂ ನೋಡಿಲ್ಲವಲ್ಲ!"

"ನೋಡಿಲ್ಲವೇ, ಏಕೆ ನನ್ನ ಆ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರವನ್ನು ಕಾಣೆಯೋ? ಹಿ-ಹಿ-ಹಿ-ಹೀ ನಾನು ತಮಾಷೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನಲ್ಲವೆ. ಆ ಕಣ್ಣುಗಳಿಲ್ಲದ ಎರಡು ಪೊಟ್ಟರೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಎರಡು ಕಪ್ಪಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿದ್ದು ವೆಂಬುದನ್ನು ನಿನಗೆ ನಾನು ಹೇಗೆ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡಿಕೊಡಲಿ. ಈಗ ಅನಾವೃತವಾಗಿರುವ ಹಲ್ಲಿನ ಸಾಲಿನ ಮೇಲೆ ತೊಂಡೆಯಹಣ್ಣಿನಂತಹ ತುಟಿಯೂ, ಅದರಲ್ಲಿ ಮೃದುಹಾಸ್ಯಯುಕ್ತ ಹುಸಿನಗೆಯೂ ಇದ್ದುದನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ರೂಪಿಸಲಿ. ಒಣಗಿರುವ ಆ ದೀರ್ಘಅಸ್ಥಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಲಾಲಿತ್ಯ, ಅಷ್ಟು ಲಾವಣ್ಯ, ಯೌವನದ ಅಪೂರ್ವ ಕಠಿಣ ಕೋಮಲ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಪ್ರಸ್ಫುಟಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೆ ನಗುವಂತಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಕೋಪವೂ ಬರುವುದು. ನನ್ನ ಆ ಶರೀರದಿಂದ ಅಸ್ಥಿವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿತು ಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಆಗಿನ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಡಾಕ್ಟರುಗಳೂ ಧೈರ್ಯ ವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಆಗದವರು. ನನಗೆ ತಿಳಿದ ಡಾಕ್ಟರೊಬ್ಬರು ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರೊಬ್ಬರೊಡನೆ ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ನನ್ನನ್ನು ಸಂಪಿಗೆಹೂವಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದರು. ಅದರ ಅರ್ಥವೇನೆಂದರೆ ಪ್ರಪಂಚ

ದಲ್ಲಿನ ಇತರ ಮಾನವರೆಲ್ಲಾ ಅಸ್ಥಿವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ಶರೀರತತ್ವದ ದೃಷ್ಟಾಂತ ಸ್ಥಲವಾಗಿದ್ದರು. ನಾನು ಮಾತ್ರ ಸೌಂದರ್ಯರೂಪೀ ಪುಷ್ಪದಂತೆ ಇದ್ದೆನು. ಸಂಪಿಗೆಯ ಹೂವಿನ ನಡುವೆ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರವಿದೆಯೇನು?"

"ನಾನು ನಡೆದಾಗ ವಜ್ರದ ತುಂಡೊಂದನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿದರೆ ಅದರ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶವು ಹೇಗೆ ಥಳಥಳಿಸುವುದೋ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ನನ್ನ ಅಂಗಾಂಗಗಳ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಚಲನೆಯಲ್ಲೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಸೌಂದರ್ಯದ ಭಂಗಿ ಹಲವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಚಂಚಲತೆಯೊಡನೆ ಸುತ್ತಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನಾನು ನಡುನಡುವೆ ಬಹುಕಾಲ ನನ್ನ ಎರಡು ಕೈಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಿದ್ದೆ. ಪೃಥ್ವಿಯ ಸಮಸ್ತ ಉದ್ಧತ ಪುರುಷರಿಗೂ ಮೂಗುದಾರ ಹಾಕಿ ಮೃದುಭಾವದಿಂದ ಕೋಪವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬಲ್ಲ ಕೈಗಳವು. ಸುಭದ್ರೆಯು ಅರ್ಜುನನೊಡನೆ ಹೊರಟು ವಿಸ್ಮಿತರಾದ ಮೂರುಲೋಕದ ಜನರ ನಡುವೆ ತನ್ನ ವಿಜಯ ರಥವನ್ನು ವೇಗವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿಲ್ಲವೆ? ಅವಳಿಗೆ ಇಂತಹ ಲಕ್ಷಣವಾದ ಕೈಗಳಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಆ ರಕ್ತ ಕರತಲವೂ, ಲಾವಣ್ಯಶಿಖೆಗಳಂತಹ ಬೆರಳುಗಳೂ ಇದ್ದಿರಬೇಕು."

ಆದರೆ ನನ್ನ ಆ ನಿರ್ಲಜ್ಜ, ನಿರಾವೃತ, ಆಭರಣರಹಿತ ಚಿರವೃದ್ಧ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರ ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿ ಸುಳ್ಳು ಸಾಕ್ಷಿ ಹೇಳಿ ಇದೆ. ಆಗ ನಾನು ನಿರುಪಾಯಳೂ ನಿರುತ್ತರಳೂ ಆಗಿದ್ದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಕೋಪ. ನನ್ನ ಜೀವಂತವಾಗಿದ್ದ ಆ ಹದಿನಾರು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ಯೌವನದ [illegible] ಆ ರಕ್ತಿಮ ರೂಪವನ್ನು ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿದಿರಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಕಾಲ [illegible] ಯನ್ನು ಚಿರಕಾಲ ದೂರಗೊಳಿಸಿ, ನಿನ್ನ [illegible] ದೇಶಾಂತರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸಬೇಕೆಂದು [illegible]

[illegible]

ಅಂಧಕಾರ ಪಟದ ಮೇಲೆ ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನವಾಗಿ ಅರಳಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ನನ್ನಿಂದ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ" ಎಂದು ನಾನಂದೆ.

"ನನ್ನ ಜೊತೆಗಾತಿಯರು ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮಣ್ಣ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದ. ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಒಬ್ಬಂಟಿಗಳು. ತೋಟದ ಮರದಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತು ಯೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. 'ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನನ್ನೇ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತದೆ. ನಕ್ಷತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿವೆ. ವಾಯು ಛಟ್ಟನೆ ದೀರ್ಘ ವಾದ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ. [illegible] ನೀಡಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿರುವ ಹುಲ್ಲಿನ ಹಾಸಿಗೆಗೆ ಚೇತನಶಕ್ತಿಯಿದ್ದು ದಾದರೆ ಅದು ನನ್ನನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿ ಅಚೇತನವಾಗಿಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು. [illegible] ಎಲ್ಲ ಯೌವನ ಪುರುಷರು ಈ ತೃಣಪುಂಜದ ರೂಪದಲ್ಲಿ [illegible] ಚರಣವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ನಿಂತಿರುವರು' ಎಂಬೀ ರೀತಿಯಾಗಿ [illegible] ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಕಾರಣವಾಗಿ [illegible] ಯುಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

"ಅಣ್ಣನ ಸ್ನೇಹಿತ ಶಶಿಶೇಖರನು ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಿಂದ ಪಾಸಾಗಿ ಬಂದನಂತರ ಅವನೇ ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಡಾಕ್ಟರನಾದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ನಾನವನನ್ನು ಮರೆಯಿಂದ ಹಲ[illegible]. ಅಣ್ಣ ಮಹಾ ವಿಚಿತ್ರವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದನು. [illegible] ನೋಡುವವನೇ ಅಲ್ಲ."

"ಅವನ ಸ್ನೇಹಿತರೆಂದರೆ ಶಶಿಶೇ[illegible] ಮಾತ್ರವೇ. ಮತ್ತೆ ನಾನು ಸಂಜೆಯ [illegible] ಯಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಣಿಯ ಆಸನವನ್ನು [illegible] ಪೃಥ್ವಿಯ ಸಮಸ್ತ ಪುರುಷ ಜಾತಿಯೂ ಶಶಿಶೇಖರ[illegible] ಬಳಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿತ್ತು. ಕೇಳುತ್ತಿರುವೆಯೇನು? [illegible] ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವೆ?"

ನಾನು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತಾ [illegible] ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋ[illegible]

"ಮೊದಲು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳು. ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ನನಗೆ ಜ್ವರವಾಗಿತ್ತು. ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲು ಡಾಕ್ಟರು ಬಂದಿದ್ದನು. ಅದೇ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ನೋಡಿದ್ದು. ನಾನು ಕಿಟಕಿಯ ಕಡೆ ಮುಖ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದೆ. ಸಂಜೆಯ ಬಿಸಿಲಿನ ಕಿರಣವು ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ರುಗ್ಣಮುಖದ ವಿವರ್ಣತೆಯು ದೂರವಾಗಲೆಂಬ ಆಶೆಯಿತ್ತು. ಡಾಕ್ಟರು ಕೋಣೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಒಂದು ಸಲ ನನ್ನ ಮುಖದೆಡೆಗೆ ನೋಡಿದ. ಆಗ ನಾನು ಮನದಲ್ಲೇ ಡಾಕ್ಟರಾಗಿ ನನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡತೊಡಗಿದೆನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಠಿಣವಾದ ಹೂವಿನೆಸಳಿನಂತಹ ಮುಖ. ಕೆದರಿದ ಗುಂಗುರು ಕೂದಲುಗಳು ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದುವು. ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಗ್ಗಿದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕಣ್ಣುಗಳ ರೆಪ್ಪೆಗಳು ಕಪೋಲದ ಮೇಲೆ ಛಾಯೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸಿದ್ದವು. ಡಾಕ್ಟರನು ಅತಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮೃದು ಸ್ವರದಿಂದ 'ಸ್ವಲ್ಪ ಕೈ ನೋಡಬೇಕು' ಎಂದು ಅಣ್ಣನೊಡನೆ ಹೇಳಿದನು. ನಾನು ಸೆರಗಿನೊಳಗಿಂದ ಬಳಲಿದ್ದ ದುಂಡಾದ ಕೈಯನ್ನು ಹೊರಗೆ ನೀಡಿದೆನು. ಹಾಗೆಯೇ ಒಮ್ಮೆ ಕೈಯನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದೆನು. 'ನೀಲಿ ಬಣ್ಣದ ಗಾಜಿನ ಬಳೆಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು' ಎಂದು ಅನಿಸಿತು. ರೋಗಿಯ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಾಡಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಡಾಕ್ಟರನು ಅಷ್ಟು ಚಂಚಲನಾದುದನ್ನು ಮತ್ತೆಂದೂ ನಾನು ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅತ್ಯಂತ ಅಸಂಲಗ್ನ ಭಾವದವನಾಗಿ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದ ಬೆರಳುಗಳಿಂದ ನಾಡಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದನು. ಆತನು ನನ್ನ ಜ್ವರದ ಉತ್ತಾಪವನ್ನರಿತನು. ನಾನೂ ಆತನ ಅಂತರ್ಯದ ನಾಡಿ ಹೇಗೆ ಚಲಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆನು. ನಂಬಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇನು?"

"ಅಪನಂಬಿಕೆಗೆ ಕಾರಣವೇನೂ ಕಾಣಿಸದು. ಮನುಷ್ಯರ ನಾಡಿ ಎಲ್ಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ಒಂದೇ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ಚಲಿಸದು" ಎಂದೆನು.

"ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಬಾರಿ ರೋಗಿಯಾಗಿ ಆರೋಗ್ಯ ಹೊಂದಿದನಂತರ ನನ್ನ ಆ ಸಂಜೆಯ ಮನೋರಾಜ್ಯದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿಯ ಕೋಟಿಕೋಟಿ ಮನುಷ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಕ್ರಮೇಣ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದು, ಕೊನೆಗೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆ

ಗಂಡಿತು. ನನ್ನ ಪ್ರಪಂಚ ಪ್ರಾಯಶಃ ಜನಶೂನ್ಯವಾಯಿತು. ನನ್ನ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಒಬ್ಬ ಡಾಕ್ಟರನೂ ಒಬ್ಬಳೇ ರೋಗಿಯೂ ಉಳಿದರು."

ನಾನು ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಸಂಜೆಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಿತ್ತಿಳೇ ಬಣ್ಣದ ಸೀರೆಯನ್ನು ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಹೆರಳು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ದಂಡೆಯೊಂದನ್ನು ತುರುಬಿನಲ್ಲಿ ಮುಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಕೈಯಲ್ಲೊಂದು ಕನ್ನಡಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಿದ್ದೆನು.

"ಏಕೆ ಗೊತ್ತೋ? ನನ್ನನ್ನು ಎಷ್ಟು ನೋಡಿಕೊಂಡರೂ ನನಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನನ್ನನ್ನು ನಾನೇ ನೋಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ನಾನು ಒಂಟಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಎರಡು ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ಡಾಕ್ಟರಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಮುಗ್ಧಳಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಆನಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಾಣದೊಳಗಿನಿಂದ ಒಂದು ದೀರ್ಘ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಹೊರಟು ಸಂಜೆಯ ವಾಯುವಿನಂತೆ ಹೊರ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು."

"ಆಗಿನಿಂದ ನಾನು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಡೆಯುವಾಗ ನತನೇತ್ರಳಾಗಿ ಕಾಲಿನ ಬೆರಳುಗಳು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಕಾಲಿನ ಸಪ್ಪಳವು ಹೊಸದಾಗಿ ಪಾಸ್ ಮಾಡಿದ ನಮ್ಮ ಡಾಕ್ಟರನ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಪ್ರಭಾವವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದೆಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಕಿಟಕಿಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಎಲ್ಲೂ ಶಬ್ದವಿಲ್ಲದೆ ಬಿಕೋ ಎನ್ನುತ್ತಿತ್ತು. ನಡುನಡುವೆ ದೂರದ ಆಕಾಶದಿಂದ ಹದ್ದಿನ ಕೂಗು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಉದ್ಯಾನವನದ ಗೋಡೆಯ ಹೊರಗಡೆಗೆ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟಗಾರರು – ಆಟದ ಸಾಮಾನು ಬೇಕೇ – ಬಳೆ ಬೇಕೇ – ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನೊಂದು ತೆಳುವಾದ ಹೊದಿಕೆಯನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ಯಾರೋ ಆ ಕೈಯನ್ನು ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ ಹಾಗೂ, ತನ್ನ ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದ ಆ ಕೈಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ಹಾಗೂ, ಅದರ ಆರಕ್ತ ಕರತಲದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಚುಂಬನ

ವನ್ನಿಟ್ಟು ಮೆಲುನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾದಂತೆಯೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಾವನೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು.—ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡು. ಇಷ್ಟಕ್ಕೇ ಕಥೆ ಮುಗಿದರೆ ಹೇಗಿರುವುದು ?"

"ಅಷ್ಟೇನೂ ಕೆಡುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಅಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವುದಷ್ಟೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಮುಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಿ ಉಳಿದಿರುವ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಳೆಯಬಹುದು" ಎಂದೆನು.

"ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಕತೆ ಬಹು ಗಂಭೀರವಾಗುವುದು. ಅದರ ಉಪಹಾಸ ಎಲ್ಲಿರುವುದು? ಅದರ ಒಳಗಿನ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರ ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನೂ ಕಿರಿದುಕೊಂಡು ತೋರಿಸುವುದೆಲ್ಲಿಂದ ?"

"ಮುಂದಿನ ಕತೆ ಕೇಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ಗಿರಾಕಿಗಳು ಕೂಡಿದನಂತರ ಡಾಕ್ಟರು ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಔಷಧಾಲಯವನ್ನು ತೆರೆದರು. ನಾನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಗುನಗುತ್ತ ಔಷಧದ ವಿಷಯಗಳು, ವಿಷದ ಸಂಗತಿಗಳು, ಏನು ಮಾಡಿದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಸಹಜವಾಗಿ ಸಾಯುವನು ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಿಸಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆನು. ವೈದ್ಯಕೀಯ ವಿಷಯವನ್ನೆತ್ತಿದರೆ ಡಾಕ್ಟರ ಮುಖ ಅರಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೇಳಿ ಮೃತ್ಯ ಅತಿ ಪರಿಚಿತವಾದ ಮನೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಂತೆ ಆಯಿತು. ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಮರಣ ಇವೆರಡನ್ನೇ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ನೋಡತೊಡಗಿದನು."

"ನನ್ನ ಕತೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಮುಗಿಯುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಳಿದಿಲ್ಲ."

"ರಾತ್ರಿಯು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಮುಗಿಯುತ್ತ ಬಂತು" ಎಂದು ನಾನೂ ಮೃದುಸ್ವರದಿಂದ ಕೇಳಿದೆ.

"ಕೆಲವು ದಿನಗಳಿಂದ ಡಾಕ್ಟರು ಅನ್ಯಮನಸ್ಕರಾಗಿದ್ದುದನ್ನೂ ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗ ವಿಶೇಷ ಅಪ್ರತಿಭನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನೂ ಕಂಡಿದ್ದೆನು ಅಣ್ಣನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಹಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಮಾತನಾಡಿ ಕೊನೆಗೆ 'ಹೌದಣ್ಣ, ಡಾಕ್ಟರು ಇಂದು ಜೋಡಿ ಕುದುರೆ ಸಾರೋಟಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟಿರುವರು ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ.

"'ಸಾಯಲು' ಎಂದು ಅಣ್ಣ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಿದ."

"ಇಲ್ಲ. ನಿಜವಾಗಿ ಹೇಳಣ್ಣ" ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದೆ.

"ಅವನು ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ 'ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು' ಎಂದನು."

'ನಿಜವಾಗಿ!' ಎಂದು ಕೇಳಿ ನಾನು ಬಲವಾಗಿ ನಗತೊಡಗಿದೆ.

"ಈ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳು ಸಿಕ್ಕುವದೆಂಬುದನ್ನೂ, ಇನ್ನೂ ಹಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆನು."

"ಆದರೆ ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸುವುದರ ಅರ್ಥವೇನು? ನಾನೇನು ಅವರ ಕಾಲು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು 'ಇಂತಹ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೆ ನಾನು ಎದೆಯೊಡೆದು ಸಾಯುವೆನು' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದೆನೇ? ಪುರುಷರನ್ನು ನಂಬಲಾಗದು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಾನು ಪುರುಷನನ್ನು ಒಬ್ಬನನ್ನೇ ನೋಡಿರುವೆನು. ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿದೆನು."

"ಡಾಕ್ಟರು ಖಾಯಿಲೆಯವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡಿ ಸಂಜೆಗೆ ಮುಂದೆ ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟಾಗ ನಾನು ನಗು-ನಗುತ್ತ, 'ಏನು ಡಾಕ್ಟರ್ ಮಹಾಶಯರೇ! ಇವತ್ತು ನಿಮ್ಮ ಮದುವೆಯಲ್ಲವೇ?" ಎಂದೆನು.

"ನನ್ನ ಪ್ರಫುಲ್ಲತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಡಾಕ್ಟರು ಕೇವಲ ಅಪ್ರತಿಭರಾದುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಬಹು ಅಸಂತುಷ್ಟರೂ ಆದರು."

"ಬಾಜಾ ಬಜಂತ್ರಿಗಳೇನೂ ಇಲ್ಲವೇನು?" ಎಂದು ಕೇಳಿದೆನು.

ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವರು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತ 'ಮದುವೆಯು ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಅಷ್ಟು ಆನಂದಕರವಾದ ಸಂಗತಿಯೇನು?' ಎಂದರು.

"ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ನಕ್ಕು ನಕ್ಕು ಹೊಟ್ಟೆ ಹುಣ್ಣಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಮಾತನ್ನು ನಾನೆಂದೂ ಕೇಳಿರಲಿಲ್ಲ. 'ಅದೆಲ್ಲಾ ಸರಿಯಲ್ಲ–ವಾದ್ಯಗಳು ಬೇಕು, ದೀಪಗಳನ್ನು ತರಿಸಬೇಕು' ಎಂದೆನು.

"ಅಣ್ಣನನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಪೀಡಿಸಲು ಅವನು ಕೂಡಲೇ ಪದ್ಧತಿ ಯಂತೆ ಉತ್ಸವದ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದನು.

"ನಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ಹರಟತೊಡಗಿದೆ. ವಧುವಿನ ಕೈಹಿಡಿದು ಕರೆ ತಂದಾಗ ಏನಾಗಬೇಕು, ಏನು ಮಾಡಬೇಕು – ಎಂಬ ವಿಷಯುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದನಂತರ 'ಒಳ್ಳೇದು ಡಾಕ್ಟರೇ – ಈಗಲೂ ನೀವೇನು ರೋಗಿಗಳ ನಾಡಿ ಹಿಡಿದು ತಿರುಗುವಿರೇನು?' ಎಂದು ಕೇಳಿ ಹೀ-ಹೀ-ಹೀ-ಹೀ ಎಂದು ನಕ್ಕೆನು. ಮಾನವರ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪುರುಷರ ಮನಸ್ಸು ದೃಷ್ಟಿ ಗೋಚರವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಡಾಕ್ಟರ ಎದೆ ಯಲ್ಲಿ ಶೂಲದಿಂದ ಇರಿದಂತಾಯಿತೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಾನು ಆಣೆ ಯಿಟ್ಟು ಹೇಳಬಲ್ಲೆ."

"ರಾತ್ರಿ ಬಹು ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಲಗ್ನ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿತ್ತು. ಸಂಜೆ ಯಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರು ಬಿಸಿಲುಮುಹಡಿಯ ಮೇಲೆ ಅಣ್ಣನ ಸಂಗಡ ಕುಳಿತು ಒಂದೆರಡು ಬಟ್ಟಲು ಮಧುವನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಅವರ ದಿನ ಗಟ್ಟಲೆಯ ಪದ್ಧತಿ. ಕ್ರಮೇಣ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ ಉದಯಿಸಿದನು."

"ನಾನು ನಗುತ್ತ ನಗುತ್ತ ಬಂದವಳು 'ಡಾಕ್ಟರೇ, ಮರೆತುಹೋದಿ ರೇನು? ದಿಬ್ಬಣದ ಹೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲವೇ?" ಎಂದೆನು.

"ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ವಿಷಯ ಹೇಳುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಮಧ್ಯೆ ನಾನು ಗುಟ್ಟಾಗಿ ವೈದ್ಯಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಿ ಒಂದು ಪುಡಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದೆ. ಆ ಪುಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವನ್ನು ಅನು ಕೂಲವಾದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಕಾಣದಂತೆ ಡಾಕ್ಟರ ಗ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಬೆರೆಸಿದ್ದೆ. ಯಾವ ಪುಡಿಯನ್ನು ತಿಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಸಾಯುವನು ಎಂಬ ವಿಷಯುವನ್ನು ನಾನು ಡಾಕ್ಟರ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಕಲಿತಿದ್ದೆ."

"ಡಾಕ್ಟರು ಒಂದೇ ಗುಟುಕಿನಲ್ಲಿ ಗ್ಲಾಸನ್ನು ಬರಿದು ಮಾಡಿ ನನ್ನ ಕಡೆ ಮರ್ಮಾಂತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿ ಕಿಂಚಿತ್ ಆರ್ದ್ರಗದ್ಗದ ಕಂಠ ದಿಂದ 'ಸರಿ ಹೊರಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂದರು."

* * * *

"ವಾದ್ಯ ಬಾರಿಸತೊಡಗಿದರು. ನಾನೊಂದು ಕಾಶೀ ಪೀತಾಂಬರ ವನ್ನುಟ್ಟುಕೊಂಡೆನು. ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಡವೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡೆನು. ಬೈತಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಸಿಂಧೂರವನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡೆನು. ನನ್ನ ನಿತ್ಯದ ಆ ಬಕುಳಗಿಡದಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದೆನು."

"ಬಹು ಸುಂದರ ರಾತ್ರಿ. ಹಾಲು ಚೆಲ್ಲಿದಂತಹ ಬೆಳದಿಂಗಳು. ನಿದ್ರಿತ ಜಗತ್ತಿನ ಬಳಲಿಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತ ದಕ್ಷಿಣದಗಾಳಿ ಬೀಸು ತ್ತಿತ್ತು. ಮಲ್ಲಿಗೆ ಮೊದಲಾದ ಹೂವುಗಳ ಪರಿಮಳದಿಂದ ತೋಟವೆಲ್ಲ ಆನಂದಮಯವಾಗಿತ್ತು.

ವಾದ್ಯದ ಶಬ್ದ ಕ್ರಮೇಣ ದೂರವಾಯಿತು. ಬೆಳದಿಂಗಳು ಕಳೆದು ಕತ್ತಲು ಕವಿಯತೊಡಗಿತು ಈ ತರುಪಲ್ಲವಗಳು, ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ನಾನು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಆ ಮನೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳೊಡನೆ ವಿಶ್ವಸೃಷ್ಟಿಯು ನನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಮಾಯೆಯಂತೆ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾಗತೊಡಗಿದಾಗ ನಾನು ನಿಮೀಲಿತ ನೇತ್ರಳಾಗಿ ನಗತೊಡಗಿದೆನು."

"ಜನರು ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಈ ನಗವು ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಮನೋಹರ ಲೀಲೆಯಂತೆ ನನ್ನ ತುಟಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರ ಲೆಂದು ನನ್ನ ಆಶೆಯಿತ್ತು."

"ನನ್ನ ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದ ರಾತ್ರಿಯ ವಾಸವಗೃಹದಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವಾಗ ಈ ನಗುವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇರಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆ ನನಗಿತ್ತು. ವಾಸವ ಗೃಹವೆಲ್ಲಿ? ನನ್ನ ಆ ವಿವಾಹದ ವೇಷವೆಲ್ಲಿ? ನನ್ನೊಳಗಿನಿಂದ ಹೊರಟು ಬಂದ ಖಟ್ ಖಟ್ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿ ಎಚ್ಚೆತ್ತು ನೋಡಿದೆನು. ನನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮೂವರು ಬಾಲಕರು ಅಸ್ಥಿವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸುಖ ದುಃಖಗಳು ದಡ ದಡಗುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಯೌವನದ ಎಸಳುಗಳು ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಪ್ರಸ್ಫುಟಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕೋಲು ತೋರಿಸಿ ಯಾವ ಮೂಳೆಗೆ ಯಾವ ಹೆಸರೆಂಬುವನ್ನು ಮಾಸ್ಟರು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳು ತ್ತಿದ್ದರು." "ಮತ್ತೆ ತುಟಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅರಳಿಸಿದ ಆ ಕೊನೆಯ ನಗುವಿನ ನೆಲೆಯನ್ನೇನಾದರೂ ಕಂಡಿರೇನು?"

"ಕತೆ ಹೇಗಿತ್ತು?"

"ಕತೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಫುಲ್ಲಕರವಾಗಿತ್ತು" ಎಂದೆ.

ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮೊದಲ ಕಾಗೆ ಕೂಗಿತು.

'ಇನ್ನೂ ಉಳಿದಿದೆಯೇನು?' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದೆ. ಯಾವ ಉತ್ತರವೂ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಮುಂಜಾನೆಯ ಬೆಳಕು ಕೊಠಡಿಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು.

(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೯೩)

ಒನಕೆಯು ಪೆಟ್ಟು

ಬಾಬುಗಳ ನಾಯಬ ಗಿರೀಶಬಸುವಿನ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಪ್ಯಾರೀ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹೊಸ ದಾಸಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸು. ಗುಣವೂ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಸಚ್ಚರಿತ್ರಳು. ಪರದೇಶದಿಂದ ಬಂದು ಕೆಲಕಾಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದನಂತರ ಅವಳು ವೃದ್ಧ ನಾಯಬರ ಅನುರಾಗದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಗೃಹಿಣಿಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಅಳುತ್ತ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದಳು. ಗೃಹಿಣಿಯು 'ಮಗೂ ನೀನು ಮತ್ತೆಲ್ಲಾದರೂ ಹೋಗು. ನೀನು ಉತ್ತಮರ ಮಗಳು. ಇಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನಿನಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗದು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟಳು.

ಆದರೆ ಪಲಾಯನ ಮಾಡುವುದು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ದಾರಿಯ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಹಣವೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ಪ್ಯಾರಿಯು ಆ ಗ್ರಾಮದ ಹರಿಹರ ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಸೇರಿದಳು. ವ್ಯವಹಾರ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಮಕ್ಕಳು 'ಅಪ್ಪಾ, ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ ಮಾರಿಯನ್ನು ಮನೆಗೇಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆ'—ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಹರಿಹರನು 'ಮಾರಿ ಸ್ವತಃ ಬಂದು ಆಶ್ರಯ ಬೇಡಿದರೆ ಅವಳನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದನು.

ಗಿರೀಶಬಸುವು ಬಂದು ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ–"ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯ ಮಹಾಶಯಾ! ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಕೆಲಸದವಳನ್ನೇಕೆ ನೀವು ಕೊಂಡು ಬಂದಿರಿ? ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಹು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದೆ" ಎಂದನು. ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಾಗಿ ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರು ನಾಲ್ಕಾರು ಸತ್ಯವಚನಗಳನ್ನು ಕಠಿಣವಾದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲೇ ಹೇಳಿದರು. ಅವರು ಮಾನಿಷ್ಟರು. ಯಾರ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕಾದರೂ ಯಾವ ಮಾತನ್ನಾದರೂ ಮರೆಮಾಚುವುದನ್ನು ಅರಿಯದವರು. ನಾಯಬನು ಮನದಲ್ಲೇ ಅವರನ್ನು ರೆಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಇರುವೆಗೆ ಹೋಲಿಸುತ್ತ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಹೋಗುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ

ಅವರ ಕಾಲಿಗೆರಗಿ ಹೋದನು. ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನಗಳಲ್ಲೇ ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರ ಮನೆಗೆ ಪೋಲೀಸರ ಪ್ರವೇಶವಾಯಿತು. ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರ ಗೃಹಿಣಿಯ ತಲೆದಿಂಬಿನ ಬುಡದಲ್ಲಿ ನಾಯಬನ ಹೆಂಡತಿಯ ಓಲೆಯ ಜೊತೆಗಳು ಸಿಕ್ಕಿದುವು. ಕೆಲಸದವಳಾದ ಪ್ಯಾರಿ ಕಳ್ಳಿಯೆಂದು ರುಜುವಾತಾಗಿ ಜೈಲು ಸೇರಿದಳು. ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯ ಮಹಾಶಯರು ದೇಶವಿಖ್ಯಾತ ಆಸ್ತಿಯ ಬಲದಿಂದ ಕದ್ದ ಒಡವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಪಾರಾದರು. ನಾಯಬನು ಬಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕಂಡು ಕಾಲಿಗೆರಗಿ ಹೋದನು. ಆ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯಳಿಗೆ ತಾನು ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅವಳ ಸರ್ವನಾಶ ವಾಯಿತೆಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಯಿತು. ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶೂಲ ನಾಟಿದಂತಾಗಿತ್ತು. 'ಭೂಮಿಕಾಣಿಯನ್ನು ಮಾರಿ ಕಲ್ಕತ್ತೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸೇರೋಣ, ಇಲ್ಲಿ ಬಹು ಕಷ್ಟ ಒದಗುವಂತಿದೆ' ಎಂದು ಮಕ್ಕಳು ಹೇಳಿದರು. ಅವರು 'ಪಿತ್ರಾರ್ಜಿತ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಸಾಧ್ಯ ವಾದುದಲ್ಲ. ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲಿದ್ದರೆ ತಾನೆ ವಿಪತ್ತು ತಪ್ಪು ವುದು' ಎಂದರು.

ಈ ಮಧ್ಯೆ ನಾಯಬನು ಅಳತೆ ಮೀರಿ ಕಂದಾಯ ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ರೈತರು ದಂಗೆಯೆದ್ದರು. ಹರಿಹರ ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವವೆಲ್ಲಾ ಜಫ್ತಿ ಯಾಯಿತು. ಜಮೀನ್ದಾರರಿಗೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯದು. ನಾಯಬನು ಯಜ ಮಾನರೊಡನೆ ಹರಿಹರನು ರೈತರಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ನಿಂತು ಅವರನ್ನು ವಿದ್ರೋಹಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಜಮೀನ್ದಾರರು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವೋ ಹಾಗೆ ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಾಸ್ತಿ ಮಾಡೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟರು. ನಾಯಬನು ಬಂದು ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರ ಕಾಲಿಗೆರಗಿ —'ಎದುರಿಗಿರುವ ಈ ಭೂಮಿ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಸ್ವತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದು. ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಗಿದೆ' ಎಂದನು. ಹರಿಹರನು 'ಅದೆಂತಹ ಮಾತು. ಅದು ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರಿಂದ ಅನುಭವದಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವ' ಎಂದನು ಹರಿಹರನ ಮನೆಗೆ ಸೇರಿದ ಹಾಗಿದ್ದ ಭೂಮಿ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಆಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದು ಎಂದು ಮೊಕದ್ದಮೆ ದಾಖಲಾಯಿತು. ಹರಿಹರನು 'ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಿ ಹೇಳಲಾರೆ. ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು

ಬಿಟ್ಟುಬಿಡೋಣ' ಎಂದನು. 'ಮನೆಗೆ ಸೇರಿದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವುದಾದರೆ ಇನ್ನು ಮನೆ ಹೇಗೆ ನಿಲ್ಲುವುದು' ಎಂದರು ಮಕ್ಕಳು.

ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹಿರಿದಾದ ಪೈತೃಕ ಭೂಮಿಯ ಮೋಹದಿಂದ ಮುದುಕ ನಡುಗುವ ಹೆಜ್ಜೆಯೊಡನೆ ಕೋರ್ಟಿನ ಸಾಕ್ಷಿಯ ಕಟಕಟೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಂತನು. ಮುನ್ಸೀಫ್ ನವಗೋಪಾಲ ಬಾಬುಗಳು ಆತನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ವ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕಿದರು. ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯರು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಭಾರೀ ಉತ್ಸವ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಹರಿಹರನು ಅವಸರದಿಂದ ಅವರನ್ನು ತಡೆದನು. ನಾಯಬನು ಬಂದು ಅತಿ ಆಡಂಬರದೊಡನೆ ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರ ಕಾಲಿ ಗೆರಗಿ ಹೋಗಿ ಅಪೀಲು ಮಾಡಿದನು. ವಕೀಲರು ಹರಿಹರನ ಹತ್ತಿರ ಹಣ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಈ ಮೊಕದ್ದಮೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಲುವ ಸಂದರ್ಭವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಡನೆ ಬಾರಿಬಾರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. 'ಎಂದಾದರೂ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಯಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವೇ' ಎಂದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತನು.

ಒಂದು ದಿನ ಜಮೀನ್ದಾರಿಯ ಕಛೇರಿಯ ಆಳುಗಳು ನಾಯಬರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮರಿಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ದು ಕಾಳೀಪೂಜೆಯಾಗುವುದೆಂದು ಡಂಗುರ ಹೊಡೆದರು. ಸಂಗತಿಯೇನೆಂದು ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರು ವಿಚಾರಿಸಲು ಅಪೀಲಿನಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಸೋಲಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು.

ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರು ತಲೆ ಕೆರೆಯುತ್ತ ವಕೀಲರೊಡನೆ 'ವಸಂತ ಬಾಬೂ! ಏನಾಯಿತು, ನನ್ನ ಗತಿಯೇನು?' ಎಂದರು.

ಹಗಲು ಹೇಗೆ ರಾತ್ರಿಯಾಯಿತೆಂಬುದರ ಗೂಢ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ವಸಂತಬಾಬುಗಳು ತಿಳಿಸಿದರು—'ಈಚೆಗೆ ಹೊಸ ಅಡಿಷನಲ್ ಜಡ್ಜಿಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವವರು ಮುನ್ಸೀಫರಾಗಿದ್ದಾಗ ಮುನ್‌ಸೀಫ್ ನವಗೋಪಾಲಬಾಬುಗಳಿಗೂ ಅವರಿಗೂ ಬಹು ರಗಳೆಯಾಗಿತ್ತಂತೆ. ಆಗ ಏನು ಮಾಡಲೂ ಶಕ್ತರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಜಡ್ಜಿಯ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ನಂತರ ನವಗೋಪಾಲ್‌ಬಾಬುಗಳ ತೀರ್ಪುಗಳು ಅವರ ಕೈಸೇರಿದರಾಯಿತು; ತಕ್ಷಣ ಅವಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವರು. ನೀವು

ಸೋತದ್ದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಕಾರಣ' ಎಂದರು. ವ್ಯಾಕುಲನಾದ ಹರಿಹರನು 'ಹೈಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಅಪೀಲೇನೂ ಇಲ್ಲವೇ' ಎಂದನು. 'ಜಡ್ಜರು ಅದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನೇ ಇಟ್ಟಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಸಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಸಂದೇಹಿಸಿ ಎದುರು ಕಕ್ಷಿಗಳ ಸಾಕ್ಷಿಗಳೇ ಸರಿ ಎಂದು ಬರೆದಿರುವರು. ಹೈಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಿಗಳ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವಲ್ಲ' ಎಂದರು ವಕೀಲರು.

ಮುದುಕನು 'ಹಾಗಾದರೆ ನನ್ನ ಗತಿ?' ಎಂದು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿದನು.

ಮರುದಿನ ಗಿರೀಶಬಸುವು ಕೆಲವು ಜನರನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಬಗ್ಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕಾಲಿಗೆ ಎರಗಿ ನಡೆದನು— ಹೋಗುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘ ನಿಶ್ವಾಸ ಬಿಟ್ಟು 'ಪ್ರಭು—ನಿನ್ನಿಚ್ಛೆ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಹೋದನು.

ಸಂಪತ್ ಸಮರ್ಪಣೆ

ಒಂದನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ

ವೃಂದಾವನ ಕುಂಡು ಮಹಾ ಕ್ರುದ್ಧನಾಗಿ ತಂದೆಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು – 'ಇದೋ—ಈ ಕ್ಷಣ ನಾನು ಹೊರಟೆ' ಎಂದನು.

ಅಪ್ಪ ಯಜ್ಞನಾಥ ಕುಂಡು—'ಅಕೃತಜ್ಞ..... ಮಗ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಊಟ ಉಪಚಾರ—ಉಡುಗೆ ತೊಡಿಗೆಗಳಿಗಾಗಿ ಖರ್ಚಾಗಿದೆಯಲ್ಲ – ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಳ್ಳಷ್ಟು ತೀರಿಸೋಣ ಅನ್ನೋ ಮಾತೇ ಇಲ್ಲ—ಕಣ್ಣು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ—ಕಣ್ಣ' ಎಂದನು.

ಯಜ್ಞನಾಥನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಊಟ-ಉಡಿಗೆಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ವೆಚ್ಚವಾಗುವದೆಂದು ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಋಷಿಗಳು ತಮ್ಮ ಆಹಾರ ಮತ್ತು ಬಟ್ಟೆಬರೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಅಲ್ಪವಾಗಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಶಿಸುವವರು ಅದರ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಯಜ್ಞನಾಥನ ನಡವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಲಾರದವನಾಗಿದ್ದನು. ಆಧುನಿಕ ಸಮಾಜದ ದೋಷವೂ, ದೇಹರಕ್ಷಣೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅನ್ಯಾಯವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಮದುವೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ಮಗ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಮದುವೆಯ ನಂತರ ಊಟ–ತಿಂಡಿ; ಉಡಿಗೆ–ತೊಡಿಗೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪನ ಪದ್ಧತಿಗೂ ಮಗನ ಪದ್ಧತಿಗೂ ಹೊಂದಿಕೆಯಿಲ್ಲವಾಯಿತು. ಕ್ರಮೇಣ ಮಗನ ಗುರಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಗಿಂತ ಆದಿಭೌತಿಕತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಮಳೆ, ಬಿಸಿಲು, ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ ಇವುಗಳಿಂದ ನೊಂದ ಪಾರ್ಥಿವ ಸಮಾಜದ ಅನುಕರಣದಿಂದ ಬಟ್ಟೆಬರೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾಜೋಕು ಮತ್ತು ಆಹಾರದ ಪ್ರಮಾಣ ಇವುಗಳು ಕ್ರಮೇಣ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋದುವು.

ಈ ಕಾರಣ ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮಾತು ಬೆಳೆಯು ತ್ತಿತ್ತು. ಕೊನೆಗೆ ವೃಂದಾವನನ ಹೆಂಡತಿ ಬಲವಾಗಿ ಖಾಯಿಲೆ ಬಿದ್ದಾಗ ಕವಿರಾಜನು ಭಹು ಬೆಲೆಯ ಔಷಧವೊಂದನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಅದರಿಂದ ಕವಿರಾಜನ ಅನುಭವಹೀನತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಯಜ್ಞ ನಾಥ ತಕ್ಷಣ ಅವನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟು ಬೇರೊಬ್ಬ ವೈದ್ಯನನ್ನು ಕರೆ ತಂದನು. ವೃಂದಾವನನು ಮೊದಲು ತಂದೆಯ ಕಾಲಿಗೆಬಿದ್ದು ಬೇಡಿ ಕೊಂಡನು. ಅನಂತರ ಕೋಪದಿಂದ ಕೂಗಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಹೆಂಡತಿ ಸಾಯಲು ಅಪ್ಪನನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಹತ್ಯಾ ಕಾರಿಯೆಂದು ಬೈದನು.

ಆತನು—"ಏಕೋ! ಔಷಧಿ ತಿಂದವರು ಯಾರೂ ಸಾಯುವುದೇ ಇಲ್ಲವೇನು? ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯ ಔಷಧಿ ತಿಂದರೇ ಬದುಕುವುದಾದರೆ ರಾಜರು ಗಳೂ, ಬಾದಶಹರುಗಳೂ ಯಾವ ದುಃಖದಿಂದ ಸಾಯುತ್ತಿರುವರು. ನಿಮ್ಮ ಅಮ್ಮ ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ತಳು, ನಿಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮ ಹೇಗೆ ಸತ್ತಳು ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಮಾತ್ರ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಆಡಂಬರದೊಡನೆ ಸಾಯ ಬೇಕಾಗಿತ್ತೇನು?" ಎಂದನು.

ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಶೋಕದಿಂದ ಅಂಧನಾಗದೆ ವೃಂದಾವನನು ಸ್ಥಿರ ಚಿತ್ತದೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಿದ್ದರೆ ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಮಾ ಧಾನ ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ತಾಯಿ—ಚಿಕ್ಕಮ್ಮ ಇವರುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಸಾಯುವಾಗ ಔಷಧ ಕುಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿ ನಿಂದ ನಡೆದುಬಂದ ಪದ್ಧತಿ ಹೀಗೆಯೇ. ಆದರೆ ಈ ಕಾಲದವರು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದವರಂತೆ ಸಾಯಲೂ ಇಷ್ಟಪಡರು. ಈ ಸಂಗತಿ ನಡೆದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಹಳಬರು ಅಂದಿನ ಆಧುನಿಕರ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಕಂಡು ಬುದ್ಧಿ ಗೆಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಂಬಾಕು ಸೇದುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅದಿರಲಿ. ಆಧುನಿಕನಾದ ವೃಂದಾವನನು ಪುರಾತನ ಯಜ್ಞನಾಥ ನೊಡನೆ ವಾದ ವಿವಾದಮಾಡಿ ಕೊನೆಗೆ—"ಇದೊ! ನಾನು ಹೊರಟೆ" ಎಂದನು.

ಅಪ್ಪನು ಅವನಿಗೆ ತಕ್ಷಣವೇ ಹೊರಟುಹೋಗಲು ಅನುಮತಿ ಕೊಟ್ಟು ಎಲ್ಲರ ಇದಿರಿನಲ್ಲೂ—ವೃಂದಾವನನಿಗೆ ತಾನೇನಾದರೂ ಒಂದು ಕುರುಡು ಕಾಸನ್ನು ಕೊಟ್ಟದ್ದೇ ಆದರೆ ಗೋಹತ್ಯ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ—ಎಂದು ಶಪಥ ಮಾಡಿದನು. ವೃಂದಾವನ ಎಲ್ಲರ ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ – ತಾನೇನಾದರೂ ಯಜ್ಞನಾಥನ ಕೈಯ ಕಾಸನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಮಾತೃಹತ್ಯ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ—ಎಂದು ಶಪಥ ಮಾಡಿದನು. ಅನಂತರ ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋದರು.

ಬಹುಕಾಲದ ಶಾಂತಿಯ ಅನಂತರ ಇಂತಹದೊಂದು ಸಣ್ಣ ವಿಪ್ಲವ ದಿಂದ ಗ್ರಾಮವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಿತ್ರ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಯಜ್ಞನಾಥನ ಮಗ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ನಂತರ ಗ್ರಾಮದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಯಜ್ಞನಾಥನ ಪುತ್ರವಿಯೋಗ ದುಃಖವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ತಮ್ಮಿಂದಾದಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಹೆಂಡತಿಗಾಗಿ ತಂದೆಯೊಡನೆ ಜಗಳವಾಡುವುದು ಈ ಕಾಲದವ ರಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಹೇಳಿದರು.

ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅವರುಗಳು ಒಂದು ಯುಕ್ತಿಯ ಮಾತನ್ನಾಡಿದರು— "ಒಬ್ಬ ಹೆಂಡತಿ ಹೋದರೆ ಕಾಲ ವಿಳಂಬವಾಗದೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬಳನ್ನು ತರ ಬಹುದು. ಆದರೆ ಅಪ್ಪ ಹೋದರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಅಪ್ಪನನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸು ವುದು ತಲೆ ಚಚ್ಚಿಕೊಂಡರೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ"—ಎಂದರು. ಈ ಕಾಲಜ್ಞಾನ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ವ್ಯರ್ಥವಾದುದೇ. ಆದರೆ ವೃಂದಾವನನಂತಹ ಮಗ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದನಾದರೆ ಅನುತಾಪಗೊಳ್ಳದೆ ರೇಗುವನೆಂದೇ ನಮ್ಮ ನಂಬಿಕೆ.

ವೃಂದಾವನನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ತಂದೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನೋವು ಉಂಟಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ವೃಂದಾವನನು ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಒಂದನೆಯದಾಗಿ ಖರ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಎರಡ ನೆಯದಾಗಿ ಯಜ್ಞನಾಥನಿಗಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಹೆದರಿಕೆಯೊಂದು ದೂರವಾ ಯಿತು. ವೃಂದಾವನ ಎಂದೋ ವಿಷ ತಿನ್ನಿಸಿ ತನ್ನನ್ನು ಸಾಯಿಸಿಬಿಡುವ ನೆಂದು ಮುದುಕ ಹೆದರುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಅತ್ಯಲ್ಪ

ಆಹಾರದೊಡನೆ ವಿಷದ ಭಯ ಅಪಾರವಾಗಿತ್ತು. ಸೊಸೆ ಸಾಯಲು ಈ ಭಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಮಗ ಹೊರಟುಹೋಗಲು ಈ ಹೆದರಿಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದೂರವಾಯಿತು.

ಆದರೆ ಒಂದು ವಿಷಯ ಮಾತ್ರ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನೋವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತ್ತು. ಯಜ್ಞನಾಥನ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದ ಮೊಮ್ಮಗ ಗೋಕುಲಚಂದ್ರನನ್ನು ವೃಂದಾವನನು ತನ್ನೊಡನೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಗೋಕುಲನ ಅನ್ನ ಬಟ್ಟೆಯ ಖರ್ಚು ಅತಿ ಕಡಮೆ. ಅವನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞನಾಥನಿಗೆ ಕೃತ್ರಿಮತೆಯೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ವೃಂದಾವನನು ಅವನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದಾಗ ಅಕೃತ್ರಿಮ ದುಃಖದ ನಡುವೆಯೂ ಕ್ಷಣಕಾಲ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಯ-ವ್ಯಯದ ಲೆಖ್ಖ ತಲೆಹಾಕಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರೂ ಹೊರಟುಹೋದುದರಿಂದ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಹಣ ಉಳಿಯುವುದು, ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವುದು, ಹಾಗೆ ಸೇರಿದ ಹಣಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಬಡ್ಡಿ ಬರುವುದು—ಎಂಬ ವಿಷಯ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಆಗಲೂ ಗೋಕುಲಚಂದ್ರನ ಗದ್ದಲವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಶೂನ್ಯ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವುದು ಅವನಿಗೆ ಕಠಿಣವಾಗಿತ್ತು. ಈಗ ಯಜ್ಞನಾಥನಿಗೆ ಬಾಳುವೆ ಕಠಿಣವಾಯಿತು. ಪೂಜೆಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಿಂಡಿ ತಿನ್ನುವಾಗ ಕೈಯಿಂದ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ತಿನ್ನುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಲೆಖ್ಖ ಬರೆಯುವಾಗ ದೌತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಓಡುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತನಾದ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಉಪದ್ರವವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಸ್ನಾನ, ಆಹಾರಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ವ್ಯಾಕುಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು.

ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಸತ್ತನಂತರವೇ ಜನರು ಹೀಗೆ ಉತ್ಪಾತಹೀನರಾಗಿರುವರೆಂದು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅನಿಸಿತು. ವಿಶೇಷತಃ ಹಾಸಿಗೆಯ ದಿಂಬಿನಲ್ಲಿ ಮೊಮ್ಮಗನು ಮಾಡಿದ್ದ ಛಿದ್ರವನ್ನೂ, ಕೂರುವ ಮಂಚಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಕಲಾವಿದ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದ ಮಸಿಯ ಗುರುತನ್ನೂ ಕಂಡಾಗ ಅವನ ಹೃದಯ ಹೆಚ್ಚು ಅಶಾಂತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ದುರುಳನು ಹೊದೆಯುವ ಧೋತ್ರ

ವನ್ನು ಎರಡೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗದಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದ ನೆಂದು ತಾತನಿಂದ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬೈಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದನು. ಈಗ ತನ್ನ ಶಯನಗೃಹದಲ್ಲಿ ನೂರೆಂಟು ಗಂಟುಗಳ ಆ ಪರಿತ್ಯಕ್ತ ಮಲಿನವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಉಕ್ಕಿ ಜಲಜಲನೆ ಹರಿಯತೊಡಗಿತು. ಬೊಂತೆ ಹೊಲೆಯಲೋ ಅಥವಾ ಮತ್ತಾವ ವಿಧವಾದ ಗೃಹಕೃತ್ಯದ ಕೆಲಸಕ್ಕೋ ಆ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಮಾಡದೆ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿ ಎತ್ತಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಗೋಕುಲನೇನಾದರೂ ತಿರುಗಿ ಬಂದರೆ ಅವನು ವರ್ಷಕ್ಕೊಂದು ಪಂಚೆಯನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿದರೂ ಅವನನ್ನು ಖಂಡಿತ ಬೈಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಕೊಂಡನು.

ಆದರೆ ಗೋಕುಲನು ಹಿಂದಿರುಗಲಿಲ್ಲ. ಇತ್ತ ಯಜ್ಞನಾಥನ ವಯಸ್ಸು ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಬಹು ಬೇಗ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲಿತ್ತು. ಮನೆಯು ದಿನೇ ದಿನೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶೂನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗಿತು.

ಯಜ್ಞನಾಥನಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥರೂ ಉಂಡು ನಿದ್ರಾಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಯಜ್ಞನಾಥ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹುಕ್ಕಾ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕೇರಿ ಕೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದನು. ನೀರವ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸು ತ್ತಿರುವ ಅವನನ್ನು ಕಂಡು ಕೇರಿಯ ಹುಡುಗರು ಆಟವಾಡುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಅವನ ಮಿತವ್ಯಯದ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಸ್ಥಳದ ಬಾಲಕ ಕವಿಗಳು ರಚಿಸಿದ್ದ ಹಲವು ಛಂದೋಬದ್ಧ ರಚನೆ ಗಳನ್ನು ಶ್ರುತಿಗಮ್ಯ ಉಚ್ಚಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಅಂದು ಅಂದು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವನ ತಂದೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಹೆಸರನ್ನು ಬಾಯಿಂದ ಹೇಳಿದರೆ ಅಂದು ಅನ್ನ ಸಿಕ್ಕದೆಂದು ಊರಿನ ವಯಸ್ಕರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ, ಆ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಮುಂದಾಗದೆ ಅವನನ್ನು 'ಯಜ್ಞನಾಶ'ನೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಹುಡುಗರು ಮಾತ್ರ ಅವನನ್ನು * 'ಚಾಮ್ ಚಿ-ಕೇ' ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಕಾರಣವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

*ಬಾವಲಿ

ಎರಡನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ

ಒಂದು ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮಾವಿನಮರದ ತಣ್ಣನೆಯ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞನಾಥನು ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಬ್ಬ ಅಪರಿಚಿತ ಹುಡುಗ ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗರ ಮುಖಂಡನಾಗಿ ಅವರುಗಳಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಉಪದ್ರವದ ದಾರಿ ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡನು. ಇತರ ಹುಡುಗರೆಲ್ಲ ಅವನ ಮಾತುಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಮುಗ್ಧರಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಮುಖಂಡನನ್ನಾಗಿ ಆರಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು.

ಇತರ ಹುಡುಗರು ಯಜ್ಞನಾಥನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಆಟ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವನು ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಛಟ್ಟನೆ ಯಜ್ಞನಾಥನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ತನ್ನ ಮೇಲುಹೊದಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡವಲು ಅದರೊಳಗಿನಿಂದ ಒಂದು ಓತಿಕ್ಯಾತ ನೆಗೆದು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು ಮೈಯ್ಯನ್ನುಬ್ಬಿಸಿಕೊಂಡು ಅರಣ್ಯಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಓಡಿತು. ಈ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಮುದುಕನ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಮುಳ್ಳು ಚುಚ್ಚಿದಂತಾಯಿತು. ಹುಡುಗರ ನಡುವೆ ಅತಿ ಸಂತೋಷದ ಕಲಕಲ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮುದುಕ ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ಹೋದನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಅವನ ಹೆಗಲ ಮೇಲಿದ್ದ ವಸ್ತ್ರ ಮಾಯವಾಗಿ ಹೊಸ ಹುಡುಗನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಲಪ್ಪಟ್ಟೆಯಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ಅಜ್ಞಾತ ಬಾಲಕನಿಂದ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಆದರ ಸತ್ಕಾರಗಳು ಲಭಿಸಲು ಯಜ್ಞನಾಥನಿಗೆ ಅತ್ಯಾನಂದವಾಯಿತು. ಅವನು ಬಹು ದಿನಗಳಿಂದ ಯಾವ ಹುಡುಗನಿಂದಲೂ ಅಸಂಕೋಚ ಆತ್ಮೀಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಲವಾಗಿ ಕೂಗಾಡಿ ಹಲವು ವಿಧದ ಆಶೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಆ ಹುಡುಗನನ್ನು ಹತ್ತಿರ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

"ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು?' ಎಂದು ಅವನು ಕೇಳಿದನು.

'ನಿತಾಯಿ ಪಾಲ್!' ಎಂದು ಅವನು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟನು.

'ನಿಮ್ಮ ಊರು ಯಾವದು?'

'ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ........!'

'ಅಪ್ಪನ ಹೆಸರೇನು?'

'ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ!'

'ಯಾಕೆ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ?'

'ನಾನು ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಓಡಿ ಬಂದಿರುವೆನು.'

'ಏಕೆ?'

'ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪನು ನನ್ನನ್ನು ಪಾಠಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾನೆ—'

ಇಂತಹ ಹುಡುಗನನ್ನು ಪಾಠಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವುದು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಷ್ಫಲವಾದ ಅಪವ್ಯಯವೆಂದೂ, ಹುಡುಗನ ಅಪ್ಪನಿಗೆ ವ್ಯವಹಾರ ಜ್ಞಾನವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಯಜ್ಞನಾಥನಿಗೆ ಅನಿಸಿತು.

'ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವೆಯಾ?' ಎಂದು ಯಜ್ಞನಾಥ ಕೇಳಿದನು. ಹುಡುಗ ಯಾವ ತಡೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ನಿಸ್ಸಂಕೋಚದಿಂದ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿರಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಅವನು ಆ ಮನೆಯನ್ನು ದಾರಿಯ ಪಕ್ಕದ ಮರದ ನೆರಳಿನಂತೆ ಗ್ರಹಿಸಿದನು.

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಅನ್ನ ಬಟ್ಟೆಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮುದುಕನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ನಡವಳಿಕೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಊಟ ತಿಂಡಿಗಾಗಿ ಮುಂಜಾನೆಯೇ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಮುಂಗಡ ತೀರಿಸಿದ್ದವರ ಹಾಗೆ ಇತ್ತು. ಊಟ ತಿಂಡಿಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅವನಿಗೂ ಮುದುಕನಿಗೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಜಗಳ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಸೋಲಿಸುವುದು ಯಜ್ಞನಾಥನಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಂಡವರ ಮಗನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಅವನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಮೂರನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ

ನಿತಾಯಿ ಪಾಲನಿಗೆ ಯಜ್ಞನಾಥನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಈ ಅಪೂರ್ವ ಆದರ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಗ್ರಾಮದವರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಮುದುಕ ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ದಿನ ಬದುಕಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿಯದೋ ಒಬ್ಬ

ಪರದೇಶಿಗೆ ತನ್ನ ಆಸ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಟ್ಟು ಹೋಗುವನು ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು.

ಹುಡುಗನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೊಟ್ಟೇಕಿಚ್ಚು ತಲೆಹಾಕಿತು. ಅವನಿಗೆ ಹೇಗಾದರೂ ಕೆಡಕು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹಲವರು ಹೊಂಚು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಮುದುಕ ಅವನನ್ನು ಎದೆಯಗೂಡಿನಂತೆ ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಒಂದೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹುಡುಗ ಹೊರಟುಹೋಗುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. 'ಮಗು, ನಾನು ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡುವೆನು' ಎಂದು ಯಜ್ಞನಾಥ ಅವನಿಗೆ ಆಶೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಹುಡುಗನ ವಯಸ್ಸು ಅಲ್ಪ. ಆದರೂ ಆ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತಿದ್ದನು.

ಗ್ರಾಮದ ಜನರು ಹುಡುಗನ ತಂದೆಯನ್ನು ಪತ್ತೆಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. 'ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಎಷ್ಟು ನೋವಾಗುತ್ತಿದೆಯೋ ಪಾಪ. ಈ ಹುಡುಗ ಮಹಾ ಪಾಪಿಷ್ಠ—'ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಹೇಳ ತೊಡಗಿದರು.

ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹುಡುಗನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಆಡಬಾರದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಬೈಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಈ ಅತ್ಯಾಚಾರವನ್ನು ಕಂಡರೆ ನ್ಯಾಯಬುದ್ಧಿಗಿಂತ ಸ್ವಾರ್ಥವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದೆಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ದಾಮೋದರ ಪಾಲನೆಂಬುವನೊಬ್ಬನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದ ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವನೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ದಾರಿಗನೊಬ್ಬನಿಂದ ಮುದುಕನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಅವನು ಈ ಗ್ರಾಮದ ಕಡೆಯೇ ಬರುತ್ತಿರುವನೆಂದೂ ಸುದ್ದಿ ಬಂದಿತು. ಈ ಸಮಾಚಾರದಿಂದ ನಿತಾಯಿ ಪಾಲನಿಗೆ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾಯಿತು. ಮುದುಕ ತೋರಿಸಿದ್ದ ಆಶೆಗಳಿಗೆ ಮರುಳಾಗದೆ ಓಡಿಹೋಗಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು.

"ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾರೂ ಕಂಡುಹಿಡಿಯದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಡುವೆನು. ಯಾರೂ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲಾರರು. ಈ ಊರಿನವರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಯಜ್ಞನಾಥನು ನಿತಾಯಿಯೊಡನೆ ಆಡಿಗಡಿಗೆ

"ರಾತ್ರಿಗೆ ಆ ಜಾಗವನ್ನು ತೋರಿಸುವೆನು" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಕುತೂಹಲದಿಂದ ನಿತಾಯ್ ಕೇಳಿದನು. "ಎಲ್ಲಿದೆ ಆ ಜಾಗ? ತೋರಿಸು ನನಗೆ."

"ಈಗ ಹೊರಟರೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯುತ್ತೆ. ರಾತ್ರಿ ತೋರಿಸುವೆನು" ಎಂದು ಯಜ್ಞನಾಥನೆಂದನು.

ಈ ನೂತನ ರಹಸ್ಯದ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ನಿತಾಯಿಗೆ ಅತಿ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು.—"ಅಪ್ಪನು ಹುಡುಕಲಾರದೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋದ ನಂತರ ಹುಡುಗರೊಡನೆ ಬಾಜಿ ಕಟ್ಟಿ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಾಲೆಯಾಡುವಾಗ ಈ ರಹಸ್ಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡು ಅವರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸೋಲಿಸುವೆನು—" ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನನ್ನು ಯಾರೂ ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಲಾರದೆ ಹೋಗುವುದೂ, ಅಪ್ಪನೂ ಪತ್ತೆ ಹಿಡಿಯಲಾರದೆ ಹಿಂದಿರುಗುವುದೂ ಇವೆಲ್ಲ ಬಹು ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿಯೆಂದು ಅವನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಆನಂದದಿಂದ ಉಬ್ಬುತ್ತಿದ್ದನು.

ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮುದುಕನು ಆ ಹುಡುಗನನ್ನು ಒಂದು ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಬೀಗಹಾಕಿ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹೊರಟುಹೋಗಿದ್ದನು. ಹಿಂದಿರುಗಿದಾಗ ಹುಡುಗನು ಅವನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಸಾಕುಮಾಡಿದನು. ಸಂಜೆಯಾಯಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಹುಡುಗ ಮುದುಕನನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು.

'ಇನ್ನೂ ರಾತ್ರಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಯಜ್ಞನಾಥನೆಂದನು.

'ರಾತ್ರಿಯಾಯಿತು ತಾತ.'

'ಇನ್ನೂ ಕೇರಿಯ ಜನರು ನಿದ್ದೆಮಾಡಿಲ್ಲ.'

ನಿತಾಯಿ ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು—'ಎಲ್ಲರೂ ನಿದ್ದೆಮಾಡಿರುವರು. ಇನ್ನು ಹೊರಡು ತಾತ' ಎಂದನು.

ರಾತ್ರಿ ಹೊತ್ತು ಕಳೆಯುತ್ತ ಬಂದಿತು. ನಿದ್ರಾತುರನಾದ ನಿತಾಯಿಪಾಲನು ಬಹು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕುಳಿತೆಡೆಯಲ್ಲೇ ತೂಕಡಿಸಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾತ್ರಿ ಎರಡು ಝಾವ ಕಳೆದನಂತರ ಯಜ್ಞನಾಥ ನಿತಾಯಿಯ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು

ಕೊಂಡು ನಿದ್ರಿತ ಗ್ರಾಮದ ಅಂಧಕಾರ ಪಥದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಿದ್ದನು. ಮತ್ತಾವ ಶಬ್ದವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ನಾಯಿಗಳು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಫೆವ್, ಫೆವ್ ಶಬ್ದ ಮಾತ್ರ ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೂ ದೂರ ದಲ್ಲೂ ಇದ್ದ ನಾಯಿಗಳೆಲ್ಲ ತಾರಸ್ವರದಿಂದ ಮೇಳಕೂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ನಡು ನಡುವೆ ನಿಶಾಚರಪಕ್ಷಿಗಳು ಹೆಜ್ಜೆಯ ಶಬ್ದದಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತು ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು ಛಟಪಟನೆ ರೆಕ್ಕೆ ಬಡಿಯುತ್ತಾ ಕಾಡಿನೊಳಕ್ಕೆ ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ನಿತಾಯಿಯು ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಯಜ್ಞನಾಥನ ಕೈಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು.

ಬಹು ದೂರ ನಡೆದು ಕೊನೆಗೆ ಕಾಡಿನ ಮಧ್ಯೆ ಒಂದು ಪಾಳು ಗುಡಿಯ ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ಬಂದು ನಿಂತರು. ನಿತಾಯ್ ಸ್ವಲ್ಪ ಕ್ಷೀಣಸ್ವರದಿಂದ 'ಇಲ್ಲಿಯೇನು?' ಎಂದನು.

ಅವನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಎಣಿಸಿದ್ದನೋ ಹಾಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ರಹಸ್ಯವೇನೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅಪ್ಪನ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟನಂತರ ಅವನು ಹಲವು ಬಾರಿ ಇಂತಹ ಪಾಳುಗುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆದಿದ್ದನು. ಸ್ಥಳ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಾಲೆಯಾಡಲು ಅನುಕೂಲ ವಾದದ್ದೇ. ಆದರೆ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡವನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೇನೂ ಅಲ್ಲ.

ದೇವಸ್ಥಾನದ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಯಜ್ಞನಾಥ ಅಲ್ಲೊಂದು ಕಡೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಹಾಸಿದ್ದ ಕಲ್ಲನ್ನು ಎತ್ತಿಟ್ಟನು. ಹುಡುಗ ಇಣಿಕಿನೋಡಿದನು. ಕೆಳ ಗೊಂದು ನೆಲಮಾಳಿಗೆಯಿತ್ತು. ಅಲ್ಲೊಂದು ದೀಪ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಹುಡುಗನಿಗೆ ಅತಿ ವಿಸ್ಮಯವೂ ಕುತೂಹಲವೂ ಉಂಟಾ ಯಿತು. ಏಣಿಯೊಂದನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಯಜ್ಞನಾಥ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿದು ಹೋದನು. ನಿತಾಯಿಯೂ ಹೆದರುತ್ತ ಹೆದರುತ್ತ ಅವನ ಹಿಂದೆಯೇ ಇಳಿದನು.

ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಯಲು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆ ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಬಿಂದಿಗೆಗಳನ್ನು ಸಾಲಾಗಿ ಇಟ್ಟದ್ದುದು ಕಾಣಿಸಿತು. ಕೊಟಡಿಯ ನಡುವೆ ಒಂದು ದೀಪ ವಿತ್ತು. ಅದರ ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ ಗಂಧ, ಕುಂಕುಮ, ಹೂಮಾಲೆ ಮತ್ತು

ಪೂಜೆಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿದ್ದುವು. ಬಾಲಕನು ಕುತೂಹಲದೊಡನೆ ಮುಂದು ವರಿದು ಕೊಡಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಅವುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ರೂಪಾಯಿ ಮತ್ತು ಚಿನ್ನದ ಮೊಹರುಗಳು ತುಂಬಿದ್ದವು.

"ನಿತಾಯಿ! ನನ್ನ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಿನಗೆ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಿರಲಿಲ್ಲವೇ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲ. ಇದೋ ಈ ಕೆಲವು ಕೊಡಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ನನ್ನದಾಗಿ ಇವೆ. ಇಂದು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಕೊಡುವೆನು" ಎಂದು ಮುದುಕನು ಹೇಳಿದನು.

ಹುಡುಗನು ಹೌಹಾರಿ–'ಎಲ್ಲಾನೂ ನನಗೇಯೇನು? ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೂಪಾಯನ್ನೂ ನೀನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೊ?' ಎಂದನು.

'ಹಾಗೇನಾದರೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಕುಷ್ಠರೋಗ ಬರಲಿ. ಆದರೆ ಒಂದು ಸಂಗತಿ. ನನ್ನ ಮೊಮ್ಮಗ ಗೋಕುಲಚಂದ್ರನಾಗಲೀ ಅವನ ಮಗ ಅಥವಾ ಮೊಮ್ಮಗ ಅಥವಾ ಅವನ ವಂಶದವರು ಯಾರಾ ದರೂ ಆಗಲಿ ಬಂದದ್ದಾದರೆ ಅವರುಗಳ ಕೈಗೆ ಈ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎಣಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು–' ಎಂದನು.

ಯಜ್ಞನಾಥನಿಗೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಿದೆಯೆಂದು ಹುಡುಗ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ದನು. 'ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ' ಎಂದು ತಕ್ಷಣ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು.

'ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೋ.'

'ಏಕೆ?'

'ನಿನಗೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು.'

'ಏಕೆ?'

'ಹಾಗೆಯೇ ಪದ್ಧತಿ.'

ಹುಡುಗ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತನು. ಯಜ್ಞನಾಥ ಅವನ ಹಣೆಗೆ ಗಂಧ ಹಚ್ಚಿ, ಕುಂಕುಮದ ಬೊಟ್ಟನ್ನಿಟ್ಟು, ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹೂವಿನ ಮಾಲೆ ಹಾಕಿ ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪಟಪಟನೆ ಮಂತ್ರವನ್ನುಚ್ಚರಿಸ ತೊಡಗಿದನು.

ದೇವತೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಆಲಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಿತಾಯಿಗೆ ಹೆದರಿಕೆಯಾಯಿತು. 'ತಾತಾ' ಎಂದು ಕೂಗಿದನು.

ಯಜ್ಞನಾಥನು ಉತ್ತರ ಕೊಡದೆ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಕೊನೆಗೆ ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಬಿಂದಿಗೆಯನ್ನೂ ಹುಡುಗನ ಇದಿರಿಗೆ ತಳ್ಳಿ ತಂದು ಅವನಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಿದನು; ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಸಲವೂ ಅವನಿಂದ ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಸಿದನು: "ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಕುಂಡುವಿನ ಪುತ್ರ ಗದಾಧರ ಕುಂಡು; ಅವನ ಪುತ್ರ ಪ್ರಾಣಕೃಷ್ಣ ಕುಂಡು, ಅವನ ಪುತ್ರ ಪರಮಾನಂದ ಕುಂಡು; ಅವನ ಪುತ್ರ ಯಜ್ಞನಾಥ ಕುಂಡು, ಅವನ ಮಗ ವೃಂದಾವನ ಕುಂಡುವಿನ ಮಗ ಗೋಕುಲಚಂದ್ರ ಕುಂಡು ಅಥವಾ ಅವನ ಮಕ್ಕಳು ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಆಗಲಿ ಅಥವಾ ಅವನ ವಂಶದವರ ನ್ಯಾಯವಾದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಬಂದರೆ ಈ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎಣಿಸಿಕೊಡುವೆನು."

ಈರೀತಿ ಬಾರಿ ಬಾರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತ ಹುಡುಗನು ಬುದ್ಧಿಗೆಟ್ಟವನಂತಾದನು ಕ್ರಮೇಣ ಅವನ ನಾಲಿಗೆ ತೊದಲತೊಡಗಿತು. ಪೂಜಾನುಷ್ಠಾನವೆಲ್ಲಾ ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವ ವೇಳೆಗೆ ದೀಪ ಧೂಪಗಳ ಹೊಗೆ ಮತ್ತು ಅವರಿಬ್ಬರ ನಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಆ ಸಣ್ಣ ಗವಿಯಲ್ಲಿ ಉಸಿರು ಬಿಡಲು ಕಷ್ಟವಾಗತೊಡಗಿತು. ಹುಡುಗನ ಗಂಟಲೊಣಗಿತು. ಕೈಕಾಲುಗಳು ಉರಿಯತೊಡಗಿದುವು. ಉಸಿರು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿತು.

ದೀಪ ಮಂಕಾಗಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಆರಿಹೋಯಿತು. ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞನಾಥನು ಏಣಿ ಹತ್ತಿ ಮೇಲೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ವಿಷಯ ಹುಡುಗನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು.

ಹುಡುಗನು ವ್ಯಾಕುಲಗೊಂಡು 'ತಾತ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟೆ' ಎಂದನು.

ಯಜ್ಞನಾಥನು 'ನಾನು ಹೊರಟೆ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರು. ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾರೂ ಹುಡುಕಿ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲಾರರು. ಆದರೆ ನೆನಪಿರಲಿ.—ಯಜ್ಞನಾಥನ ಮೊಮ್ಮಗ, ವೃಂದಾವನನ ಮಗ ಗೋಕುಲಚಂದ್ರ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿ ಏಣಿಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆಳೆದುಕೊಂಡನು. ಬಾಲಕನು ರುದ್ಧಶ್ವಾಸಕಂಠದೊಡನೆ ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ—'ತಾತಾ—ನಾನು ಅಪ್ಪನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೇ ಹೋಗುವೆನು' ಎಂದನು. ಯಜ್ಞನಾಥನು

ರಂಧ್ರದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಕಲ್ಲನ್ನೆಳೆದನು. ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಲು ನಿತಾಯಿಯು ಒಂದುಸಲ ರುದ್ಧಕಂಠದಿಂದ—'ಅಪ್ಪಾ' ಎಂದುದು ಕೇಳಿಸಿತು. ಅನಂತರ ಹುಡುಗನು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದ ಶಬ್ದವಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಯಾವ ಶಬ್ದವೂ ಕೇಳಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಯಜ್ಞನಾಥನು ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಸಂಪತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ 'ಯಕ್ಷ'ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನಂತರ ರಂಧ್ರಕ್ಕೆ ಮುಚ್ಚಿದ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಮಣ್ಣನ್ನು ಎಳೆಯುತೊಡಗಿದನು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಪಾಳುಗುಡಿಯ ಇಟ್ಟಿಗೆ—ಮಣ್ಣು ಹೆಂಟೆಗಳನ್ನು ತಂದು ರಾಶಿಯೊಟ್ಟಿದನು. ಬಹುದೂರ ಭೂಗರ್ಭದಿಂದ ಅಳುವ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿಯ ಆಕಾಶವು ಆ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ತುಂಬಿದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಪೃಥ್ವಿಯ ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ಆ ಶಬ್ದದಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತು ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಅನಿಸಿತು.

ಮುದುಕ ಬೆದರಿ ಮಣ್ಣಿನರಾಶಿಯನ್ನು ಬೆಳಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಾರೋ—'ಅಪ್ಪಾ' ಎಂದು ಕೂಗಿದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಮುದುಕ ನೆಲವನ್ನು ಬಡಿಯುತ್ತ ಸುಮ್ಮನಿರು—ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೇಳಿಸುವುದು ಎಂದನು.

ಮತ್ತೆ 'ಅಪ್ಪಾ' ಎಂಬ ಕೂಗು ಕೇಳಿಸಿತು.

ಹೊರಗೆ ಬಿಸಿಲು ಏರಿತ್ತು. ಮುದುಕ ಹೆದರಿಕೆಯೊಡನೆ ದೇವಸ್ಥಾನ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬಂದನು.

ಅಲ್ಲಿಯೂ ಯಾರೋ 'ಅಪ್ಪಾ' ಎಂದು ಕೂಗಿದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಯಜ್ಞನಾಥ ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡಿದನು. ಅವನ ಮಗ ವೃಂದಾವನನು ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದನು.

"ಅಪ್ಪಾ,—ನನ್ನ ಮಗ ನಿನ್ನ ಬಳಿ ಇರುವನೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು—. ಅವನೆಲ್ಲಿ?" ಎಂದು ವೃಂದಾವನ ಕೇಳಿದನು.

ಮುದುಕನು ಕಣ್ಣು ಮುಖಗಳನ್ನು ವಿಕಾರವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು —ವೃಂದಾವನನ ಕಡೆ ಬೊಗ್ಗಿ—'ನಿನ್ನ ಮಗನೇ?' ಎಂದನು.

"ಹೌದು—ಗೋಕುಲ—ಈಗ ಅವನ ಹೆಸರು ನಿತಾಯಿ ಪಾಲ್" ಎಂದು, ನನ್ನ ಹೆಸರು ದಾಮೋದರ ಪಾಲ್ ಎಂದು. ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಬಹು

ದೂರದವರೆಗೆ ನಿನ್ನ ಖ್ಯಾತಿ ಹರಡಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಾವುಗಳು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಹೆಸರು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆವು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಯಾರೂ ನಮ್ಮ ಹೆಸರು ಉಚ್ಚರಿಸರು—"ಎಂದು ವೃಂದಾವನ ಹೇಳಿದನು.

ವೃದ್ಧನು ಹತ್ತು ಬೆರಳನ್ನೂ ನೀಡಿ ಆಕಾಶವನ್ನು ತಡವರಿಸುತ್ತಾ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವನಂತೆ ಯತ್ನಿಸಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು.

ಪ್ರಜ್ಞೆ, ತಿಳಿದಾಗ ಯಜ್ಞನಾಥನು ವೃಂದಾವನನನ್ನು ಗುಡಿಯೊಳಕ್ಕೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು—'ಅಳುವ ಧ್ವನಿಯೇನಾದರೂ ಕೇಳುವುದೋ ?' ಎಂದನು.

ವೃಂದಾವನನು 'ಇಲ್ಲ' ಎಂದನು.

ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳು ನೋಡೋಣ. 'ಅಪ್ಪಾ' ಎಂದು ಯಾರಾದರೂ ಕೂಗುತ್ತಿರುವರೋ? ವೃಂದಾವನನು ಪುನಃ 'ಇಲ್ಲ' ಎಂದನು. ಮುದುಕನು ಆಗ ನೆಮ್ಮದಿಯಾದವನಾದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಮುದುಕ ಯಾರನ್ನು ಕಂಡರೂ "ಅಳುವ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿಸುವುದೇನು ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಈ ಹುಚ್ಚು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ನಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ನಾಲ್ಕಾರು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆಯಲು ಮುದುಕನ ಮರಣಕಾಲವೊದಗಿತು. ಕಣ್ಣಿನ ಮೇಲಿನಿಂದ ಪ್ರಪಂಚದ ಬೆಳಕು ಮರೆಯಾಗತೊಡಗಲು, ಶ್ವಾಸ ಆಡತೊಡಗಿದಾಗ ಮುದುಕ ಖಾಯಿಲೆಯ ಪ್ರಬಲತೆಯಿಂದ ಎದ್ದು ಕುಳಿತನು. ಒಮ್ಮೆ ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆ ತಡವರಿಸುತ್ತ 'ನಿತಾಯಿ, ನನ್ನ ಏಣಿಯನ್ನು ಯಾರು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದರು' ಎಂದನು.

ವಾಯುಹೀನ, ಪ್ರಕಾಶಹೀನವಾದ ಆ ಮಹಾಗಹ್ವರದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೇರಲು ಏಣಿಯನ್ನು ಕಾಣಲಾರದೆ ಅವನು ಮತ್ತೆ ಧೊಪ್ಪನೆ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು. ಪ್ರಪಂಚದ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಾಲೆಯಾಟದಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೆ ಯಾರಿಗೂ ಸಿಕ್ಕಲಾರದಂತಹ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಅಂತರ್ಹಿತನಾದನು.

(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೯೫)

ವಿಚಾರಕ

ನಾನಾ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ನಂತರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಗತಯೌವನೆ ಕ್ಷಿರೋದೆಯು ಯಾವ ಪುರುಷನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದಳೋ ಅವನೂ ಸಹ ಅವಳನ್ನು ಜೀರ್ಣವಸ್ತ್ರದಂತೆ ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಹೊರಟುಹೋದಾಗ ಹಿಡಿಕೊಳಿಗಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಆಶ್ರಯ ಹುಡುಕುವುದು ಅವಳಿಗೆ ಅಸಹ್ಯ ವಾಯಿತು.

ಯೌವನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಶುಭ್ರ ಶರತ್ ಕಾಲದಂತಹ ಒಂದು ಗಭೀರ ಪ್ರಶಾಂತ ಪ್ರಗಾಢ ಸುಂದರ ವಯಸ್ಸು ಬರುವುದು. ಆಗ ಬಾಳಿನ ಫಲ ಮಾಗುವ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯ ಬಲಿಯುವ ಕಾಲ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಉದ್ದಾಮ ಯೌವನದ ವಸಂತ ಚಂಚಲತೆ ಶೋಭಿಸದು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚದ ನಡುವೆ ಆಮೋದದ ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದೂ ಒಂದು ವಿಧವಾಗಿ ಕೊನೆಗಂಡಿರುವುದು. ಒಳ್ಳೆಯದು ಕೆಟ್ಟದ್ದು ಮತ್ತು ನಾನಾ ಸುಖ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬಾಳಿನ ನಡುವೆ ಅನುಭವವು ಅಂತರ್ಯದ ಮಾನವನನ್ನು ಪಕ್ವಗೊಳಿಸಿರುವುದು. ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮೀರಿರುವ ರಾಕ್ಷಸೀ ಅತ್ಯಾಶೆಯ ಕಲ್ಪನಾಲೋಕದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಉದ್‌ಭ್ರಾಂತ ವಾಸನೆ ಗಳನ್ನೂ ಎಳೆದಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಕ್ಷುದ್ರ ಶಕ್ತಿಯ ಮನೆಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ನೆಲ ಹಿಡುವುದು. ಆಗ ನೂತನ ಪ್ರಣಯದ ಮುಗ್ಧದೃಷ್ಟಿ ಪುನಃ ಆಕರ್ಷಿಸ ಲಾರದು. ಆದರೆ ಹಳಬರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಇನ್ನೂ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರ ನಾಗುವನು. ಆಗ ಯೌವನದ ಲಾವಣ್ಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಜೀರ್ಣವಾಗ ತೊಡಗಿರುವುದು. ಆದರೆ ಮುಪ್ಪಿಲ್ಲದ ಅಂತರ್ಯದ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಬಹು ಕಾಲದ ಸಹವಾಸದ ಫಲವಾಗಿ ಕಣ್ಣು ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತ ವಾಗುವುದು. ನಗುವೂ, ದೃಷ್ಟಿಯೂ, ಕಂಠಸ್ವರವೂ ಒಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನ ಮೂಲಕ ಓತಪ್ರೋತವಾಗುವುದು. ಯಾವುದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅನುಭವಿಸ ಲಿಲ್ಲವೋ ಅದರ ಆಶೆ ತೊರೆದು, ಯಾರು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿರುವರೋ ಅವರಿ ಗೋಸ್ಕರ ದುಃಖವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಯಾರು ವಂಚಿಸಿರುವರೋ ಅವರನ್ನು

ಕ್ಷಮಿಸಿ ಯಾರು ಹತ್ತಿರ ಬಂದಿರುವರೋ, ಬಾಳುವೆಯ ಪ್ರಬಲ ಜಂಝಾ ಮಾರುತಗಳಿಂದ ಶೋಕ—ತಾಪ—ವಿಚ್ಛೇದಗಳ ನಡುವೆ ಉಳಿದಿರುವರೋ ಅವರುಗಳನ್ನು ಎದೆಗೆ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಸುನಿಶ್ಚಿತ, ಸುಪರಿಚಿತ ಚಿರ ಪರಿಚಿತ ಜನರ ಪ್ರೀತಿಯ ಆವರಣದ ನಡುವೆ ನಿರಾಪದವಾದ ನೆರಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರ ನಡುವೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಶ್ರಮದ ಕೊನೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಆಶಯಗಳ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು. ಯೌವನದ ಆ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಾಳುವೆಯ ಶಾಂತಿಪರ್ವವನ್ನು ಯಾರು ಹೊಸದಾಗಿ ಶೇಖರಿಸಬೇಕಾಗುವುದೊ, ಹೊಸ ಪರಿಚಯ ಹೊಸ ಬಂಧನದ ವ್ಯರ್ಥ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಹೊಸ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಓಡಬೇಕಾಗುವುದೋ, ಆಗಲೂ ಯಾರಿಗೆ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಾಸಿಗೆ ಇನ್ನೂ ರಚಿತವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರಿಗೆ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಜೆದೀವಿಗೆಯು ಇನ್ನೂ ಹಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆತನಂತಹ ಶೋಚನೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಾರೂ ಇಲ್ಲ.

ಕ್ಷಿರೋದೆಯು ತನ್ನ ಯೌವನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚತ್ತು ನೋಡಿ ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ತನ್ನ ಪ್ರಣಯಿಯು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಒಡವೆಗಳನ್ನೂ ಹಣವನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋಗಿರುವುದನ್ನು ಅರಿತಳು—ಮನೆಯ ಬಾಡಿಗೆ ಕೊಡುವದಕ್ಕೂ ಹಣವಿರಲಿಲ್ಲ—ಮೂರು ವರ್ಷದ ಮುದ್ದುಮಗನಿಗೆ ಹಾಲು ತಂದು ಕುಡಿಸಲೂ ಕಾಸಿಲ್ಲ—ತನ್ನ ಬಾಳುವೆಯ ಮುವ್ವತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳು ಒಂದೇ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನಾದರೂ ತನ್ನವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಹೋಗಿರುವುದನ್ನೂ, ಒಂದೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬದುಕಿ ಸಾಯುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಹೋದಳೆಂಬುದನ್ನು ಅವಳು ಯೋಚಿಸಿ, ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಒರಸಿಕೊಂಡು ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೂ ಕಾಡಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅಧರ ಮತ್ತು ಕಪೋಲಗಳಿಗೆ ಅಲತಿಗೆಯ ಕೆಂಪುಬಣ್ಣವನ್ನು ಬಳಿದುಕೊಂಡು ಜೀರ್ಣ ಯೌವನವನ್ನು ವಿಚಿತ್ರ ಮೋಸದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ, ನಗುಮುಖದೊಡನೆ ಎಲ್ಲೆಯಿಲ್ಲದ ಧೈರ್ಯದೊಡನೆ ನೂತನ ಹೃದಯವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಳ್ಳಲು ಹೊಸ ಮಾಯಾಜಾಲವನ್ನು ಬೀಸಬೇಕಾಗುವುದೆಂದು ಅವಳು ತಿಳಿದು

ಕೊಂಡಾಗ—ಅವಳು ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಳುತ್ತ ಬಾರಿಬಾರಿಗೆ ಕಠಿಣವಾದ ನೆಲಕ್ಕೆ ತಲೆಯನ್ನು ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ದಿನವೆಲ್ಲಾ ಊಟಮಾಡದೆ ರೋಗಿಯಂತೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಸಂಜೆಯಾಗತೊಡಗಿತು. ದೀಪವಿಲ್ಲದ ಮನೆಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆ ಬಲವಾಗತೊಡಗಿತು. ದೈವವಶಾತ್ ಒಬ್ಬ ಹಳೆಯ ಪ್ರೇಮಿಯು ಕ್ಷಿರೋದಾ! ಕ್ಷಿರೋದಾ! ಎಂದು ಬಾಗಿಲನ್ನು ತಟ್ಟ ಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಕ್ಷಿರೋದೆಯು ಛಟ್ಟನೆ ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪರಕೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೆಣ್ಣು ಹುಲಿಯಂತೆ ಹೊರಬೀಳಲು...... ರಸಪಿಪಾಸು ಯುವಕನು ವಿಳಂಬ ಮಾಡದೆ ಪಲಾಯನಪಥವನ್ನು ಅವಲಂಬಿದನು.

ಹುಡುಗನು ಹಸಿವೆಯ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಅತ್ತು ಅತ್ತು ದಣಿದು ಮಂಚದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಈ ಗದ್ದಲದಿಂದ ಎಚ್ಚೆತ್ತು ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೊರಗಿದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಅಮ್ಮ-ಅಮ್ಮ ಎಂದು ಅಳ ತೊಡಗಿದನು.

ಆಗ ಕ್ಷಿರೋದೆಯು ಅಳುತ್ತಲಿದ್ದ ಆ ಮಗುವನ್ನು ಎದೆಗೆ ಅಪ್ಪಿ ಕೊಂಡು ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಓಡಿ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿದಳು.

ಶಬ್ದ ಕೇಳಿ ನೆರಿಯುವರು ದೀಪ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಭಾವಿಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ನಿಂತರು. ಕ್ಷಿರೋದೆಯನ್ನೂ ಮಗುವನ್ನೂ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಲು ಸಾವಕಾಶವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಕ್ಷಿರೋದೆಗೆ ಜ್ಞಾನವಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಗುವಿಗೆ ಪ್ರಾಣವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಕ್ಷಿರೋದೆಗೆ ಆರೋಗ್ಯ ವುಂಟಾಯಿತು. ಹತ್ಯೆಯ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರು ಅವಳನ್ನು ಸೆಷನ್ನಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು.

ಎರಡನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ

ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಮೋಹಿತ ಮೋಹನದತ್ತರು ಸ್ಟ್ಯಾಟ್ಯೂಟರಿ ಸಿವಿಲಿಯನ್ನರು. ಅವರ ಕಠಿಣ ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷಿರೋದೆಗೆ ಫಾಸೀ ಸಜ ವಾಯಿತು. ನಿರ್ಭಾಗ್ಯಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಆಲೋಚಿಸಿ ವಕೀಲರುಗಳು

ಅವಳನ್ನು ಉಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲೂ ಕೃತಕಾರ್ಯರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಜಡ್ಜಿಗಳು ಅವಳು ಎಳ್ಳಷ್ಟು ದಯೆಗೂ ಪಾತ್ರಳೆಂದು ಎಣಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಹಾಗೆ ಎಣಿಸದಿರಲು ಕಾರಣವಿದೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ಅವರು ಹಿಂದೂ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ದೇವಿಯರೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಇದ್ದರೂ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಅವರಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಜಾತಿಯಲ್ಲೇ ಅಪನಂಬಿಕೆ. ರಮಣಿಯರು ಕುಲದ ಬಂಧನ ವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಓಡಿಹೋಗಲು ಸದಾ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವರೆಂದು ಅವರ ಎಣಿಕೆ. ಕಟ್ಟು ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಶಿಥಿಲವಾದರೆ ಸಮಾಜದ ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕುಲಸ್ತ್ರೀಯೂ ಇರಳು ಎಂದು ಅವರ ನಂಬಿಕೆ.

ಅವರಿಗೆ ಹೀಗೆ ನಂಬಿಕೆಯುಂಟಾಗಲು ಕಾರಣವೂ ಇದೆ. ಆ ಕಾರಣ ತಿಳಿಯಲು ಯತ್ನಿಸುವುದಾದರೆ ಮೋಹಿತನ ಯೌವನದ ಇತಿ ಹಾಸದ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಮೋಹಿತಬಾಬು ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಸೆಕೆಂಡ್ ಇಯರ್‌ನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿ ದ್ದಾಗ ಆಕಾರ ಮತ್ತು ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಮನುಷ್ಯ ನಾಗಿದ್ದ. ಈಗ ಮೋಹಿತನ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಹರಿತ ವಾದ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಗಡ್ಡದ ಕೂದಲಿನ ಮೊಳಕೆಗಳು ನಿರ್ಮೂಲವಾಗು ತ್ತಿವೆ. ಆದರೆ ಆಗ ಅವನ ಚಿನ್ನದ ಕನ್ನಡಕ, ಗಡ್ಡ ಮೀಸೆ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಪದ್ಧತಿಯ ಕೇಶವಿನ್ಯಾಸದಿಂದ ಕಾರ್ತಿಕದೇವನ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಸಂಸ್ಕರಣದಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲ ಆಸಕ್ತಿಯಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಮದ್ಯ ಮಾಂಸ ಅರುಚಿಯಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ ಅವುಗಳೊಡನೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದೆರಡು ಉಪಸರ್ಗಗಳೂ ಇದ್ದುವು.

ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥರ ಮನೆಯೊಂದಿತ್ತು. ಅವರಿಗೆ ಹೇಮಶಶಿ ಯೆಂಬ ವಿಧವೆ ಕನ್ಯೆಯೊಬ್ಬಳಿದ್ದಳು. ಅವಳ ವಯಸ್ಸೂ ಹೆಚ್ಚಿರಲಿಲ್ಲ. ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಾಟಿ ಹದಿನೈದಿರಬಹುದು.

ಗಿಡಮರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹಚ್ಚನೆಯ ತೀರಪ್ರದೇಶ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಹೇಗೆ ರಮಣೀಯವಾಗಿ ಸ್ವಪ್ನಚಿತ್ರದಂತೆ ತೋರುವುದೋ ಹಾಗೆ ದಡ

ವನ್ನು ಸೇರಿದಾಗ ಇರದು. ವೈಧವ್ಯದ ಮುಸುಕಿನೊಳಗೆ ಹೇಮಶಶಿ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಎಷ್ಟು ದೂರವಾಗಿದ್ದಳೋ, ಆ ದೂರದ ವಿಚ್ಛೇದದ ಕಾರಣ ದಿಂದ ಪ್ರಪಂಚವು ಅವಳಿಗೆ ಆಚೆಯ ತೀರದ ಪರಮ ರಹಸ್ಯಮಯ ಪ್ರಮೋದವನದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಜಗತ್ ಯಂತ್ರದ ಕಾರ್ಖಾ ನೆಯು ಅತಿ ಜಟಿಲವೂ ಕಬ್ಬಿಣದಂತೆ ಕಠಿಣವೂ ಸುಖದಿಂದ, ಸಂಪತ್ತು ವಿಪತ್ತುಗಳಿಂದ ಸಂಶಯ ಸಂಕಟ ಮತ್ತು ನಿರಾಶೆ ಪರಿತಾಪಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನೂ ಅವಳು ಅರಿಯಳು. ಬಾಳುವೆಯು ಹೊಳೆ ಕಲನಾದಿನೀ ನಿರ್ಝರಿಣಿಯಂತೆ ಸ್ವಚ್ಛ ಜಲಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಸಹಜವೆಂದೂ ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಪೃಥ್ವಿಯ ಎಲ್ಲ ಮಾರ್ಗಗಳೂ ಪ್ರಶಸ್ತವೂ ಸರಳವೂ ಎಂದೂ, ಸುಖವು ಕೇವಲ ತನ್ನ ವಕ್ಷಪಂಜರದಲ್ಲಿರುವ ಕೋಮಲ ಹೃದಯ ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಎಂದೂ ಅವಳ ನಂಬಿಕೆ.

ವಿಶೇಷತಃ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಅಂತರಾಕಾಶದ ದೂರಕ್ಷಿತಿಜ ದಿಂದ ಒಂದು ಯೌವನ ಸಮೀರಣವು ಹಾಯ್ದು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ವಿಚಿತ್ರ ವಾಸಂತೀ * ವರ್ಣದಿಂದ ಅಲಂಕಾರಗೊಳಿಸಿತ್ತು. ಸಮಸ್ತ ನೀಲಾ ಕಾಶವು ಅವಳ ಹೃದ ಹಿಲ್ಲೋಲದಿಂದ ತುಂಬಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಪೃಥ್ವಿಯು ಅವಳ ಸುಗಂಧ ಮರ್ಮಕೋಶದ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಂದಾ ವರೆಯ ಕೋಮಲ ಪಟಲಗಳಂತೆ ಪದರಪದರವಾಗಿ ಅರಳಿದ್ದಂತೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು.

ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳ ತಾಯಿ, ತಂದೆ ಮತ್ತು ಇಬ್ಬರು ತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮಂದಿರಿಬ್ಬರೂ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮುಂಚೆ ಊಟ ಮಾಡಿ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಪುನಃ ಶಾಲೆಯಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿ ದಾಗ ಊಟ ಮಾಡಿ ಕೇರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಾತ್ರಿಯ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಠ ಕಲಿ ಯಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು, ತಂದೆ ಸಣ್ಣ ಸಂಬಳದವರು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಷ್ಟರನ್ನು ಇಡುವ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರು.

ವಾಸಂತೀವರ್ಣ: ಹಳದಿ ಮಿಶ್ರವಾದ ಕೆಂಪುಬಣ್ಣ.

ಕೆಲಸ ಮುಗಿದು ವಿರಾಮವಾದಾಗ ಹೇಮ ತನ್ನ ಕೊಠಡಿಯ ಕಿಟಕಿಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಕುಳಿತಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಂದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೆದ್ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುವ ಜನರನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸಾಮಾನು ಹೊತ್ತು ಮಾರುವವರು ಕರುಣ ಉಚ್ಚಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಕೂಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡುವಳು. ದಾರಿಗರು ಸುಖಿಗಳು, ಭಿಕ್ಷುಕರು ಸ್ವತಂತ್ರರು ಮತ್ತು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನು ಮಾರುವವರು ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಬಲು ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಇವರೆಲ್ಲ ಈ ಜಗನ್ನಾಟಕದ ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಳು ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಳು. ಅಲ್ಲದೆ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಪಾಠಿ ವೇಷಧಾರಿಯಾದ ಗರ್ವೋದ್ಧತನಾದ ಮತ್ತು ಸ್ಫೀತವಕ್ಷನಾದ ಮೋಹಿತ ಮೋಹನನನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ನೋಡಿ ಆತನನ್ನು ಸರ್ವಸೌಭಾಗ್ಯಸಂಪನ್ನನಾದ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಹೇಂದ್ರನಂತೆ ಮನದಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಿದಳು. ಆ ಉನ್ನತಮಸ್ತಕ ಸುವೇಷ ಸುಂದರ ಯುವಕನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಇತ್ತೆಂದೂ, ಆತನಿಗೇ ಸಕಲವನ್ನೂ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಬಹುದೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿದಳು. ಬಾಲಿಕೆಯರು ಹೇಗೆ ಗೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಸಜೀವ ಮನುಷ್ಯರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಆಟವಾಡುವರೋ ಹಾಗೆಯೇ ಆ ವಿಧವೆ ಮೋಹಿತನನ್ನು ಎಲ್ಲ ಮಹಿಮೆಗೂ ಬಾಧ್ಯನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಆತನನ್ನೇ ತನ್ನ ಆರಾಧ್ಯದೇವತೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಒಂದೊಂದು ದಿನ ಸಂಜೆಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮೋಹಿತನ ಕೊಟಡಿ ಬೆಳಕಿನ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದಲೂ ನರ್ತಕಿಯರ ಗೆಜ್ಜೆಯ ಶಬ್ದದಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕಂಠದ ಸಂಗೀತದಿಂದಲೂ ತುಂಬಿರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಂದು ಅವಳು ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದ ಚಂಚಲ ಛಾಯೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡದೆ ಆಶೆಯಿಂದ ತುಂಬಿದ ದೃಷ್ಟಿಯೊಡನೆ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಎದ್ದಿರುವಳು. ಅವಳ ವ್ಯಥಿತ ಪೀಡಿತ ಹೃತ್ಪಿಂಡವು ಪಂಜರದ ಪಕ್ಷಿಯಂತೆ ಎದೆಯ ಗೂಡಿನ ಮೇಲೆ ಬಲವಾಗಿ ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು.

ಅವಳು ತನ್ನ ಕೃತ್ರಿಮದೇವತೆಯನ್ನು ವಿಲಾಸ ಮತ್ತತೆಗಾಗಿ

ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಅಲ್ಲಗಳೆದು ನಿಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದಳೇನು? ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ? ಹೇಗೆ ಅಗ್ನಿಯು ಪತಂಗಕ್ಕೆ ನಕ್ಷತ್ರದ ಬೆಳಕಿನ ಆಶೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಸೆಳೆಯುವುದೋ ಹಾಗೆ ಮೋಹಿತನ ಮನೆಯ ಕೊಟಡಿಯ ಬೆಳಕು ಗೀತ ವಾದ್ಯ ಮತ್ತು ಆಮೋದದಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೇಮಶಶಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗದ ಬಿಸಿಲ್ಗುದುರೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳು ಗಭೀರ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳೇ ಎಚ್ಚತ್ತು ಕುಳಿತು ಆ ಸಮಿಾಪದ ಕಿಟಕಿಯ ಬೆಳಕು, ನೆರಳು, ಸಂಗೀತ, ತನ್ನ ಮನದ ಆಶೆ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಂದ ಒಂದು ಮಾಯಾಲೋಕವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು; ಮತ್ತು ತನ್ನ ಮಾನವಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಆ ಮಾಯಾಪುರಿಯ ನಡುವೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಿ ವಿಸ್ತೃತ ವಿಮುಗ್ಧ ನೇತ್ರಗಳಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನ ಜೀವಮಾನ, ಯೌವನ, ಸುಖ ದುಃಖ ಇಹಕಾಲ ಪರಕಾಲ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಜನ್ಮಾಂತರ ವಾಸನೆಯ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಧೂಪದಂತೆ ಉರಿಸಿ ನಿರ್ಜನ ನಿಸ್ತಬ್ಧ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ತನ್ನ ಇದಿರಿನಲ್ಲಿರುವ ಈ ಗುಡಿಸಲು ಕಿಟಕಿಯ ಒಳಗಿನ ಈ ತರಂಗಿತ ಪ್ರಮೋದ ಪ್ರವಾಹದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿರತಿಶಯವಾದ ದಣಿವು, ನಾಶ, ಕಳಂಕ, ಬೀಭತ್ಸಕ್ಷುಧೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಹೀರುವ ದಾಹ ಇವುಗಳಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಅವಳು ಅರಿಯಳು. ಈ ವೀತನಿದ್ರ ನಿಶಾಚರ ಪ್ರಕಾಶದ ನಡುವೆ ಯಾವ ಹೃದಯಹೀನ ನಿಷ್ಠುರತೆಯು ಪ್ರಲಯಕ್ರೀಡೆಯಾಡುತ್ತಿರುವುದೋ ಅದನ್ನು ಆ ವಿಧವೆ ದೂರದಿಂದ ಕಾಣಲಾರದಂತಿದ್ದಳು.

ಹೇಮ ತನ್ನ ಕಿಟಕಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತನ್ನ ಈ ಮಾಯಾ ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪಿತ ದೇವತೆಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ಚಿರಕಾಲ ಸ್ವಪ್ನವಶದಲ್ಲೇ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯವಶದಿಂದ ಅವಳ ದೇವತೆಯು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲು ಅವಳಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗವು ಕೈಗೇ ಸಿಕ್ಕಿದಂತಾಯಿತು. ಒಮ್ಮೆಗೆ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಬಂದು ಮುಟ್ಟಲು ಸ್ವರ್ಗವು ಒಡೆದೇಹೋಯಿತು ಮತ್ತು ಇಷ್ಟು ದಿನವೂ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತು ಸ್ವರ್ಗದ ಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಹಾಳಾದಳು.

ಈ ಕಿಟಕಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಮುಗ್ಧ ಬಾಲಿಕೆಯ ಕಡೆಗೆ ಮೋಹಿತನ ಆಶಾಪೂರಿತ ದೃಷ್ಟಿ ಯಾವಾಗ ಬಿದ್ದಿತೋ, ಯಾವ ಸಮಯದಿಂದ ಅವಳಿಗೆ 'ವಿನೋದಚಂದ್ರ' ಎಂಬ ಸುಳ್ಳು ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಹಿ ಮಾಡಿದ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದನೋ, ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ದಿನ ಭಯ, ನಾಚಿಕೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ತಪ್ಪುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಉತ್ತರ ಸಿಕ್ಕಿತೋ—ಅನಂತರ ಕೆಲಕಾಲ ಘಾತ-ಪ್ರತಿಘಾತಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲಾಸ-ಸಂಕೋಚ, ಸಂದೇಹ-ಸಂಭ್ರಮಗಳಿಂದ ಆಶೆಯ ಪ್ರವಾಹವು ಹೇಗೆ ವೇಗವಾಗಿ ಹರಿಯತೊಡಗಿತೋ—ಆಮೇಲೆ ಸುಖದ ಪ್ರಲಯೋನ್ಮತ್ತ ನೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚವೂ ವಿಘವೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ತಿರುಗತೊಡಗಿತೋ; ತಿರುಗುತ್ತ ತಿರುಗುತ್ತ ತಿರುಗುವ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಛಾಯೆಯಂತೆ ಹೇಗೆ ಅದೃಶ್ಯವಾಯಿತೋ ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ದಿನ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಆ ತಿರುಗುವ ಸಂಸಾರಚಕ್ರದಿಂದ ವೇಗವಾಗಿ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ರಮಣಿಯು ಅತಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಬಿಸಾಡಲ್ಪಟ್ಟಳೋ ಈ ಎಲ್ಲ ವಿವರಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಗೊಳಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ದಿನ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ತಮ್ಮಂದಿರು ಮತ್ತು ಮನೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಹೇಮಶಶಿಯು 'ವಿನೋದಚಂದ್ರ'ನೆಂದು ಸುಳ್ಳು ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವವನ ಸಂಗಡ ಒಂದು ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಳು. ದೇವಪ್ರತಿಮೆಯು ತನ್ನ ಹುಲ್ಲು ಮಣ್ಣು ಮತ್ತು ಬಣ್ಣಗಳ ಒಡವೆಗಳೊಡನೆ ಅವಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅವಳ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಾಗ ಅವಳು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ನೆಲಕ್ಕೆ ಕುಗ್ಗಿಹೋದಳು.

ಗಾಡಿ ಹೊರಡಲು ಅವಳು ಮೋಹಿತನ ಕಾಲು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು 'ನಿಮ್ಮ ದಮ್ಮಯ್ಯ ನನ್ನನ್ನು ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿ' ಎಂದು ಹೇಳತೊಡಗಿದಳು. ಮೋಹಿತನು ಬೆದರಿ ಅವಳ ಬಾಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿ ಹಿಡಿದನು. ಗಾಡಿ ವೇಗವಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋಯಿತು.

ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಸಾಯಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಜೀವಮಾನದ ಎಲ್ಲ ಘಟನೆಗಳೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನೆನಪಾಗುವುದಂತೆ—ಹಾಗೆಯೇ. ಆ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿದ್ದ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಹೇಮ

ಶಶಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವಳ ಬಾಳುವೆಯ ದೈನಿಕ ಘಟನೆಗಳು ತೋರ ತೊಡಗಿದವು—ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಊಟದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳ ತಂದೆ ಅವಳನ್ನು ತನ್ನ ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ ಕೂರಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲದೆ ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ—ಅವಳ ಕೊನೆಯ ತಮ್ಮನು ಸ್ಕೂಲಿನಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿದನಂತರ ಅಕ್ಕನು ಬಡಿಸಿದರೇನೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು—ಬೆಳಗ್ಗೆ ಅವಳು ತಾಯಿಯ ಸಂಗಡ ಮನೆಗೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು—ಸಂಜೆ ತಾಯಿ ಅವಳ ತಲೆಯ ಕೂದಲನ್ನು ಬಾಚುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ಮನೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮೂಲೆ—ನಿತ್ಯದ ಅತಿ ಕ್ಷುದ್ರ ಕೆಲಸ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವಳಿಗೆ ನೆನಪಾಗ ತೊಡಗಿದವು. ಆಗ ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ಬಾಳೂ, ಆ ಕ್ಷುದ್ರ ಸಂಸಾರವೂ ಸ್ವರ್ಗದಂತೆ ತೋರತೊಡಗಿದವು. ಆ ಮನೆಗೆಲಸ, ಹಾಗೆ ತಲೆ ಬಾಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ತಂದೆ ಊಟ ಮಾಡುವಾಗ ಬೀಸಣಿಗೆ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದುದು, ರಜದ ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಂದೆಯ ತಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನರೆಗೂದಲನ್ನು ಆಯ್ದು ತೆಗೆದುಹಾಕುತ್ತಿದ್ದುದು, ತಮ್ಮಂದಿರ ತುಂಟಾಟ ಸಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಎಲ್ಲವೂ ಅವಳಿಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಇದ್ದರೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಾವ ಸುಖವೂ ಅವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಅವಳು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.

ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕುಲಕನ್ಯೆಯರೂ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗಾಢನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿರುವರೆಂದು ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರತೊಡಗಿತು. ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಸ್ತಬ್ಧ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿಂತ ನಿದ್ರೆಯು ಎಷ್ಟು ಸುಖಕರವಾಗಿರುವುದೆಂಬುದು ಅದುವರಿಗೂ ಅವಳಿಗೆ ತೋರಿರಲಿಲ್ಲ. ಕುಲಸ್ತ್ರೀಯರು ನಾಳೆ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಎದ್ದು ನಿಸ್ಸಂಕೋಚದಿಂದ ನಿತ್ಯಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವರು—ಗೃಹಚ್ಯುತಳಾದ ಹೇಮಶಶಿಯ ಈ ನಿದ್ರಾಹೀನ ರಾತ್ರಿಯು ಎಲ್ಲಿ ಸೇರಿದನಂತರ ಬೆಳಗಾಗುವುದೊ ಮತ್ತು ಆ ನಿಶಾಂತದ ಪ್ರಭಾತದಲ್ಲಿ ಅವರ ಆ ಒಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕುಟುಂಬದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಗಿನ ಚಿರಪರಿಚಿತ ಶಾಂತಿಮಯ ಹಾಸ್ಯಮಯ ಬಿಸಿಲು ಬಿದ್ದಾಗ—ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಎಂತಹ ಲಜ್ಜೆ ತಲೆ ಹಾಕುವುದು—ಎಷ್ಟು

ನಾಚಿಕೆ—ಎಷ್ಟು ದುಃಖ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುವುದು—ಎಂಬಿವೆಲ್ಲವೂ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೋರತೊಡಗಿದವು.

ಹೇಮುಳು ಎದೆಯೊಡೆಯುವಂತೆ ಅಳತೊಡಗಿದಳು. ಅತಿ ಅನುನಯ ವಿನಯಗಳೊಡನೆ—'ಇನ್ನೂ ರಾತ್ರಿ ಉಳಿದಿದೆ. ನಮ್ಮ ತಾಯಿ, ನನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರು ಇನ್ನೂ ಎಚ್ಚೆತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ—ಈಗಲಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿ' ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು—ಆದರೆ ಅವಳ ದೇವತೆ ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಲಿಲ್ಲ. ಚಕ್ರದ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿಪ್ಪ ಎರಡನೆಯ ದರ್ಜೆಯ ಹಳೆಯ ಕುದುರೆಯ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಬಹು ದಿನಗಳಿಂದ ಆಶೆಪಟ್ಟು ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಕಡೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟನು.

ಇದಾದ ಕೆಲ ದಿನಗಳ ನಂತರವೇ ದೇವತೆಯೂ ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಗವೂ ಮತ್ತೊಂದು ಎರಡನೆಯ ದರ್ಜೆಯ ಮುರುಕಲು ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿ ಬೇರೊಂದು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದುವು—ರಮಣಿಯು ಕುತ್ತಿಗೆಯವರಿಗೆ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದಳು—!

ಮೂರನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ

ಮೋಹಿತ ಮೋಹನನ ಪೂರ್ವಚರಿತ್ರೆಯಿಂದ ಇದೊಂದು ಘಟನೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವೆನು. ರಚನೆ ಅರುಚಿಕರವಾದೀತೆಂದು ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಆ ಪುರಾತನ ಕತೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎತ್ತುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಈಗ ಆ 'ವಿನೋದಚಂದ್ರ'ನ ಹೆಸರನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಅನುಮಾನ. ಈಗ ಮೋಹಿತ ಶುದ್ಧ ಆಚಾರವಂತನಾಗಿರುವನು. ಅವನು ನಿತ್ಯ ಆಹ್ನೀಕ, ತರ್ಪಣಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಸದಾ ಶಾಸ್ತ್ರಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರುವನು. ತನ್ನ ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸಿರುವನು. ಮನೆಯ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ವಾಯು ಇವರುಗಳೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಬಹು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರು

ವನು. ಆದರೆ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನು ಒಬ್ಬಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ತ್ರೀಯ ರೊಡನೆ ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿದೆನೆಂದು ಈಗ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಎಲ್ಲ ತರಹದ ಸಾಮಾ ಜಿಕ ಅಪರಾಧಗಳಿಗೆ ಕಠಿಣವಾದ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸುತ್ತಿರುವನು.

ಕ್ಷಿರೋದೆಗೆ ಫಾಸೀ ಹುಕುಂ ಕೊಟ್ಟ ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಭೋಜನಸುಖಿ ಮೋಹಿತನು ಜೈಲಿನ ಕೈತೋಟದಿಂದ ಕಾಯಿಪಲ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಹೋಗಿದ್ದನು. ಕ್ಷಿರೋದೆಯು ತನ್ನ ಪತಿತ ಜೀವನದ ಅಪರಾಧಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಗೊಂಡಿರುವಳೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಕುತೂಹಲ ಅವನಿಗಿತ್ತು. ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರನ್ನಿಟ್ಟಿರುವ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ದೂರದಿಂದ ಜಗಳದ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಕೊಟಡಿಯೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಕ್ಷಿರೋದೆಯು ಕಾವಲುಗಾರನೊಡನೆ ಬಲವಾಗಿ ಜಗಳ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡನು. ಮೋಹಿತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ನಕ್ಕನು. ಹೆಂಗಸರ ಸ್ವಭಾವವೇ ಹೀಗೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದನು. ಸಾಯುವ ಸಮಯ. ಆಗಲೂ ಜಗಳವಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಇವರುಗಳು ಯಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಯಮದೂತರೊಡನೆಯೂ ಜಗಳವಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಡರು, ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದನು.

ಈಗ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಗದರಿಸಿ ಉಪದೇಶಮಾಡಿ ಇವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದು ಉಚಿತವೆಂದು ಮೋಹಿತನು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಆ ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ಅವನು ಕ್ಷಿರೋದೆಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತೊಡನೆಯೇ ಅವಳು ಅತಿ ಕರುಣಸ್ವರದೊಡನೆ—ಕೈ ಮುಗಿದು ಕೊಂಡು—'ಓ, ಜಡ್ಜಸಾಹೇಬರೇ-ನಿಮ್ಮ ದಮ್ಮಯ್ಯ-ನನ್ನ ಉಂಗುರ ವನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ಇವನಿಗೆ ಹೇಳಿರಿ' ಎಂದಳು.

ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ಕ್ಷಿರೋದೆಯು ಕೂದಲ ಗಂಟಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉಂಗುರ ವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಳು; ದೈವವಶಾತ್ ಕಾವಲುಗಾರನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅದು ಬಿತ್ತು. ಅವನು ಅದನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡಿರುವನು ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಯಿತು. ಉಂಗುರವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಾಗಿ ಕಾವಲುಗಾರ ನನ್ನು ಕರೆದು ಅವನ ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಉಂಗುರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು.

ತಕ್ಷಣ ಉರಿಯುವ ಕೆಂಡವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದಂತೆ ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದನು. ಉಂಗುರದ ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಆನೆಯ ದಂತದ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಯುವಕನ ಕಿರು ಚಿತ್ರವಿತ್ತು. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ—'ವಿನೋದಚಂದ್ರ' ಎಂಬ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಆಗ ಮೋಹಿತನು ಉಂಗುರದಿಂದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೆತ್ತಿ ಒಮ್ಮೆ ಕ್ಷಿರೋದೆಯ ಮುಖವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದನು. ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಮತ್ತೊಂದು ಅಶ್ರುಸಜಲ, ಪ್ರೀತಿಸುಕೋಮಲ, ಸಲಜ್ಜ ಶಂಕಿತ ಮುಖದ ನೆನಪಾಯಿತು. ಆ ಮುಖಕ್ಕೂ ಇದಕ್ಕೂ ಹೋಲಿಕೆಯಿತ್ತು.

ಮೋಹಿತನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಉಂಗುರವನ್ನು ನೋಡಿದ ನಂತರ ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಮುಖವನ್ನೆತ್ತಿದಾಗ,—ಆಗ ಅವನಿದಿರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಚಿನ್ನದ ಉಂಗುರದ ಉಜ್ವಲ ಪ್ರಭೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಕಲಂಕಿನಿ, ಪತಿತಾ ರಮಣಿಯು ಸ್ವರ್ಣಮಯೀದೇವಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಶಾಸ್ತಿ

ಒಂದನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ

ಸೋದರರಾದ ದುಃಖೀರಾಮ ಮತ್ತು ಛಿದಾಮರಿಬ್ಬರೂ ಮುಂಜಾನೆ ಕುಡುಗೋಲನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಆಳುಗಳಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಲು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ ಅವರಿಬ್ಬರ ಹೆಂಡತಿಯರಲ್ಲಿ ಕೂಗಾಟ—ಬಯ್ದಾಟ ಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಇತರ ಹಲವು ವಿಧದ ಕಲರವದಂತೆ ಈ ಕಲಹ ಕೋಲಾಹಲವೂ ಕೇರಿಯ ಜನರಿಗೆಲ್ಲಾ ಅಭ್ಯಾಸ ವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಬಲವಾದ ಕಂಠಸ್ವರ ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಜನರು-ಅದೋ ಆರಂಭವಾಯಿತು-ಎಂದು ಒಬ್ಬರೊಡನೊಬ್ಬರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂದರೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಬಹುದೋ ಸರಿಯಾಗಿ ಹಾಗೆಯೇ ನಡೆದಿದೆ. ಇಂದೂ ಸ್ವಭಾವ ನಿಯಮದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಬದಲಾವಣೆಯೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಸೂರ್ಯನು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಹೇಗೆ ಯಾರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವಿಚಾರಿಸರೋ ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಜಗಳಗಂಟರ ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ಹೆಂಗಸರಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಹಾ—ಹೂ ಎಂದು ಕೂಗಾಟ ಆರಂಭವಾದಾಗ ಅದರ ಕಾರಣವನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾರೂ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಕುತೂಹಲವನ್ನೂ ಪ್ರಕಟಿಸರು.

ವಾಸ್ತವ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕೂಗಾಟ ಚೀರಾಟವು ನೆರೆಹೊರೆಯವರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇಬ್ಬರ ಗಂಡಂದಿರನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಿತೆನ್ನಲು ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರುಗಳು ಅದನ್ನು ಒಂದು ಹಿಂಸೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಬ್ಬರು ಸೋದರರೂ ದೀರ್ಘಸಂಸಾರ ಪಥವನ್ನು ಒಂದು ಎಕ್ಕಾಗಾಡಿಯಂತೆ* ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರು. ಸ್ಪ್ರಿಂಗ್ ಇಲ್ಲದೆ ಇಕ್ಕೆಲದ ಎರಡು ಚಕ್ರಗಳು ಮಾಡುವ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಿಲ್ಲದ ಛಡ-ಛಡ-ಖಟ-ಖಟ್ ಶಬ್ದ

---

* ಎಕ್ಕಾ—ಉತ್ತರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಹು ಕಾಲದಿಂದ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ತೇರಿನ ಆಕಾರದ ಒಂಟಿ ಕುದುರೆ ಗಾಡಿ.

ವನ್ನು ಜೀವನರಥಯಾತ್ರೆಯ ಒಂದು ವಿಧಿವಿಹಿತ ನಿಯಮದ ನಡುವಣ ಶಬ್ದವೆಂದು ಲೆಕ್ಕಿಸಿದ್ದರು.

ಅಲ್ಲದೆ, ಎಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಶಬ್ದವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿ ಎಲ್ಲವೂ ನಿಶ್ಶಬ್ದವಾಗಿ ಬಿಕೋ ಎಂದಿರುವುದೋ ಅಂದು ಯಾವುದೋ ಅನೈಸರ್ಗಿಕ ಉಪದ್ರವದ ಶಂಕೆ ತಲೆಹಾಕುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ದಿನ ಯಾವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಏನಾಗುವುದೋ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಯಾರೂ ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ನಮ್ಮ ಕತೆಯ ಘಟನೆಯು ಎಂದು ಆರಂಭವಾಯಿತೋ ಅಂದು ಸಂಜೆಯ ಅನಂತರ ಇಬ್ಬರು ಸೋದರರೂ ಆಳುಗಳಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಿ ದಣಿದ ಮೈಯೊಡನೆ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದಾಗ ಮನೆಯು ನೀರವವಾಗಿ ದುಮುದುಮು ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡರು.

ಹೊರಗೂ ಅತ್ಯಂತ ನಿಶ್ಶಬ್ದ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗಿ ಒಂದು ಹದ ಮಳೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನೂ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆ ಮೇಘವು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡೇ ಇದೆ ಗಾಳಿಯ ಸುಳಿವೇ ಇಲ್ಲ. ಮಳೆಯಿಂದ ಮನೆಯ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯ ಪೊದೆಗಳು ಮತ್ತು ಗಿಡ ಗೆಂಟೆಗಳು ಪುಷ್ಕಳವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿವೆ. ಅಲ್ಲಿಂದಲೂ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ಸೆಣಬಿನ ಹೊಲದಿಂದಲೂ ನೆನೆದ ಉದ್ಭಿಜ್ಜಗಳ ಘನಗಂಧದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಗಾಳಿಯು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಯೂ ಒಂದು ಶಾಶ್ವತ ಗೋಡೆಯಂತೆ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ನಿಂತಿದೆ. ದನದ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯ ಹಿಂದಿನ ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪೆಗಳು ವಟಗುಟ್ಟುತ್ತಿವೆ ಮತ್ತು ಜೀರುಂಡೆಗಳ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಜೆಯ ನಿಶ್ಶಬ್ದ ಆಕಾಶವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬಿಹೋಗಿದೆ.

ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಮಳೆಗಾಲದ ಪದ್ಮಾನದಿಯು ಹೊಸ ಮೋಡದ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರ ಭಯಂಕರ ಭಾವವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ. ಪೈರು ಪಚ್ಚೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ಭಾಗವು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಜನರ ವಾಸಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಪ್ರವಾಹದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕಾರು ಮಾವು—ಹಲಸುಗಳ ರೆಂಬೆಗಳು ಹೊರಕ್ಕೆದ್ದು—ಕಾಣುತ್ತಿವೆ. ಅವುಗಳ ನಿರುಪಾಯ ಮುಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ನೀಡಿದ ಬೆರಳುಗಳು

ಶೂನ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ಕೊನೆಯ ಅವಲಂಬವನ್ನು ಅಪ್ಪಿ ಹಿಡಿದು ಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿವೆ.

ದುಃಖಿರಾಮನೂ ಛಿದಾಮನೂ ಅಂದು ಜಮೀನುದಾರರ ಕಛೇರಿ ಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಆಚೆ ದಡದ ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ— ಭತ್ತ ಹಣ್ಣಾಗಿ ಕೊಯ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಮಳೆಯ ಪ್ರವಾಹ ಅದನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಮುಂಚೆಯೇ ಕೊಯ್ದು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದೇಶದ ಬಡಪಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಗದ್ದೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲೂ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಸೆಣಬು ಕೊಯ್ಯುವುದರಲ್ಲೂ ನಿರತರಾಗಿದ್ದರು. ಕಛೇರಿಯ ಆಳುಗಳು ಬಂದು ಈ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಲಾತ್ಕಾರ ವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಕಛೇರಿಮನೆಯ ತಾರಸಿಯನ್ನು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೀರು ಸೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಹಗಲು ಕಳೆಯಿತು. ಕಛೇರಿ ಯಲ್ಲೇ ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಂಡಿ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ನಡುನಡುವೆ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ನೆನೆದಿದ್ದರು. ನ್ಯಾಯವಾದ ಕೂಲಿಯೂ ಸಿಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಅನ್ಯಾಯವಾದ ಕಟುವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದರೋ ಅದು ಅವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಬೇಕಾಗಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ಬಹು ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು.

ದಾರಿಯ ಕೆಸರು ಮತ್ತು ನೀರನ್ನೆಲ್ಲಾ ತುಳಿದುಕೊಂಡು ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಿಬ್ಬರೂ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದಾಗ ಚಿಕ್ಕವನ ಹೆಂಡತಿ ಚಂದಿರೆ ನೆಲದಮೇಲೆ ಸೆರಗು ಹಾಸಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡರು—ಅಂದಿನ ಆ ಮೋಡ ಕವಿದ ದಿನದ ಹಾಗೆಯೇ ಅವಳೂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವೆಲ್ಲಾ ಅಪಾರವಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರ ಮಳೆ ಸುರಿಸಿ ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಶಾಂತಳಾಗಿ ಬಹು ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಹಿರಿಯವನ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಮುಖ ದಪ್ಪಗೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜಗಲಿಯಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು —ಅವಳ ವರ್ಷೂವರೆಯ ಮಗು ಅಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು ಮನೆ ಯೊಳಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಬೆತ್ತಲೆ ಮಗುವು ಒಂದುಕಡೆ ಅಂಗತ್ತನಾಗಿ ಬಿದ್ದು ಕೊಂಡು ನಿದ್ದೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿದರು.

ಹಸಿದ ದುಃಖಿರಾಮನು ಕಾಲವಿಳಂಬ ಮಾಡದೆ 'ಅನ್ನ ಹಾಕು' ಎಂದನು.

ಹಿರಿಯುವಳು ಮದ್ದಿನ ಚೀಲಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ತಗಲಿದಂತೆ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಕಂಠಸ್ವರವನ್ನು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿ—"ಅನ್ನ ಹಾಕಲು ಅನ್ನ ಎಲ್ಲಿದೆ —ನೀನೇನು ತಂದು ಇಟ್ಟಿದ್ದೀಯೋ. ನಾನು ಹೋಗಿ ದುಡಿದು ತರ ಬೇಕಾಗಿತ್ತೇನು ?" ಎಂದಳು.

ಇಡೀ ಹಗಲು ದುಡಿದ ದಣುವು ಮತ್ತು ಬೈಗಳನಂತರ ಅನ್ನವಿಲ್ಲದ ನಿರಾನಂದ ಅಂಧಕಾರ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಉರಿಯುವ ಹೊಟ್ಟೆಹಸಿವಿನಲ್ಲಿ ಹೆಂಡ ತಿಯ ಕೋಪದ ಮಾತುಗಳು; ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದ ಕುತ್ಸಿತ ಕುಚೇಷ್ಟೆ ದುಃಖಿರಾಮನಿಗೆ ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಅತಿ ಅಸಹನೀಯ ವಾಯಿತು.

ಮುನಿದ ಹುಲಿಯಂತೆ ಗಂಭೀರ ಘರ್ಜನೆಯೊಡನೆ 'ಏನಂದೆ', ಎಂದು ಕೂಗುಹಾಕಿ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡದೆ ಕೈಯ ಲ್ಲಿದ್ದ ಕುಡುಗೋಲನ್ನು ಹೆಂಡತಿಯ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬೀಸಿದನು. ರಾಧೆಯು ತನ್ನ ಓರಗಿತ್ತಿ ತೊಡೆಯ ಬಳಿ ಬಿದ್ದು ಎವೆಯಿಕ್ಕುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟಳು.

ಚಂದಿರೆಯು ರಕ್ತದಿಂದ ತೋಯ್ದು ಬಟ್ಟೆಯೊಡನೆ 'ಅಯ್ಯೋ— ಏನಾಯಿತಪ್ಪೋ' ಎಂದು ಚೀತ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಎದ್ದಳು. ಛಿದಾಮನು ಅವಳ ಬಾಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ದುಃಖಿರಾಮ ಕುಡುಗೋಲನ್ನು ಎಸೆದು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಮಗುವು ಎಚ್ಚೆತ್ತು ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಚೀತ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅಳತೊಡಗಿತು.

ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಗಡೆ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಶಾಂತಿ ನೆಲಸಿತ್ತು. ದನ ಕಾಯುವ ಹುಡುಗರು ದನಗಳನ್ನು ಅಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಚೆಯ ದಡದ ಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಹದನಾಗಿದ್ದ ಭತ್ತದ ಕೊಯ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದವರು ಏಳೆಂಟು ಜನರು ಗುಂಪಾಗಿ ದುಡಿತದ ಬದಲಾಗಿ ದೊರೆತ ಭತ್ತದ ಹೊರೆಯನ್ನು ತಲೆಯಮೇಲೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು

ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ದೋಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಈಚೆ ದಡದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗು ತ್ತಿದ್ದರು.

ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಮನೆಯ ರಾಮಲೋಚನ ಕಕ್ಕನು ಊರಿನ ಅಂಚಿಯ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಗದ ಹಾಕಿ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ನಿಶ್ಚಿಂತ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತುಂಬಾಕು ಸೇದುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಅವನ ಗುತ್ತಿಗೆ ದಾರ ದುಃಖಿರಾಮನಿಂದ ಬಹಳ ಹಣ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ನೆನ ಪಾಯಿತು. ಇಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ತೀರಿಸುವುದಾಗಿ ಮಾತುಕೊಟ್ಟಿ ದ್ದನು. ಇಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ಅವನು ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ವಸ್ತ್ರ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕೊಡೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೊರಟನು.

ಜಗಳಗಂಟರ ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಅವನ ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ಬೆವರತೊಡಗಿತು. ಕತ್ತಲೆ ಕವಿದ ಜಗುಲಿಯ ಬಳಿ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಕಪ್ಪು ಮೂರ್ತಿಗಳು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೂಲೆಯೊಂದ ರಿಂದ ತಡೆದು ತಡೆದು ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಅಸ್ಪಷ್ಟ ರೋದನಧ್ವನಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು—ಮಗುವು ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಅಮ್ಮಾ—ಅಮ್ಮಾ ಎಂದು ಅಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಛಿದಾಮನು ಅದರ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಮಲೋಚನನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆದರಿ "ದುಃಖೀ, ಇದ್ದೀಯೇನೋ ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು.

ದುಃಖಿಯು ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಕಲ್ಲಿನ ಬೊಂಬೆಯಂತೆ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದವನು, ಅವನ ಹೆಸರು ಹಿಡಿದು ಕೂಗಿದೊಡನೆಯೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಾಗಿ ಅರಿಯದ ಮಗುವಿನಂತೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಳತೊಡಗಿದನು.

ಛಿದಾಮನು ಅವಸರ ಅವಸರವಾಗಿ ಜಗುಲಿಯಿಂದ ಇಳಿದು ಚಕ್ರ ವರ್ತಿಗಳ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು "ಹೆಂಗಸರು ಜಗಳವಾಡಿ ಕುಳಿತಿರುವರೆಂದು ಕಾಣಿಸುತ್ತೆ. ಇವತ್ತು ಹಗಲೆಲ್ಲಾ ಕೂಗಾಟ ಕೇಳಿ ಸುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು" ಎಂದನು.

ಇದುವರೆಗೆ ಛಿದಾಮನಿಗೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ಹೊಳೆದಿರ ಲಿಲ್ಲ. ಹಲವು ಅಸಂಭವ ಮಾತುಗಳು ಅವನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ್ದವು.

ಅಂತೂ ರಾತ್ರಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಳೆದನಂತರ ಹೆಣವನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸಾಗಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು. ಈ ನಡುವೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವನೆಂಬುದು ಅವನು ಯೋಚಿಸದಿದ್ದ ಸಂಗತಿ. ಥಟ್ಟನೆ ಏನು ಉತ್ತರ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದು ಹೊಳೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ. "ಹೌದು, ಇವತ್ತು ಬಲವಾಗಿ ಜಗಳವಾಯಿತು—" ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು.

ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಜಗುಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತ 'ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದುಃಖೀ ಯಾತಕ್ಕೆ ಅಳುತ್ತಾನೋ?' ಎಂದನು.

ಇನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾರ್ಗವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಕಂಡು ಛಿದಾಮನು ಥಟ್ಟನೆ—"ಜಗಳವಾಡುತ್ತ ಚಿಕ್ಕವಳು ಹಿರಿಯವಳ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮಚ್ಚಿನಿಂದ ಒಂದೇಟನ್ನು ಹಾಕಿಬಿಟ್ಟಳು" ಎಂದನು.

ಎದುರಿನಲ್ಲಿರುವ ಆಪತ್ತಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾವುದಾದರೂ ಆಪತ್ತು ಒದಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಸಹಜವಾಗಿ ಯಾರಿಗೂ ನೆನಪಾಗದು. ಛಿದಾಮನು ಆಗ ಭೀಷಣ ಸತ್ಯದಿಂದ ಹೇಗೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಿಥ್ಯೆ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭೀಷಣವಾಗಬಹುದೆಂಬುದರ ಜ್ಞಾನವೇ ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ರಾಮಲೋಚನನ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ತನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಹೊಳೆದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಅವನು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು.

ರಾಮಲೋಚನನು ಗಾಬರಿಬಿದ್ದು—'ಆಂ ಏನಂದೆ! ಸತ್ತಿಲ್ಲ ತಾನೇ' ಎಂದನು. ಛಿದಾಮನು 'ಸತ್ತುಹೋದಳು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು.

ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಲು ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು. ರಾಮ!–ರಾಮ!–ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇದೆಂತಹ ಆಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದೆನಪ್ಪಾ—ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಿ ಹೇಳಿ ಪೂರೈಸುವುದರೊಳಗೆ ಜೀವ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಬರುವುದಲ್ಲಾ—ಎಂದು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು—ಛಿದಾಮನು ಅವನ ಕಾಲನ್ನು ಬಿಡಲೇ ಇಲ್ಲ.

"ನಮ್ಮಪ್ಪಾ—ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸೋ ದಾರೀ ತೋರಿ

ಸಪ್ಪಾ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಅವನ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡೇ ಇದ್ದನು.

ವ್ಯಾಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಲಹೆ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ರಾಮಲೋಚನ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಖದೀಮ. ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಆಲೋಚಿಸಿ “ನೋಡು ಇದಕ್ಕೊಂದು ಉಪಾಯವಿದೆ. ನೀನು ಈಗಲೇ ಠಾಣೆಗೆ ಹೋಗಿ—ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣ ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಅನ್ನ ಹಾಕ ಹೇಳಿದನು. ಅನ್ನ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರದಿರಲು ಹೆಂಡತಿಯ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಡುಗೋಲಿನಿಂದ ಒಂದೇಟು ಹೊಡೆದನು—ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಡು. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಹುಡುಗಿ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಳು”—ಎಂದನು. ಛಿದಾಮನ ಗಂಟಲು ಒಣಗಿ ಹೋಯಿತು. ಎದ್ದು ನಿಂತವನು ‘ಸ್ವಾಮಿ—ಹೆಂಡತಿ ಹೋದರೆ ಹೆಂಡತಿ ಸಿಕ್ಕುವಳು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣ ಹೋದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಅಣ್ಣ ಸಿಕ್ಕನಲ್ಲ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆದರೆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ದೋಷಾರೋಪಣೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಇವೆಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಯೋಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವಸರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಈಗ ಅಲಕ್ಷ್ಯಭಾವದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ತನ್ನ ಕಡೆಯ ಯುಕ್ತಿ ಮತ್ತು ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೂ ಮಾತು ನ್ಯಾಯವಾದದ್ದೆಂದು ಅರಿತು—‘ಹಾಗಾದರೆ ನಡೆದದ್ದನ್ನು ನಡೆದಂತೆ ಹೇಳಿಬಿಡು—ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲೂ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಲು ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲ’—ಎಂದನು.

ಹಾಗೆ ಹೇಳಿ ರಾಮಲೋಚನನು ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ವೇಗವಾಗಿ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಕ್ಷಣಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜಗಳಗಂಟಿಗರ ಮನೆಯ ಚಂದಿರೆಯು ಕಾದಾಡಿ ತನ್ನ ಓರಗಿತ್ತಿಯ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಚ್ಚನ್ನು ಇಟ್ಟಳೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ಊರೆಲ್ಲಾ ಹರಡಿತು.

ಕಟ್ಟೆ ಒಡೆದರೆ ನೀರು ನುಗ್ಗುವ ಹಾಗೆ ಗ್ರಾಮದ ನಡುವೆ ಹುಂಕಾರ ದೊಡನೆ ಪೋಲೀಸರು ಬಂದು ತಲಪಿದರು; ಅಪರಾಧಿ ನಿರಪರಾಧಿ ಎಲ್ಲರೂ ಬಹು ಉದ್ವಿಗ್ನರಾದರು.

ಎರಡನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ

ಯಾವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಿರುವೆನೋ ಅದರಲ್ಲೇ ಮುಂದು ವರಿಯಬೇಕೆಂದು ಛಿದಾಮ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಅವನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಹತ್ತಿರ ತನ್ನ ಬಾಯಿಂದಲೇ ಒಂದು ಕತೆ ಹೇಳಿದ್ದನು. ಅದು ಊರೆಲ್ಲಾ ಹರಡಿಹೋಗಿತ್ತು. ಈಗ ಮತ್ತೊಂದು ಏನಾದರೂ ಹೇಳಿದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಏನಾಗುವುದೋ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಮಾರ್ಗ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಮುಂಚೆ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ಸಾಧಿಸಿ ಅದರೊಡನೆ ಇನ್ನೆರಡು ಸಂಗತಿ ಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲವೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದನು.

ಛಿದಾಮನು ಅಪರಾಧವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಚಂದಿರೆಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಅವನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವಳಿಗೆ ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದಂತಾಯಿತು. ಛಿದಾಮ ಅವಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುತ್ತ—"ಏನು ಹೇಳುವೆಯೋ ಅದರಿಂದ ನಿನಗೇನೂ ಹೆದರಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ನಾವುಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆವು" ಎಂದನು. ಅಂತೂ ಸಮಾ ಧಾನವೇನೋ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಗಂಟಲು ಒಣಗಿ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬಿಳುಪೇರಿತ್ತು.

ಚಂದಿರೆಯ ವಯಸ್ಸು ಹದಿನೇಳು ಹದಿನೆಂಟಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿರದು. ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ತುಂಬಿದ ಗುಂಡು ಮುಖ—ಹೆಚ್ಚು ಎತ್ತರವಿಲ್ಲದ ಮೈ— ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾಗಿಯೂ ಆರೋಗ್ಯವಾಗಿಯೂ ಬಲವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಅಂಗಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಯೇ ನೆಲಸಿದ್ದ ಸೌಷ್ಠವದಿಂದ ನಡೆಯುವಾಗ ಲಾಗಲೀ ಅಲುಗುವಾಗಲಾಗಲೀ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೂ ತೊಂದರೆಯಾಗದು. ಹೊಸದಾಗಿ ತಯಾರಾದ ನೌಕೆಯಂತೆ ಸಣ್ಣಗೆ ಅಂದವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜ ವಾದ ಮೈಕಟ್ಟಿನವಳಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕೀಲೂ ಸಡಿಲವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವಳಿಗೆ ಕೌತುಕ ಕುತೂಹಲಗಳು ಇದ್ದುವು. ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುವು ದೆಂದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಆನಂದ. ಕಂಕುಳಲ್ಲಿ ಕೊಡವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೀರು

ತರಲು ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಎರಡು ಬೆರಳುಗಳಿಂದ ಮುಖದ ಮುಸುಕನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಓರೆಮಾಡಿ ಉಜ್ವಲ ಚಂಚಲ ಘನ ಕೃಷ್ಣನೇತ್ರಗಳಿಂದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡತಕ್ಕುವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

ದೊಡ್ಡವಳ ಸ್ವಭಾವ ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಪರೀತವಾಗಿತ್ತು. ಅತ್ಯಂತ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಡಿಲಬಿದ್ದ ಬೊಜ್ಜು ಮೈ. ತಲೆಯ ಮುಸುಕು. ಕಂಕುಳಲ್ಲಿನ ಮಗು. ಗೃಹಕೃತ್ಯದ ಕೆಲಸ ಯಾವುದನ್ನೂ ಅವಳು ಸುಧಾರಿಸಲಾರಳು. ಕೈಯಲ್ಲೇನೂ ಕೆಲಸವಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವಳು ಎಂದೂ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮುಂಚೆ ಏಳುತ್ತಿದ್ದವಳಲ್ಲ. ಚಿಕ್ಕವಳು ಅವಳೊಡನೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಏನೂ ಹೇಳುತ್ತಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮೃದುಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಬಾರಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಕುಟುಕುತ್ತಿದ್ದಳು ; ತಕ್ಷಣ ಹಿರಿಯವಳು ಹಾಂ—ಹೂಂ ಎಂದುಕೊಂಡು ಕೋಪಿಸಿ ಕೂಗಾಡಿ ಅತ್ತು ಕರೆದು ಗದ್ದಲ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು, ಕೇರಿಯವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬೇಜಾರು ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಈ ಎರಡು ಜೋಡಿ ಗಂಡಹೆಂಡಿರ ನಡುವೆಯೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಐಕ್ಯತೆಯಿತ್ತು. ದುಃಖಿರಾಮನು ದಪ್ಪ ಆಕಾರದ ಮನುಷ್ಯ. ಬಲವಾದ ಅಗಲವಾದ ಮೂಳೆಗಳು–ಸಣ್ಣಮೂಗು. ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡು ಈ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರಿಯಲಾರದ ಕಾರಣ ಅದರ ಬಳಿ ಯಾವ ತರಹದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೂ ಕೇಳಬಯಸದಂತೆ ಇದ್ದುವು. ಇಂತಹ ಸಾಧುಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನನ್ನು ಇಂತಹ ಭೀಷಣವಾದ ಒಲಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೈಲಾಗದವನನ್ನು ಕಾಣುವುದು ದುರ್ಲಭ.

ಛಿದಾಮನು ಹೊಳೆಯುವ ಕರಿಯ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೆತ್ತಿಮಾಡಿದ ವಿಗ್ರಹದಂತೆ ಇದ್ದನು. ಮೈಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಬೊಜ್ಜಾಗಲೀ ಶಿಥಿಲತೆಯಾಗಲೀ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಂಗವೂ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ನಿಪುಣತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಂಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ನದಿಯ ಎತ್ತರವಾದ ದಡದಿಂದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಧುಮುಕುವುದರಲ್ಲಾಗಲಿ, ದೋಣಿಯ ಜಳವೆ ಹಾಕುವುದರಲ್ಲಾಗಲಿ, ಬಿದಿರುಮೆಳೆಯ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿ ಆರಿಸಿ ಆರಿಸಿ ಗಳುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ತರುವುದರಲ್ಲಾಗಲಿ,

ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಒಂದು ನಿಯಮದಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೂ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿಯೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಉದ್ದವಾದ ಕರಿಯ ಕೂದಲಿಗೆ ಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚಿ ಬಾಚಿ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸುರುಳಿ ಸುರುಳಿಮಾಡಿ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ ಆಸಕ್ತಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

ಇತರ ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗಿಯರ ಸೌಂದರ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಉದಾಸೀನದೃಷ್ಟಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ತಾನು ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗಲೂ ಛಿದಾಮನು ತನ್ನ ಪ್ರಾಯದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಉಭಯರಲ್ಲಿ ಜಗಳವೂ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು, ಸಮಾಧಾನವೂ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಯಾರು ಯಾರನ್ನೂ ಸೋಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಉಭಯತ್ರರಲ್ಲಿ ಬಂಧವು ಬಿಗುವಾಗಿತ್ತು. ಚಂದಿರೆ ಅತಿ ಚಂಚಲ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಹೆಣ್ಣೆಂದು ಛಿದಾಮನ ನಂಬಿಕೆ. ಚಂದಿರೆಯು "ನನ್ನ ಗಂಡನಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯೂ ಕಣ್ಣು. ಅವನನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಎಳೆದು ಹಿಡಿದಿಡದಿದ್ದರೆ ಎಂದೋ ಕೈತಪ್ಪಿ ಹೋಗುವನು" ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಘಟನೆಗಳು ಸಂಭವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕೆಲಕಾಲ ಮುಂಚೆ ಗಂಡಹೆಂಡಿರಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಜಗಳವಾಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ಗಂಡನು ಕೆಲಸದ ನೆಪವನ್ನು ಹೇಳಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ದೂರ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಚಂದಿರೆಯು ಕಂಡಳು. ಅಲ್ಲದೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಎರಡು ಮೂರು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಏನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿ ತರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಂಡನ ನಡವಳಿಕೆ ಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಚಂದಿರೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಬಾಯಿ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಸ್ನಾನಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಾರಂಭಿಸಿದಳು ಮತ್ತು ಕೇರಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿರುಗಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತ ಮನೆಗೆ ಬಂದನಂತರ ಕಾಶೀ ಮಜುಮ್‌ದಾರರ ನಡುಕಲ ಮಗನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸತೊಡಗಿದಳು.

ಛಿದಾಮನ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳ ನಡುವೆ ಯಾರೋ ವಿಷವನ್ನಿಟ್ಟ ಹಾಗಾಯಿತು. ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಹೋಗಿ ಎಲ್ಲೂ ಒಂದು ಘಳಿಗೆ

ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಇರಲಾರದಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ ಅತ್ತಿಗೆಯು ಬಂದು ಬಹುವಾಗಿ ಬೆದರಿಸಿದಳು. ಅವಳು ಕೈಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತ ಝಂಕಾರ ದೊಡನೆ ಸತ್ತ ತಂದೆಯನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತ—'ಈ ಹುಡುಗಿ ಬಿರು ಗಾಳಿಯ ಮುಂದಿರುವಳು. ಇವಳನ್ನುನಾನು ದಾರಿಗೆ ತರಬಲ್ಲೆನೆ? ಇವಳೆಂದೋ ಮನೆಹಾಳು ಮಾಡುವಳೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಚಂದಿರೆ ಪಕ್ಕದ ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದವಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲಗೆ—"ಯಾಕಕ್ಕಾ, ನಿನಗೇಕೆ ಅಷ್ಟು ಭಯ?" ಎಂದಳು. ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಗಸರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಾತುಕತೆಗಳು ನಡೆದುವು.

ಛಿದಾಮನು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಅರಳಿಸಿಕೊಂಡು "ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಎಂದಾದರೂ ನೀನು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ನದೀಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆಯೆಂದು ಕೇಳಿ ದೆನೋ, ಅಂದು ನಿನ್ನ ಮೂಳೆ ಮುರಿಯುವೆ" ಎಂದನು.

ಚಂದಿರೆಯು "ಹಾಗೇನಾದರೂ ಆದರೆ ಆಗ ನಾನು ಮೂಳೆ ಜೋಡಿಸಿಕೋತೀನಿ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಕ್ಷಣ ಹೊರಗೆ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧಳಾದಳು.

ಛಿದಾಮನು ಒಂದು ಹಾರುಹಾರಿ ಅವಳ ತಲೆಯ ಕೂದಲನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮನೆಯ ಕೊಟಡಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೋದನು.

ಸಂಜೆಗೆ ಕೆಲಸದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ನೋಡಲು ಕೊಟಡಿ ತೆರೆ ದಿತ್ತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಚಂದಿರೆ ಮೂರು ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ತನ್ನ ಸೋದರಮಾವನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ನೆಲಸಿದ್ದಳು.

ಛಿದಾಮನು ಬಹು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಬಂದು ತನ್ನ ಸೋಲನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಒಂದು ಉದ್ಧರಣೆ ಪಾದರಸವನ್ನು ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗ ಹಿಡಿದಿಡುವುದು ಹೇಗೆ ಅಸಾ ಧ್ಯವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಸಣ್ಣಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಅಡಗಿ ಸಿಡುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಅರಿತನು. ಪಾದರಸದಂತೆಯೇ ಬೆರಳಸಂದಿ ಯಲ್ಲಿ ನುಸುಳಿ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಮತ್ತೆ ಅವನು ಬಲಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಹು ಅಶಾಂತತೆ ಯಿಂದ ವಾಸಿಸತೊಡಗಿದನು. ಈ ಚಂಚಲ ಯುವತಿ ಹೆಂಡತಿಯ ವಿಷಯ ದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸದಾ ಸಂದೇಹದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರೇಮವು ಉಗ್ರವಾದೊಂದು ವೇದನೆಯಂತೆ ವಿಷಮ ಹಿಂಸೆಯಾಗಿತ್ತು. "ಅಷ್ಟೇಕೆ–ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವಳು ಸತ್ತುಹೋದರೆ ನಾನು ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿ ಇರುವೆನು" ಎಂದೂ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು ಮನುಷ್ಯರ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚಿರುವುದೋ ಅಷ್ಟು ಯಮನ ಮೇಲಿರದು.

ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಪತ್ತು ಘಟಿಸಿತು. ಖೂನಿಮಾಡಿ ದುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಚಂದಿರೆಗೆ ಅವಳ ಗಂಡನು ಹೇಳಿದಾಗ ಅವಳು ಸ್ತಂಭಿತಳಾದಳು. ಅವಳ ಕಪ್ಪಾದ ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡೂ ಕಾಲಾಗ್ನಿ ಯಂತೆ ನೀರವವಾಗಿ ಅವಳ ಗಂಡನನ್ನು ಸುಡತೊಡಗಿದವು. ಅವಳ ಸಮಸ್ತ ಶರೀರ ಮನಸ್ಸುಗಳೂ ಕ್ರಮೇಣ ಸಂಕುಚಿತವಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರೂಪೀ ಗಂಡನ ಕೈಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅವಳ ಅಂತ ರಾತ್ಮ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಮುಖವಾಗಿ ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೆ ದೂರವಾಗಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ನಿನಗೇನೂ ಭಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಛಿದಾಮನು ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿದನು. ಅನಂತರ ಪೋಲಿಸರ ಬಳಿ, ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರ ಬಳಿ ಏನೇನು ಹೇಳಬೇಕೋ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿ ಪಾಠ ಮಾಡಿಸತೊಡಗಿದನು. ಚಂದಿರೆ ಆ ಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಕಿವಿಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಮರದ ಗೊಂಬೆಯ ಹಾಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು.

ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸವಲ್ಲೂ ದುಃಖೀರಾಮನಿಗೆ ಛಿದಾಮನ ಬೆಂಬಲ. ಛಿದಾ ಮನು ಚಂದಿರೆಯ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ದೋಷವನ್ನೂ ಹೊರಿಸತೊಡಗಿದಾಗ– 'ಹಾಗಾದರೆ ಅವಳ ಗತಿಯೇನು' ಎಂದು ಅವನು ಕೇಳಿದ. 'ಅವಳನ್ನು ನಾನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು' ಎಂದು ಛಿದಾಮ ಹೇಳಿದನು. ಬೃಹತ್ ಕಾಯ ದುಃಖೀರಾಮ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾದನು.

ಮೂರನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ

ಛಿದಾಮನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೆ "ಅತ್ತಿಗೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಕುಡುಗೋಲಿ ನಿಂದ ಹೊಡೆಯಲು ಬಂದಳು. ನಾನು ಮಚ್ಚನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಅವಳ

ಏಟನ್ನು ತಡೆಯಲು ಹೋದೆನು. ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಹೇಗೋ ತಗುಲಿತು" ಎಂದು ಪೋಲೀಸರಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಕಲಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಇದೆಲ್ಲವೂ ರಾಮಲೋಚನ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ರಚನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಯಾವ ಯಾವ ಅಲಂಕಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿತ್ತೋ ಅವನ್ನೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಛಿದಾಮನಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು.

ಪೋಲೀಸಿನವರು ಬಂದು ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸತೊಡಗಿದರು. ಚಂದಿರಳೇ ತನ್ನ ಓರಗಿತ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದಳೆಂದು ಎಲ್ಲ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಿಂದಲೂ ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ಥಿರವಾಯಿತು. ಚಂದಿರಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲು ಅವಳು....'ಹೌದು-ನಾನು ಕೊಲೆಮಾಡಿದೆ' ಎಂದಳು.

"ಯಾತಕ್ಕೆ ಕೊಲೆಮಾಡಿದೆ—?"

"ಅವಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ನನಗೆ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ."

"ಏನಾದರೂ ಜಗಳವಾಗಿತ್ತೊ—?"

"ಇಲ್ಲ."

"ಅವಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮೊದಲು ಯತ್ನಿಸಿದಳೋ."

"ಇಲ್ಲ."

ಈ ರೀತಿಯ ಜವಾಬನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮೂಕರಂತಾದರು. ಛಿದಾಮನಂತೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಸ್ಥಿರನಾದನು. "ಅವಳು ನಿಜ ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ....ಅತ್ತಿಗೆಯು ಮೊದಲು" ಎಂದು ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದನು.

ದರೋಗರು ಬಲವಾಗಿ ಗದರಿಸಿ ಅವನ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿದರು. ಕಡೆಗೆ ಅವಳನ್ನು ನಿಯಮದಂತೆ ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿಯೂ ಒಂದೇ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ಹಿರಿಯವಳಿಂದ ಯಾವ ತರಹದ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನೂ ಚಂದಿರೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.

ಇಂತಹ ಒರಟು ಸ್ವಭಾವದ ಹೆಂಗಸನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಅಪೂರ್ವ. ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಗಲ್ಲಿನ ಮರ ಹತ್ತಲು ಓಡುತ್ತಿರುವಳು. ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಅವಳನ್ನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯ

ವಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದೆಂತಹ ಕ್ರೂರ ಅಹಂಭಾವ. ಚಂದಿರೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ "ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈ ಯೌವನದೊಡನೆ ಗಲ್ಲಿನ ಮರವನ್ನು ವರಿಸಿರುವೆನು. ನನ್ನ ಇಹಜನ್ಮದ ಉಳಿದ ಬಂಧನವು ಅದರೊಡನೆ"—ಎಂದು ಹೇಳುವಂತಿತ್ತು.

ಒಬ್ಬ ನಿರೀಹ, ಕ್ಷುದ್ರ, ಚಂಚಲ, ಕೌತುಕಪ್ರಿಯ ಗ್ರಾಮವಧು ಚಂದಿರೆ ಬಂದಿಯಾಗಿ ಚಿರಕಾಲದಿಂದ ಪರಿಚಿತವಾಗಿದ್ದ ಗ್ರಾಮದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ರಥದ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ, ಪೇಟೆಯ ಮಧ್ಯದಿಂದ, ನದೀಘಾಟಿಯ ಪಕ್ಕದಿಂದ, ಸಮಸ್ತ ಪರಿಚಿತ ಜನರ ಕಣ್ಣೆದಿರಿನಲ್ಲಿ, ಕಳಂಕದ ಹೊರೆಹೊತ್ತು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಮನೆಯನ್ನೂ ಗ್ರಾಮವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಹೋದಳು. ಒಂದು ಗುಂಪು ಹುಡುಗರು ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೊರಟರು. ಗ್ರಾಮದ ಹೆಂಗಸರೂ, ಅವಳ ಸಖಿ-ಸಂಗಡಿಗರು ಕೆಲವರು ಮುಸುಕಿನ ಮರೆಯಿಂದ, ಕೆಲವರು ಬಾಗಿಲ ಸಂದಿಯಿಂದ, ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಗಿಡಗಳ ಮರೆಯಿಂದ ಪೋಲೀಸರೊಡನೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಚಂದಿರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಲಜ್ಜೆ, ಘೃಣಾ, ಭಯಗಳೊಡನೆ ಮುಳ್ಳು ಚುಚ್ಚಿದವರಂತಿದ್ದರು.

ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರ ಬಳಿಯಲ್ಲೂ ಚಂದಿರೆ ದೋಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಖೂನಿಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯವಳು ಅವಳ ಮೇಲೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಬಲಪ್ರಯೋಗವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿದ್ದಳೆಂಬುದು ಅವಳ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಹೊರಬೀಳಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಅಂದು ಛಿದಾಮನು ಸಾಕ್ಷಿಯ ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹತ್ತುತ್ತಲೇ ಬಲವಾಗಿ ಅಳುತ್ತ-'ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ತಪ್ಪೇನೂ ಇಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳತೊಡಗಿದನು. ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರು ಗದರಿಸಿ ಅವನ ಉಸಿರನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ನಡೆದ ಕತೆಯನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು.

ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರು ಅವನನ್ನು ನಂಬಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ನಂಬಲರ್ಹವಾದ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದ ರಾಮಲೋಚನನ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗಿತ್ತು:—

"ಕೃತ್ಯ ನಡೆದ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನೊಳಗೆ ನಾನು ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ

ದ್ದೆನು. ಸಾಕ್ಷಿ ಛಿದಾಮನು ನನ್ನ ಬಳಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿ ನನ್ನ ಕಾಲು ಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. 'ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸುವ ಮಾರ್ಗ ತೋರಿಸಿರಿ' ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ನಾನು ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಹೇಳ ಲಿಲ್ಲ. ನಂತರ ಸಾಕ್ಷಿಯು 'ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನು ಅನ್ನ ಹಾಕೆಂದು ಹೆಂಡತಿ ಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಆಕೆ ಅನ್ನ ಬಡಿಸದಿರಲು ಕೋಪದಿಂದ ಅವಳ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊಡೆದನು ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಉಳಿದು ಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವೆ' ಎಂದು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ನಾನು 'ಎಚ್ಚರಿಕೆ—ಮಗನೇ, ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಸುಳ್ಳಾಡಬೇಡ –ಅದಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ತಪ್ಪು ಮತ್ತಾವುದೂ ಇಲ್ಲ'....ಇತ್ಯಾದಿ."

ರಾಮಲೋಚನನು ಮೊದಲು ಚಂದಿರೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಉದ್ದೇಶ ದಿಂದ ಹಲವು ಕತೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಚಂದಿರೆ ಅಡ್ಡದಾರಿ ಹಿಡಿಯಲು—"ಸಾಕಪ್ಪಾ ಸಾಕು. ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳು ಸಾಕ್ಷಿ ಹೇಳಿದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಲೇ? ಎಷ್ಟು ಗೊತ್ತಿದೆಯೋ ಅಷ್ಟು ಹೇಳುವುದೇ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗ"—ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ತನಗೆ ತಿಳಿದದ್ದನ್ನೇ ಹೇಳಿದನು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳದೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರು ಮೊಖದ್ದಮೆಯನ್ನು ಸೆಷನ್ಸ್‌ಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು.

ಈ ನಡುವೆ ಆರಂಬ ಸಾರಂಬ, ಸಂತೆ ಸಾರಿಗೆ, ಸುಖ ದುಃಖ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದುವು; ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷಗಳಂ ತೆಯೇ ಹೊಸ ಬೆಳೆಯ ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರಾವಣದ ಜಡಿಮಳೆ ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಪೋಲೀಸಿನವರು ಅಪರಾಧಿ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಇದಿರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮುನ್ಸೀಫ್ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬಹು ಜನ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಜ್ಯದ ಕೂಗು ಕಾಯುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಅಡಿಗೆ ಮನೆಗೆ ಸೇರಿದಂತಿದ್ದ ಜಗಲಿಯೊಂದರ ವಿಭಾಗದ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ವಾದಿಸಲು ಕಲ್ಕತ್ತೆಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಕೀಲರೊಬ್ಬರು ಬಂದಿದ್ದರು. ವ್ಯಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ

ವಾದಿಯ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಜನ ಸಾಕ್ಷಿಗಳೂ ಬಂದಿದ್ದರು. ನೂರಾರು ಜನ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಖಾತೇ ಲೆಕ್ಕದ (ಚೂಲ್ ಚೇರಾ) ಕೂದಲು ಕವಲು ಮೀಮಾಂಸೆ ನಡೆಸಲು ತವಕಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಅತಿಶಯವಾದದ್ದು ಮತ್ತೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅವರುಗಳ ನಂಬಿಕೆ. ಛಿದಾಮನು ಕಿಟಕಿಯಿಂದ ಈ ಅತ್ಯಂತ ಗಡಿಬಿಡಿಯ ಪ್ರತಿದಿನದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ನೆಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲವೂ ಕನಸಿನಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾಂಪೌಂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಆಲದ ಮರದಲ್ಲಿ ಕೋಗಿಲೆಯೊಂದು ಕೂಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಕಾನೂನಾಗಲೀ ಕೋರ್ಟಾಗಲೀ ಅಡ್ಡಿಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಚಂದಿರೆಯು ಜಡ್ಜಿಗಳ ಹತ್ತಿರ—'ಓ ಸಾಹೇಬರೇ, ಒಂದೇ ಮಾತನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ಸಲ ಹೇಳಲಿ' ಎಂದಳು.

ಜಡ್ಜ್ ಸಾಹೇಬರು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾ—"ನೀನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತಿಯೇನು ಬಲ್ಲೆಯೋ?"

"ಇಲ್ಲ."

"ಅದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತಿ ಫಾಸೀ (ಗಲ್ಲು)."

"ಸ್ವಾಮಿ, ನಿಮ್ಮ ಕಾಲಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತೇನೆ. ನನಗೆ ಅದನ್ನೇ ವಿಧಿಸಿರಿ. ನಿಮಗೇನಿಷ್ಟವೋ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿರಿ. ನನ್ನನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಹಿಂಸಿಸಬೇಡಿರಿ" ಎಂದು ಚಂದಿರೆ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟಳು.

ಛಿದಾಮನನ್ನು ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹಾಜರ್ಮಾಡಿದಾಗ ಚಂದಿರೆಯು ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಜಡ್ಜಿಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ—"ಇವನು ನಿನಗೇನಾಗಬೇಕು ಹೇಳು" ಎಂದರು.

ಚಂದಿರೆ ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಮುಖವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು—"ಅವನು ನನ್ನ ಗಂಡ" ಎಂದಳು.

"ಅವನು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದಿಲ್ಲವೊ?"

"ಓ ಅಪಾರವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುವನು."

"ನೀನು ಅವನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ?"

"ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇನೆ."

ಛಿದಾಮನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ—"ನಾನು ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದೆನು" ಎಂದು ಅವನು ಹೇಳಿದನು.

"ಏಕೆ ?"

"ಅನ್ನ ಹಾಕೆಂದು ಕೇಳಿದೆ—ಅತ್ತಿಗೆ ಅನ್ನ ಹಾಕಲಿಲ್ಲ."

ದುಃಖೀರಾಮನು ಸಾಕ್ಷಿ ಹೇಳಲು ಬಂದು ಮೂರ್ಛೆಹೋದನು. ಮೂರ್ಛೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚೆತ್ತನಂತರ "ಸಾಹೇಬರೇ, ನಾನು ಕೊಲೆಮಾಡಿದೆನು" ಎಂದನು.

"ಏಕೆ ?"

"ಅನ್ನ ಹಾಕೆಂದೆ-ಹಾಕಲಿಲ್ಲ.?"

ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿ ಇತರ ಹಲವು ಸಾಕ್ಷಿಗಳ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಡ್ಜಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದದ್ದೇನೆಂದರೆ—"ಮನೆಯ ಹೆಂಗಸನ್ನು ಗಲ್ಲಿನ ಅವಮಾನದಿಂದ ಉಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರು ತಪ್ಪನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವರು. ಆದರೆ ಚಂದಿರೆಯು ಪೋಲೀಸ್ ಠಾಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ ಸೆಷನ್ ಕೋರ್ಟಿನವರೆಗೂ ಒಂದೇ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದಿರುವಳು. ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಬದಲಾಯಿಸಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರು ವಕೀಲರು ತಮ್ಮಿಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ಮರಣದಂಡನೆಯಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಉಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಕೊನೆಗೆ ಸೋಲನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತರು."

ಅತಿ ಸಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪಗೆ ಕುಳ್ಳಗಿದ್ದ ಹುಡುಗಿಯೊಬ್ಬಳು ಆಟದ ಬೊಂಬೆಯನ್ನು ಕೆಳಗೆಸೆದು ತನ್ನ ದುಂಡನೆಯ ಮುಖದೊಡನೆ ತಂದೆಯ ಮನೆಯಿಂದ ಅತ್ತೆಯ ಮನೆ ಹೊಕ್ಕಳಲ್ಲ ಅಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯ ಶುಭಲಗ್ನದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ಘಟನೆಯನ್ನು ಊಹಿಸಲು ಯಾರು ಶಕ್ಯರು. ಬಹುಶಃ ಅವಳ ತಂದೆ ಸಾಯುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ 'ಏನಾದರೂ ಆಗಲಿ. ನನ್ನ ಮಗಳಿಗೆ ಒಂದು ದಾರಿ ಮಾಡಿ ನಾನು ಹೋಗುತ್ತಿರುವೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ನೆಮ್ಮದಿ ಪಡೆದಿರಬೇಕು.

ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಾಕುವ ಮುಂಚೆ ದಯಾಳು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ಜನ್ನರು "ಯಾರನ್ನಾದರೂ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆಯಿದೆಯೋ?" ಎಂದು ಚಂದಿರೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದರು.

"ಒಂದು ಸಾರಿ ತನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಆಶೆಯಾಗುತ್ತೆ" ಎಂದಳು ಚಂದಿರೆ.

ಡಾಕ್ಟರು—"ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಗಂಡ ಕಾದಿರುವನು. ಅವನನ್ನು ಕರೆಸಬೇಕೋ?" ಎಂದರು.

ಚಂದಿರೆ "ಸಾವು ಬೇಕು" ಎಂದಳು.

(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೯೩)

ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಪುರಾತನ ಕತೆ

ಕತೆ ಹೇಳಲೇಬೇಕೇ? ಆದರೆ ಇನ್ನು ಹೇಳಲು ಶಕ್ತನಲ್ಲ. ಈಗ ಈ ದಣಿದ ಅಶಕ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ವಿರಾಮ ಕೊಡಬೇಕು.

ಈ ಪದವಿಯನ್ನು ನನಗೆ ಯಾರು ಕೊಟ್ಟರೋ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ನೀವುಗಳು ನಾಲ್ಕಾರು ಜನ ಬಂದು ಸುತ್ತಲೂ ಯಾವಾಗ ಕೂಡಿದಿರೋ ಏತಕ್ಕಾಗಿ ನೀವುಗಳು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಇಷ್ಟು ಅನುಗ್ರಹ ತೋರಿಸಿದಿರೋ ನನ್ನಿಂದ ಇಷ್ಟು ಕೆಲಸದ ಆಶೆಯನ್ನಿಟ್ಟರೋ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ನನ್ನಿಂದ ಆಗದ ಕೆಲಸ. ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಅದು ನಿಮ್ಮ ಸದ್ಗುಣದಿಂದ. ಸೌಭಾಗ್ಯದಿಂದ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆಲ್ಲ ಅನುಗ್ರಹ ಅಂಕುರಿಸಿತು. ಆ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ವನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೋ ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಅಭಾವವೇನೂ ಇಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಐದು ಜನರ ಅವ್ಯಕ್ತ ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಒದಗಿದ ಕೆಲಸದ ಹೊಣೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದೆಯಲ್ಲಾ ಅದಕ್ಕೆ ನಾನು ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲ. ಶಕ್ತಿಯಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ವಿನಯವನ್ನಾಗಲೀ ಅಹಂಕಾರವನ್ನಾಗಲೀ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಆಶಿಸೆನು. ಆದರೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ನನ್ನನ್ನು ನಿರ್ಜನ – ಚರ ಜೀವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದನು. ಖ್ಯಾತಿ, ಯಶಸ್ಸು ಮತ್ತು ಜನತೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಯಾಗುವಂತೆ ನನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ದಪ್ಪ ಚರ್ಮವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಇಚ್ಛೆಯೇನೆಂದರೆ—"ನಿನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಶೆಯಿದ್ದರೆ ಒಬ್ಬಂಟಿಗನಾಗಿಯೇ ವಾಸಿಸು" ಎಂಬುದೇ. ಮನಸ್ಸು ಆ ಜನಶೂನ್ಯ ವಾಸಸ್ಥಾನಕ್ಕೇ ಸದಾ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಪಿತಾಮಹ ಅದೃಷ್ಟನು ಪರಿಹಾಸಕ್ಕಾಗಿಯೋ ಅಥವಾ ಮರೆವಿನಿಂದಲೋ ನನ್ನನ್ನು ದೊಡ್ಡವರ ಗುಂಪಿನ ನಡುವೆ ತಳ್ಳಿ ಈಗ ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ನಗುತ್ತಿರುವನು. ನಾನೂ ಅವನ ಪರಿಹಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ

ಭಾಗವಹಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಆದರೆ ಸಫಲವಾಗಲು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ.

ಓಡಿಹೋಗುವುದೂ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ನನಗೆ ಅನಿಸದು. ಸೈನ್ಯ ದಳದ ನಡುವೆ ಸ್ವಭಾವತಃ ಯುದ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಶಾಂತಿಯ ನಡುವೆ ಹೆಚ್ಚು ಚಟುವಟಿಕೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿರುವವರೂ ಬಹು ಜನರಿರುವರು. ಆದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮತ್ತು ಇತರರ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಯುದ್ಧಕ್ಷೇತ್ರದ ನಡುವೆ ಬಂದು ನಿಂತವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ದಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿ ಹೋಗಲು ಅವರಿಗೆ ತೋರದು. ಅದೃಷ್ಟವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವೇಚನೆಮಾಡಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿಯೋಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯೊಡನೆ ಪೂರ್ತಿಮಾಡುವ ಹೊಣೆ ಮನುಷ್ಯರ ಕರ್ತವ್ಯ.

ನೀವುಗಳು ನನ್ನ ಬಳಿ ಬಂದು ಕೂಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ಎಣಿಸಿದಿರಿ. ಮರ್ಯಾದೆ ತೋರಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಕೃಪಣರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಶ್ಯ ಕತೆ ಕಳೆದನಂತರ ಸೇವಕಾಧಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವಜ್ಞತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಆತ್ಮಗೌರವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡಿದಿರಿ; ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಸ್ವಭಾವವಾದುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ 'ಸಾಧಾರಣ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಬ್ಬ ಅಕೃತಜ್ಞ, ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಚಿತ್ತರಾಜನನ್ನು ಅವನ ಅನುಚರವರ್ಗ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಂಬದು. ಆದರೆ ಅನುಗ್ರಹ ನಿಗ್ರಹದ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿಸಿದರೆ ಎಲ್ಲ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದವರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಕೆಲಸದ ಗೌರವವಿರದು.

ಆದ್ದರಿಂದ ಏನನ್ನಾದರೂ ಕೇಳುವ ಆಶೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವಿರಾದರೆ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಹೇಳುವೆನು. ಕೇಳಿರಿ. ದಣಿದೆನೆಂದು ಹೇಳೆನು. ಉತ್ಸಾಹದ ಆಶೆಯನ್ನೂ ಇಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಇಂದು ಅತಿಕ್ಷುದ್ರ ಮತ್ತು ಪೃಥ್ವಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಪುರಾತನ ಕತೆಯೊಂದು ನೆನಪಾಗುವುದು. ಮನೋಹರವಾಗದಿದ್ದರೂ ಸಣ್ಣದಾದ ಕಾರಣ ಕೇಳಲು ಹೆದರಿಕೆಯಾಗುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ.

ಪೃಥ್ವಿಯ ಒಂದು ಮಹಾನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹಾರಣ್ಯ ವಿತ್ತು. ಆ ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಆ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮರಕುಟಿಗನೂ ಒಂದು ಬಾತೂ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು.

ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಹುಳುಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಹಸಿವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಂತುಷ್ಟಚಿತ್ತದಿಂದ ಇವೆರಡೂ ಭೂಮಿ ಆಕಾಶಗಳ ಯಶೋಗಾನ ಮಾಡುತ್ತ ಕೊಬ್ಬಿದ ಮೈಯೊಡನೆ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು.

ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಹುಳುಗಳು ಸಿಕ್ಕುವುದು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು.

ಆಗ ನದೀತೀರದ ಬಾತು ಕೊಂಬೆಯ ಮೇಲಿನ ಮರಕುಟಿಗನೊಡನೆ—'ಮರಕುಟಿಗಣ್ಣಾ, ಮೇಲಿನಿಂದ ಬಹು ಜನರಿಗೆ ಈ ಪೃಥ್ವಿ ನವೀನ, ಶ್ಯಾಮಲ, ಸುಂದರ ಎಂದು ತೋರುವುದು. ಆದರೆ ನನಗೆ ತಿಳಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದು ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕಡೆಯುವರೆಗೆ ಜೀರ್ಣವಾಗಿದೆ' ಎಂದಿತು.

ರೆಂಬೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಮರುಕುಟಿಗ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಾತಿನೊಡನೆ "ಬಾತಣ್ಣಾ, ಹಲವರು ಈ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿ ಸುಂದರವಾದುದೆಂದು ಭಾವಿಸುವರು. ಆದರೆ ಇದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಂತಃಸಾರ ವಿಹೀನವಾದುದೆಂದು ನಾನು ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು—" ಎಂದಿತು.

ಆಗ ಎರಡೂ ಕಲೆತು ಅದೇ ರೀತಿ ಪ್ರಮಾಣಿಸಿ ತೋರಿಸಲು ಸಿದ್ಧವಾದುವು. ಬಾತು ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿ ಪೃಥ್ವಿಯ ಕೋಮಲ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅನವರತ ಕೊಕ್ಕನ್ನು ಆಡಿಸುತ್ತ ವಸುಂಧರೆಯ ಜೀರ್ಣತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡತೊಡಗಿತು. ಮರಕುಟಿಗನು ವನಸ್ಪತಿಯ ಕಠಿಣ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಕುಟುಕುತ್ತ ಅರಣ್ಯದ ಅಂತಃಸಾರಶೂನ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿತು.

ವಿಧಿವಿಡಂಬನೆಯಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎರಡು ಚಟುವಟಿಕೆಯಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಸಂಗೀತವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ವಂಚಿತವಾಗಿದ್ದುವು. ಆದಕಾರಣ

ಕೋಗಿಲೆಯು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ನವವಸಂತದ–ಸಮಾಗಮವನ್ನು ಪಂಚಮಸ್ವರದಿಂದ ಘೋಷಣೆಮಾಡಲು ಆರಂಭಿಸಿ ಶ್ಯಾಮಲ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ನವಪ್ರಭಾತದ ಕೀರ್ತನ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಯುಕ್ತವಾಗಿರಲು, ಆಗಲೂ ಈ ಎರಡು ಹಸಿದ ಅಸಂತುಷ್ಟ ಮೂಕಪಕ್ಷಿಗಳು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿದ್ದುವು.

ಈ ಕತೆ ನಿಮಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆಯೆಂದು ತೋರುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲವೆ ? ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರುವ ಕತೆಯೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ವಿಶೇಷವಾದ ಗುಣವೆಂದರೆ ಐದಾರು ಪ್ಯಾರಾಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯುವುದೇ.

ಈ ಕತೆ ಹಳೆಯದೆಂಬುದೂ ಕೂಡ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ, ಅಲ್ಲವೇ ? ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಪೃಥ್ವಿಯ ಭಾಗ್ಯದೋಷದಿಂದ ಇದು ಅತಿ ಪುರಾತನ ಕತೆಯಾದರೂ ಚಿರಕಾಲ ನೂತನವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಬಹು ದಿನಗಳಿಂದಲೂ ಕೃತಜ್ಞತಾಹೀನ ಮರುಕುಟಿಗನು ಪೃಥ್ವಿಯ ದೃಢ ಕಠಿಣ ಅಮರ ಮಹತ್ವದ ಠಕ ಠಕ್ ಶಬ್ದದೊಡನೆ ಕೊಕ್ಕನ್ನು ಕುಟುಗುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ; ಮತ್ತು ಬಾತು ಪೃಥ್ವಿಯ ಸರಸ, ಉರ್ವರ ಕೋಮಲತ್ವದ ನಡುವೆ ಖಚ್ ಖಚ್ ಶಬ್ದದೊಡನೆ ಕೊಕ್ಕನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಈ ಪದ್ಧತಿ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಇನ್ನೂ ಉಳಿದೇ ಇದೆ.

ಕತೆಯೊಳಗೆ ಸುಖದುಃಖದ ವಿಷಯವೇನಾದರೂ ಇದೆಯೆಂದು ಕೇಳುವಿರೇನು ? ಇದರಲ್ಲಿ ದುಃಖದ ಸಂಗತಿಯೂ ಇದೆ; ಸುಖದ ಸಂಗತಿಯೂ ಇದೆ. ದುಃಖದ ಕತೆಯೇನೆಂದರೆ—ಪೃಥ್ವಿ ಎಷ್ಟೇ ಉದಾರವಾಗಿರಲಿ, ಅರಣ್ಯ ಎಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳುದಾಗಿರಲಿ ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳು ತಮಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ತಿನಿಸನ್ನು ಹೊಂದದೇ ಹೋದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅವನ್ನು ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದೇ. ಸುಖದ ಹಾಗೂ ಸಂತೋಷದ ವಿಷಯವೇನೆಂದರೆ ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ನೂರಾರು, ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಪೃಥ್ವಿಯ ನವೀನತೆಯೂ ಅರಣ್ಯದ ಶ್ಯಾಮಲತೆಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಯಾರಾದರೂ ಸಾಯುವುದಾದರೆ ಅವು ಆ ವಿದ್ವೇಷ–ವಿಷ

ದಿಂದ ಜರ್ಝರಿತವಾದ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ಪಕ್ಷಿಗಳೇ. ಮತ್ತೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಆ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿಯುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ನೀವುಗಳು ಈ ಕತೆಯ ರುಂಡ ಮುಂಡ ಅರ್ಥ ಏನು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರಿರಿ. ಆದರೆ ತಾತ್ಪರ್ಯ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಏನೂ ಜಟಿಲವಾಗಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ವಯಸ್ಸಾಯಿತೆಂದರೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಿರಿ.

ಏನಾದರಾಗಲಿ—ಎಲ್ಲ ವಿಧಗಳಲ್ಲೂ ಶುದ್ಧವಾಗಿರುವ ವಸ್ತುವು ನಿಮಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಂತೂ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ.

(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೯೨)

ಉದ್ಧಾರ

ಗೌರಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಧನಿಕರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ ಬೆಳೆದ ಹೆಣ್ಣು. ಗಂಡ ಪರೇಶನು ಬಡತನದ ಹೀನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿ ಈಗೀಗ ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೇ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನುಕೂಲಸ್ಥನಾಗಿದ್ದ. ಅವನು ಬಡವನಾಗಿದ್ದವರೆಗೂ ಮಗಳಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾದೀತೆಂದು ಹೆದರಿ ಅವನ ಅತ್ತೆ ಮಾವಂದಿರು ಅವಳನ್ನು ಅವನ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಗೌರಿ ಸುಮಾರಾಗಿ ವಯಸ್ಕಳಾದ ನಂತರವೇ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದಳು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೇ ಪರೇಶನು, ಸುಂದರಿಯೂ, ಯುವತಿಯೂ ಆದ ಹೆಂಡತಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಡುವವಳಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದಿರಬೇಕು, ಮತ್ತು ಸಂದೇಹಪಡುವ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಅವನಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ವ್ಯಾಧಿಗಳಲ್ಲೊಂದೆಂದು ನನ್ನ ಎಣಿಕೆ.

ಪರೇಶ ಪಶ್ಚಿಮದ* ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ವಕೀಲೀ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮೀಯರು ಸ್ವಜನರು ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬಂಟಿಗಳಾದ ಹೆಂಡತಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅವನ ಚಿತ್ತ ತಳಮಳಗುಟ್ಟುತ್ತಿತ್ತು. ನಡುನಡುವೆ ಒಂದೊಂದು ದಿನ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಅವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಕಛೇರಿಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೊದಮೊದಲಲ್ಲ ಗಂಡನ ಈ ತರಹದ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಆಗಮನದ ಕಾರಣವನ್ನು ಗೌರಿ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.

ಆಗಾಗ್ಗೆ ಪರೇಶನು ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಆಳನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ಬಿಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಾವ ಆಳೂ ಅವನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟವಾದೀತೆಂದು ಯಾವ ಆಳನ್ನಾದರೂ ಇಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಗೌರಿ ಒತ್ತಾಯ

---

*ಬಂಗಾಲಿಗಳು ಬಿಹಾರದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿರುವ ಉತ್ತರ ಇಂಡಿಯದ ಭಾಗವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವಾಗ 'ಪಶ್ಚಿಮ' ಎನ್ನುವರು

ಮಾಡಿದರೆ ಪರೇಶ ಅವನನ್ನು ಒಂದು ಘಳಿಗೆಯೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಗೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತೇಜಸ್ವಿನಿಯಾದ ಗೌರಿ ಗಂಡನ ಈ ನಡವಳಿಕೆಯಿಂದ ನೊಂದುಕೊಂಡಷ್ಟೂ ಅವನು ಅಸ್ಥಿರನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಇನ್ನೂ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಕೊನೆಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಿಗಿ ಹಿಡಿಯಲಾರದೆ ಕೆಲಸದವಳನ್ನು ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಕರೆದು ಪರೇಶನು ನಾನಾವಿಧವಾದ ಸಂದೇಹಗಳ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವಿಷಯವೆಲ್ಲ ಗೌರಿಯ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳತೊಡಗಿತು. ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನೀ ಮಿತಭಾಷಿಣೀ ನಾರಿಯು ಅವಮಾನದಿಂದ ಗಾಯಗೊಂಡ ಹೆಣ್ಣು ಸಿಂಹದಂತೆ ಒಳಗೊಳಗೆ ಉದ್ದೀಪ್ತಳಾಗತೊಡಗಿದಳು. ಈ ಹುಚ್ಚು ಸಂದೇಹ ದಂಪತಿಗಳ ನಡುವೆ ಪ್ರಲಯ ಖಡ್ಗದಂತೆ ನಿಂತು ಉಭಯರನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಚ್ಛೇದ ಮಾಡತೊಡಗಿತು.

ಗೌರಿಯ ಹತ್ತಿರ ಅವನ ತೀವ್ರ ಸಂದೇಹವು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ನಾಚಿಕೆ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಲು ಪರೇಶನು ನಿತ್ಯವೂ ಪದೇ ಪದೇ ಸಂದೇಹ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಜಗಳವಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಗೌರಿ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ನಿರುತ್ತರ ಅವಜ್ಞತೆಯ ಮೂಲಕವೂ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಕಟಾಕ್ಷದ ಮೂಲಕವೂ ಅವನನ್ನು ತಲೆಯಿಂದ ಕಾಲಿನವರೆಗೆ ತುಂಡು ತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸತೊಡಗಿದಳೋ ಅವನ ಸಂದೇಹ ಹುಚ್ಚಾಟ ಅಷ್ಟಷ್ಟೂ ಹೆಚ್ಚು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಸುಖದಿಂದ ವಂಚಿತಳಾಗಿ ಆ ಪುತ್ರಹೀನ ತರುಣಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಡವಳಿಕೆಯ ಕಡೆಗೆ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟಳು. ಹರಿಸಭೆಯ ನೂತನ ಪ್ರಚಾರಕ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಪರಮಾನಂದನನ್ನು ಕರೆದು ಮಂತ್ರೋಪದೇಶ ಪಡೆದಳು. ಮತ್ತು ಅವನ ಬಳಿ ಭಾಗವತವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕೇಳಲು ಆರಂಭಿಸಿದಳು. ಸ್ತ್ರೀ ಹೃದಯದ ಎಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥ ಸ್ನೇಹವೂ ಭಕ್ತಿಯ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಗುರುದೇವನ ಪದತಲದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿತವಾಯಿತು.

ಪರಮಾನಂದನ ಸಚ್ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಸಂದೇಹವಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ

ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪರೇಶನು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಾಯಿ ತೆರೆದು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಸಂಶಯವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಲಾರದವನಾಗಿದ್ದನೆಂದೇ ಅದು ಗುಪ್ತವಾದ ಗಾಯವಾಗಿ ಕ್ರಮೇಣ ಅವನ ಹೃದಯವನ್ನು ಕೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಒಂದು ದಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾರಣದಿಂದ ವಿಷ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಹೆಂಡತಿಯ ಹತ್ತಿರ ಪರಮಾನಂದನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿ ದುರಾಚಾರಿ, ಭಂಡ ಎಂದು ಬೈದು "ನೀನು ಸಾಲಿಗ್ರಾಮವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಆ ಬಲ ಧಾರ್ಮಿಕನನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣಮಾಡು ನೋಡೋಣ ಎಂದು ಪರೇಶ ಕೇಳಿದನು.

ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಹೆಣ್ಣು ಹಾವಿನಂತೆ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೆರಳಿ ನಿಂತು ಸುಳ್ಳು ಜಂಭದ ಮೂಲಕ ಗಂಡನ ಮೈ ಉರಿಸಬೇಕೆಂದು ಗೌರಿ ರುದ್ಧ ಕಂಠದೊಡನೆ—"ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವಿರೋ ಮಾಡಿರಿ!" ಎಂದಳು. ಪರೇಶ ತಕ್ಷಣ ಅವಳನ್ನು ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಬೀಗ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕಛೇರಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಅಸಹನೀಯ ರೋಷದಿಂದ ಗೌರಿ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲೋ ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆಸಿಕೊಂಡು ತಕ್ಷಣ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಹೋದಳು.

ಪರಮಾನಂದನು ನಿಶ್ಶಬ್ದವಾದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜನಹೀನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನದ ನಡುವೆ ಅಮೋಘವಾಹಿನೀ ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಯಿಂದ ಗೌರಿ ಅಡ್ಡ ಬಂದಳು.

"ಇದೇನಿದು?" ಎಂದು ಗುರು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು.

ಶಿಷ್ಯಳು—"ಗುರುದೇವ, ಅಪಮಾನಿತ ಸಂಸಾರದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಸೇವಾವ್ರತದಲ್ಲೇ ನನ್ನ ಜೀವಮಾನ ಕಳೆಯುವೆನು—" ಎಂದಳು.

ಪರಮಾನಂದನು ಕಠಿಣವಾಗಿ ಗದರಿಸಿ ಗೌರಿಯನ್ನು ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿದನು. ಆದರೆ 'ಅಯ್ಯೋ ಗುರುವೇ—ಅಂದಿನ ಆ ಛಿನ್ನವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನದ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಗಂಟು ಹಾಕುವುದು

ಸಾಧ್ಯವೇ?'—ಪರೇಶ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ತೆರೆದ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಕಂಡು 'ಇಲ್ಲಿಗೆ ಯಾರು ಬಂದಿದ್ದರು' ಎಂದು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು.

"ಯಾರೂ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನೇ ಗುರುಗಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆನು" ಪರೇಶನ ಮುಖ ಎವೆಯಿಕ್ಕುವಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಬಿಳುಪೇರಿ ತಕ್ಷಣ ರಕ್ತ ವರ್ಣವಾಯಿತು. 'ಏತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಗೌರಿಯು—"ನನ್ನಿಷ್ಟ" ಎಂದಳು.

ಅಂದಿನಿಂದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಟ್ಟು ಕಾವಲಿಟ್ಟು ಪರೇಶ ಅವಳಿಗೆ ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿದ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಊರಿನಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅವನಿಗೆ ಕೆಟ್ಟಹೆಸರಾಯಿತು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಕುತ್ಸಿತ ಅವಮಾನ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳ ಸಂವಾದ ದಿಂದ ಪರಮಾನಂದನ ಹರಿಚಿಂತೆ ದೂರವಾಯಿತು. ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಆ ಊರನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಹೊರಟುಹೋಗುವುದು ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ತೋರಿತು. ಆದರೆ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವವಳನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ದೂರ ಹೋಗಲು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಈ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ರಾತ್ರಿ ಹಗಲಿನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಭಗವಂತನೇ ಬಲ್ಲ.

ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ದಿನ ಬಂಧನದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ಗೌರಿಗೆ ಒಂದು ಕಾಗದ ತಲಪಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿತ್ತು—'ವತ್ಸೇ, ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡಿದೆನು. ಇದುವರೆಗೆ ಹಲವು ಜನ ಸಾಧ್ವೀ ಸಾಧಕ ರಮಣಿಯರು ಕೃಷ್ಣಪ್ರೇಮದಿಂದ ಸಂಸಾರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರುವರು. ಸಂಸಾರದ ಅತ್ಯಾ ಚಾರದಿಂದ ನಿನ್ನ ಚಿತ್ರವು ಹರಿಪಾದಪದ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದ್ದುದಾದರೆ ತಿಳಿಸು. ಭಗವಂತನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅವನ ಸೇವಕಳನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡಿ ಪ್ರಭು ವಿನ ಅಭಯ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುವೆನು. ಫಾಲ್ಗುಣ ಬಹುಳ ಏಕಾದಶಿ ಬುಧವಾರ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಎರಡು ಘಂಟೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯ ಸಮೀಪದ ಪುಷ್ಕರಣಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಬಹುದು.—"

ಗೌರಿ ಕಾಗದವನ್ನು ತಲೆಯ ಕೂದಲಲ್ಲಿ ಹೆರಳಿನ ನಡುವೆ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಏಕಾದಶಿಯ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ತಲೆಗೂದಲನ್ನು ಬಿಚ್ಚುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಕಾಗದ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಯಾವಾಗಲೋ ಹಾಸಿಗೆಯ ಬಳಿ ಬಿದ್ದುಹೋಗಿ ತನ್ನ ಗಂಡನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆಯೆಂಬ ಸಂದೇಹವಾಯಿತು. ಗಂಡ ಆ ಕಾಗದವನ್ನು ಓದಿ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಉರಿದು ಹೋಗುವನೆಂದು ಗೌರಿಗೆ ಒಳಗೊಳಗೆ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಜ್ವಾಲಾಮಯ ಆನಂದ ಉಂಟಾಗತೊಡಗಿತು. ಆದರೆ ಅವಳ ತಲೆಯನ್ನಲಂಕರಿಸಿದ್ದ ಕಾಗದ ಪಾಷಂಡನ ಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಅಪವಿತ್ರವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಸಂಗತಿ ಅವಳಿಗೆ ಅಸಹ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ವೇಗವಾಗಿ ನಡೆದು ಗಂಡನ ಕೊಟಡಿಗೆ ಹೋದಳು.

ಗಂಡ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಗೊರ್ ಗೊರ್ ಎನ್ನುತ್ತ ಹೊರಳುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡಳು. ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ನೊರೆ ಹೊರಡುತ್ತಿತ್ತು. ಕಣ್ಣುಗುಡ್ಡೆಗಳು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿದ್ದುವು. ಬಲಗೈಯ ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಭದ್ರವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾಗದವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅವಸರವಾಗಿ ಡಾಕ್ಟರನ್ನು ಕರೆಸಿದಳು.

ಡಾಕ್ಟರು ಬಂದು—'ಅಪೋಪ್ಲೆಕ್ಸಿಯಾ ಆಗಿದೆ' ಎಂದರು. ಆವೇಳೆಗೆ ರೋಗಿಯ ಪ್ರಾಣ ಹೋಯಿತು. ಅಂದೇ ಹೊರ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಪರೇಶನು ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ವ್ಯಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾದಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಅಧಃಪತನವು ಎಷ್ಟು ದೂರ ಮುಂದುವರಿದಿತ್ತೆಂದರೆ ಅವನು ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಗೌರಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಮಾತನಾಡಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದನು.

ಗುರುದೇವನು ಕಳ್ಳನಂತೆ ಪುಷ್ಕರಿಣಿಯ ಬಳಿ ನಿಂತಿದ್ದುದನ್ನು ಸದ್ಯ ವಿಧವೆ ಗೌರಿ ಕಿಟಕಿಯ ಮೂಲಕ ಕಂಡು ತಕ್ಷಣ ಮಿಂಚು ಬಡಿದವಳಂತೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ತಗ್ಗಿಸಿದಳು. ಗುರು ಎಂತಹ ಉಚ್ಚಸ್ಥಾನದಿಂದ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ಆಕೆ ತಿಳಿದಳು. ಅವಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿನ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯುಂಟಾಯಿತು.

ಗುರುವು 'ಗೌರಿ' ಎಂದು ಕೂಗಿದನು.

'ಬಂದೆ ಸ್ವಾಮಿ' ಎಂದು ಅವಳು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಳು.

ಮರಣದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ದಹನಕ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಗಾಗಿ ಪರೇಶನ ನೆಂಟರು ಬಂದು ತಲುಪಿದಾಗ ಗೌರಿಯ ಮೃತದೇಹ ಗಂಡನ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡರು. ಅವಳು ವಿಷ ಕುಡಿದು ಸತ್ತಿದ್ದಳು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಸಹಮರಣದ ದೃಷ್ಟಾಂತದ ಈ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ಮಹಾತ್ಮ್ಯೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ತಂಭಿತರಾದರು.

(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೦೦)

ಅಂಗಳ ಮತ್ತು ಅಂತಃಪುರ

ಬಿಪಿನ್‌ಕಿಶೋರ ಹಣವಂತರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರಿಂದಲೇ ಹಣವನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯಯಮಾಡುವುದನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದನೋ ಅದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಅಳತೆಯಷ್ಟು ಸಂಪಾದಿಸುವುದನ್ನು ಕಲಿತಿರಲಿಲ್ಲ. ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ವಾಸಿಸುವುದು ಸುತರಾಂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾಯಿತು.

ಸುಂದರ ಸುಕುಮಾರ ಮೂರ್ತಿ, ತರುಣ ಯುವಕ, ಗಾಯನ-ವಾದನಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಹಸ್ತ, ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರಾಣೆ ಅಪಟು—ಜಗತ್ತಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅನಾವಶ್ಯಕ-ಮತ್ತು ಜೀವನ ಯಾತ್ರೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜಗನ್ನಾಥಸ್ವಾಮಿಯ ರಥದಂತೆ ಅಚಲ—ಯಾವ ಧೋರಣೆಯಿಂದ ಇದುವರೆಗೂ ಸಂಸಾರ ನಡೆಯಿತೋ ಆ ರೀತಿ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಅವನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಮೀರಿದ ವಿಷಯವಾಯಿತು.

ಅದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ರಾಜಾ ಚಿತ್ತರಂಜನನು ಕೋರ್ಟ್-ಆಪ್-ವಾರ್ಡ್ಸ್* ನಿಂದ ಆಸ್ತಿ ಪಡೆದು ಅಮೆಚೂರ್ ನಾಟಕಮಂಡಲಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಯತ್ನದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಬಿಪಿನಕಿಶೋರನ ಸುಂದರ ಮುಖ, ಹಾಡುವ ಮತ್ತು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿ ನೋಡಿ ಮುಗ್ಧನಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಆದರದೊಡನೆ ತನ್ನ ಅನುಚರರ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡನು.

ರಾಜ ಬಿ. ಎ. ಪಾಸ್ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಅವನಲ್ಲಿ ಯಾವ ತರಹದ ಉಚ್ಛೃಂಖಲತೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರ ಮಗನಾಗಿದ್ದರೂ

---

* (Court of Wards) ಕೋರ್ಟ್-ಆಫ್-ವಾರ್ಡ್ಸ್: ಹಣವಂತರು ಮೃತರಾಗಿ ಅವರ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಸಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿನವರಾಗಿದ್ದು ಬೇರೆ ಪೋಷಕರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಾ ಆ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸಿ ಯೋಗ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ವಹಿಸಲು ಸರ್ಕಾರ ಏರ್ಪಡಿಸಿರುವ ಒಂದು ವಿಭಾಗ.

ನೇಮದಂತೆ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ-ಪಾನ ಆಹಾರ-ನಿದ್ರೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಿಪಿನ ಕಿಶೋರನ ಸಹವಾಸ ಅವನಿಗೊಂದು ದುರ್ವ್ಯಸನದಂತೆ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಅವನ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ, ಅವನು ರಚಿಸಿದ ಗೀತ ನಾಟ್ಯಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅನ್ನ ತಣ್ಣಗಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ರಾತ್ರಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಜವಾನರು ನಿಯಮ ತಪ್ಪದ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ತಮ್ಮ ಯಜಮಾನನ ಚರಿತ್ರದೋಷಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಈ ಬಿಪಿನ ಕಿಶೋರನಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಾಸಕ್ತಿಯೆಂದು ಹೇಳತೊಡಗಿದರು.

ರಾಣೀ ವಸಂತಕುಮಾರಿ ಗಂಡನನ್ನು ಗದರಿಸುತ್ತಾ-'ಎಲ್ಲಿಯದೋ ಒಂದು ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ಕಪಿಯನ್ನು ತಂದು ವೈಯನ್ನು ಮಣ್ಣು ಪಾಲು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿರಿ. ಅವನನ್ನು ದೂರ ಓಡಿಸಿದರೆ ನನ್ನ ತಲೆಯ ಭಾರ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದು' ಎಂದು ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದಳು.

ಯುವತಿ ಸ್ತ್ರೀಯ ಈರ್ಷ್ಯೆಯನ್ನು ತಂಡು ರಾಜನು ಒಳಗೊಳಗೆ ಆನಂದದಿಂದ ನಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೆಂಗಸರು ಯಾವನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವರೋ ಕೇವಲ ಅವನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಲ್ಲರು. ಜಗತ್ತಿನ ಆದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದವರು ಹಲವು ಗುಣವಂತರಿರುವರು ಎಂಬುದು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರದು. ಅವರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರು ವಿವಾಹದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವರೋ ಎಲ್ಲ ಸದ್ಗುಣಗಳೂ ಅವರಲ್ಲೇ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಆದರವೂ ಅವರಿಗೇ ಮೀಸಲು. ಗಂಡನ ಊಟದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಗಂಟೆ ಆಲಸ್ಯವಾಗಲು ಸಹಿಸಲಾರರು. ಗಂಡನ ಆಶ್ರಿತನನ್ನು ದೂರ ತೊಲಗಿಸಿದರೆ ಆ ಬಡಪಾಯಿಗೆ ಒಂದು ಹಿಡಿ ಕೂಳು ಸಿಕ್ಕುವುದು ಕಷ್ಟವೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರುಗಳಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಉದಾಸೀನತೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಈ ವಿವೇಚನಾಹೀನ ಪಕ್ಷಪಾತ ದೂಷಣೀಯವಾಗಿರುವುದು. ಆದರೆ ಚಿತ್ತರಂಜನನಿಗೆ ಇದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಪ್ರೀತಿಕರವೆಂದು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅವನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಳತೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಪಿನನ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡಿ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಅತ್ಯಾನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಈ ರಾಜಕೀಯ ನಡವಳಿಕೆಯು ಬಡಪಾಯಿ ಬಿಪಿನನಿಗೆ ಅನುಕೂಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ವಿಮುಖತೆಯಿಂದ ಅವನ

ಆಹಾರಾದಿಗಳ ಏರ್ಪಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪದೇ ಪದೇ ಮುಳ್ಳು ಬೀಳತೊಡಗಿತು. ಧನಿಕರ ಮನೆಯ ಭೃತ್ಯರು ಆಶ್ರಿತರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಭಾವತಃ ಪ್ರತಿಕೂಲರು. ಅವರುಗಳು ರಾಣಿಯ ಕೋಪದಿಂದ ಧೈರ್ಯಹೊಂದಿ ಒಳಗೊಳಗೆ ಬಿಪಿನನಲ್ಲಿ ಹಲವು ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾದರ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಾಣಿ ಒಂದು ದಿನ ಒಬ್ಬ ಆಳನ್ನು ಗದರಿಸುತ್ತ—"ನೀನು ಯಾವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದನ್ನೂ ಕಾಣೆ. ದಿನವೆಲ್ಲಾ ನೀನೇನು ಮಾಡುತ್ತೀಯೆ?" ಎಂದಳು.

ಅದಕ್ಕವನು "ರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಬಿಪಿನ್ ಬಾಬುಗಳ ಸೇವೆಯಲ್ಲೇ ನನಗೆ ದಿನ ಕಳೆಯುತ್ತಿದೆ" ಎಂದನು—ರಾಣಿಯು "ಸರಿ, ಬಿಪಿನ್ ಬಾಬುಗಳೇನು ನವಾಬರಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ!" ಎಂದಳು.

ಮಾರನೇ ದಿನದಿಂದ ಆಳು ಬಿಪಿನನ ಎಂಜಲನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಲವು ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಊಟವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಡುತ್ತಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದ ಕೈಯಿಂದ ಬಿಪಿನನು ತನ್ನ ತಟ್ಟೆಯನ್ನು ತಾನೇ ತೊಳೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ರಾಜನಲ್ಲಿ ದೂರು ಹೇಳುವುದು ಅವನ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ಆಳಿನ ಸಂಗಡ ಜಗಳವಾಡಿ ಅವನು ತನ್ನ ಗೌರವ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಪಿನನ ಅದೃಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಆದರ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೂ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಅನಾದರಣೆ ಎಲ್ಲೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬೆಳೆಯಲೂ ತೊಡಗಿತು.

ಇತ್ತ ಸುಭದ್ರಾಹರಣ ನಾಟಕ ರಿಹರ್ಸಲ್ ಆಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಅರಮನೆಯ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಅದರ ಅಭಿನಯ ನಡೆಯಿತು. ರಾಜ ಸ್ವತಃ ಕೃಷ್ಣನ ವೇಷ ಧರಿಸಿದ್ದನು. ಬಿಪಿನ ಅರ್ಜುನನಾಗಿದ್ದನು. ಆಹಾ! ಅರ್ಜುನನ ಕಂಠ ಎಂಥಾದ್ದು! ರೂಪವೂ ಹಾಗೆಯೇ—ನೋಡಿದವರು ಬಾಯಿ ತುಂಬಾ ಹೊಗಳತೊಡಗಿದರು.

ರಾಜ ರಾತ್ರಿ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ 'ಅಭಿನಯ ಹೇಗಿತ್ತು?' ಎಂದು ವಸಂತಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು.

ರಾಣಿ—'ಬಿಪಿನನ ಅರ್ಜುನನ ವೇಷ ಬಹು ಲಕ್ಷಣವಾಗಿತ್ತು.' ಅವನ ಮುಖ ದೊಡ್ಡವರ ಮಗನಿಗೆ ತಕ್ಕಹಾಗಿದೆ—ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕಂಠವೂ ಇದೆ' ಎಂದಳು.

ಮತ್ತೆ 'ನನ್ನ ಮುಖ ಲಕ್ಷಣವಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲವೇ – ಕಂಠವೂ ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲವೇ' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

'ನಿಮ್ಮ ಸಂಗತಿ ಬೇರೆ' ಎಂದು ರಾಣಿ ಹೇಳಿ ಮತ್ತೆ ಬಿಪಿನನ ಅಭಿನಯವನ್ನು ಹೊಗಳತೊಡಗಿದಳು. ಇದುವರೆಗೂ ರಾಜ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಸಾಹ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯ ಬಳಿ ಬಿಪಿನನನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಇಂದು ರಾಣಿಯ ಬಾಯಿಂದ ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಶಂಸೆ ಕೇಳಿ ಅವನು ಭಾವಿಸತೊಡಗಿದ್ದೇನೆಂದರೆ—'ಬಿಪಿನನ ಶಕ್ತಿ ಏನು ಮಹಾ—ವಿವೇಚನೆಯಿಲ್ಲದವರು ಅವನನ್ನು ಮಿತಿಮೀರಿ ಹೊಗಳುತ್ತಿರುವಿರಿ ಅವನ ಮುಖವೇನು ಮಹಾ—ಕಂಠ ತಾನೇ ಏನು ಅಂತಹ ಅಪೂರ್ವವೋ'—ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ತಾನೂ ಈ ವಿವೇಚನೆಯಿಲ್ಲದವರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿದ್ದನೆಂಬುದೂ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವನ ವಿವೇಚನಾಶಕ್ತಿ ವೃದ್ಧಿಯಾಯಿತೆಂಬುದೂ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಮರುದಿನದಿಂದ ಬಿಪಿನನ ಊಟ ಉಪಚಾರಾದಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಏರ್ಪಾಡಾಯಿತು. ವಸಂತಕುಮಾರಿ ರಾಜನೊಡನೆ 'ಬಿಪಿನನಿಗೆ ಕಛೇರಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮುತ್ಸದ್ದಿಗಳೊಡನೆ ವಾಸಿಸುವಂತೆ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿರುವುದು ನ್ಯಾಯವಲ್ಲ. ಏನಾದರೇನು, ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನೂ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದವನಲ್ಲವೇ!' ಎಂದಳು.

ರಾಜನು ಸಂಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ ಮಾತನ್ನು ಹಾರಿಸಿಬಿಟ್ಟು–'ಹೌದು' ಎಂದನು.

ಮಗುವಿನ ಅನ್ನಪ್ರಾಶನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಾಟಕದ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿಸಿರೆಂದು ರಾಣಿ ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಿದಳು. ರಾಜ ಅವಳ ಮಾತನ್ನು ಕಿವಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಒಂದು ದಿನ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನೆರಿಹಿಡಿದು ಇಟ್ಟಿಲ್ಲವೆಂದು ರಾಜನು ಆಳನ್ನು ಗದರಿಸಲು ಅವನು-'ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ-ರಾಣಿ

ಯವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಬಿಪಿನ ಬಾಬುಗಳ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಉಜ್ಜುವುದರಲ್ಲೂ, ಇತರ ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲೂ ಹಗಲೆಲ್ಲಾ ಕಳೆಯುತ್ತಿದೆ', ಎಂದನು. ರಾಜನು ಕೋಪಗೊಂಡು - 'ಇಶ್- ಬಿಪಿನ್ ಬಾಬುಗಳೇನು ದೊಡ್ಡ ನವಾಬರಾಗಿ ಹೋಗಿರುವರು! ತನ್ನ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ತಾನೇ ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರನೋ!' ಎಂದನು.

ಬಿಪಿನ ಪುನರ್ಮೂಷಿಕನಾಗಿಬಿಟ್ಟನು.

ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಸಂಗೀತ ಚರ್ಚೆಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪಕ್ಕದ ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಪರದೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಹಾಡು ಕೇಳಬೇಕೆಂದೂ, ಬಿಪಿನನ ಗಾನ ಅವಳಿಗೆ ರುಚಿಸುವುದೆಂದೂ ರಾಣಿ ರಾಜನನ್ನು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಲಾರಂಬಿಸಿದಳು. ಶೀಘ್ರದಲೇ ರಾಜ ಮೊದಲಿನಂತೆ ನಿಯಮ ಪ್ರಕಾರ ಆಹಾರ-ನಿದ್ರೆಗಳನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಗಾಯನ - ವಾದನಗಳು ಮತ್ತೆ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ.

ರಾಜ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಜಮೀನ್ದಾರಿಯ ಕೆಲಸ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ರಾಣಿ ಏನನ್ನೋ ಓದುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು 'ಅದೇನು ಓದುತ್ತಿರುವೆ ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ರಾಣಿ ಮೊದಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಅಪ್ರತಿಭಳಾಗಿ - 'ಬಿಪಿನ್ ಬಾಬುಗಳ ಹಾಡುಗಳ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ತರಿಸಿ ಒಂದೆರಡು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿರುಚಿ ಬದಲಾಯಿಸಿಬಿಟ್ಟದೆ. ಇನ್ನು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕೇಳಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವಲ್ಲ' ಎಂದಳು. ಬಹು ದಿನಗಳಿಂದ ಈ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಣಿ ಹಲವು ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಳೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ಯಾರೂ ನೆನಪುಮಾಡಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

ಮರುದಿನ ರಾಜನು ಬಿಪಿನನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಮಾರನೇ ದಿನದಿಂದ ಅವನ ಒಂದು ಹಿಡಿ ಕೂಳು ಸಿಕ್ಕುವುದೆಲ್ಲಿ ಎಂಬ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಯೋಚಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ವ್ಯಸನವಿಲ್ಲ. ಈ ನಡುವೆ ಬಿಪಿನನು ರಾಜನೊಡನೆ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಅನುರಾಗದಿಂದ ಬಂಧಿತನಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ವೇತನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರಾಜನ ಸ್ನೇಹ ಅವನಬಳಿ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಯಾವ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ರಾಜನ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡೆನೆಂಬ ವಿಷಯ ಎಷ್ಟು ಯೋಚಿಸಿದರೂ ಅವನಿಗೆ ಹೊಳೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ದೀರ್ಘವಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡುತ್ತ ತನ್ನ ಹಳೆಯ ತಂಬೂರಿಗೆ ಗೌಸನ್ನು ಹಾಕಿ ಆಪ್ತಮಿತ್ರರೇ ಇಲ್ಲದ ಈ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಿದ್ದನು-- ಹೋಗುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೊನೆಯ ಎರಡು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ರಾಜಭೃತ್ಯನಿಗೆ ಇನಾಮಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಹೋದನು.

(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೦೦)

ಅಪರಿಚಿತೆ

೧

ಇಂದಿಗೆ ನನಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ವರ್ಷ ಮಾತ್ರ. ಈ ಬಾಳು ದೀರ್ಘತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದೊಡ್ಡದಲ್ಲ, ಅಥವಾ ಗುಣದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಶೇಷವಾದುದೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇದರದೊಂದು ವಿಶೇಷ ಮೂಲ್ಯವಿದೆ—ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ ದುಂಬಿ ಬಂದು ಕುಳಿತ ಹೂವಿನ ಎಸಳಿನಂತೆ ಇದು. ಪದಕ್ಷೇಪದ ಇತಿಹಾಸ ಹೂವಿನ ಜೀವನದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೀಚು ಕಟ್ಟಿದೆ.

ಆ ಇತಿಹಾಸ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣದು. ಅದನ್ನು ಸಣ್ಣದಾಗಿಯೇ ಬರೆಯುವೆನು. ಸಣ್ಣದೆಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯವೆಂದು ಅವಹೇಳನ ಮಾಡದಿರುವವರು ಆದರ ರಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವರು.

ಕಾಲೇಜಿನ ಎಷ್ಟು ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೋ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾನು ಮುಗಿಸಿರುವೆನು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಂಡಿತರು ನನ್ನ ಸುಂದರ ಮುಖವನ್ನು ಕಂಡು ಶಿರೀಷಪುಷ್ಪಕ್ಕೂ ತೊಂಡೇಹಣ್ಣಿಗೂ ಹೋಲಿಸಿ ಹಾಸ್ಯಮಾಡುವ ಸುಯೋಗ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಅವರು ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದಾಗ ನನಗೆ ಬಲು ನಾಚಿಕೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ವಯಸ್ಸಾದ ಮೇಲೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದೆನು. ಜನ್ಮಾಂತರವಿದ್ದುದೇ ಆದರೆ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಸುರೂಪವೂ ನಮ್ಮ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಕುರೂಪವೂ ಖಂಡಿತ ಉಂಟಾಗುವುದು.

ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಡವರಾಗಿದ್ದರು. ವಕೀಲೀ ಉದ್ಯೋಗ ನಡೆಸಿ ಅಪಾರ ಹಣ ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅನುಭವಿಸಲು ಒಂದು ಘಳಿಗೆಯೂ ಅವಕಾಶ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ. ಸಾಯುವಾಗ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟರಲ್ಲಾ ಅದೇ ಅವರ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಸಿಕ್ಕಿದ ಅವಕಾಶ.

ಆಗ ನನ್ನ ವಯಸ್ಸು ಅಲ್ಪ. ತಾಯಿಯ ಪೋಷಣೆಯಿಂದಲೇ ನಾನು ದೊಡ್ಡವನಾದೆ. ತಾಯಿ ಬಡವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳು. ನಾವು ಈಗ ಧನಿಕರೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಅವಳು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ನನಗೂ ಮರೆಯಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಅವಳ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ಬೆಳೆದೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಅದರಿಂದಲೇ ಕೊನೆಯ ವರೆಗೆ ನನಗೆ ಪೂರ್ತಾ ವಯಸ್ಸೇ ಆಗಲಿಲ್ಲವೋ ಏನೋ—ಇಂದಿಗೂ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದವರಿಗೆ ನಾನು ಅನ್ನಪೂರ್ಣೆಯ ತೊಡೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಗಜಾನನ ಚಿಕ್ಕತಮ್ಮನಂತೆ ಕಾಣಿಸುವೆನು.

ನನ್ನ ನಿಜವಾದ ಪೋಷಕ ನನ್ನ ಸೋದರಮಾವ. ಆತ ನನಗಿಂತ ಬಹಳ ಎಂದರೆ ಆರೇಳು ವರ್ಷ ದೊಡ್ಡವರು. ಆದರೂ ಫಲ್ಗುನೀ ನದಿಯ ಮರಳಿನಂತೆ ನಮ್ಮ ಸಂಸಾರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಚುಚ್ಚಿದಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಗುಟುಕು ರಸ ದೊರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ವಿಷಯವನ್ನೂ ನಾನಾಗಿ ಯೋಚಿಸುವ ಆವಶ್ಯಕತೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಹೆಣ್ಣು ಹೆತ್ತವರು ಮಾತ್ರವೇ ನಾನು ಸತ್ಪಾತ್ರನೆಂದು ಒಪ್ಪತಕ್ಕವರು. ಹೊಗೇಸೊಪ್ಪು ಸೇದುವ ಅಭ್ಯಾಸ ಕೂಡ ನನಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸಭ್ಯನಾಗಲು ನನಗೆ ಯಾವ ತೊಡಕೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. "ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಾನು ಹದಿನಾರಣೆ ಸಾಭ್ಯಸ್ಥ." ತಾಯಿ ಇಟ್ಟ ಗೆರೆಯನ್ನು ಮೀರದೆ ನಡೆಯುವ ಪದ್ಧತಿ ನನ್ನಲ್ಲಿದೆ. ಅಂದರೆ ಗೆರೆಯನ್ನು ಮೀರುವ ಶಕ್ತಿ ನನಗೆ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಅಂತಃಪುರದ ಶಾಸನದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ ನಾನು ತಯಾರಾಗಿರುವೆನು. ಯಾರಾದರೂ ಕನ್ಯೆ ಸ್ವಯಂವರೆಯಾಗುವವಳಿದ್ದರೆ ಆಕೆ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನೆನಪಿಡಲಿ.

ಬಹು ಜನ ಧನಿಕರ ಮನೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಡಲು ಬಂದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯದೇವತೆಯ ಛೀಫ್ ಏಜಂಟು ನನ್ನ ಸೋದರಮಾವ—ಆತ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಮದುವೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನದೊಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿತ್ತು. ಧನಿಕರ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಅವನು ಒಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬರುವ ಹೆಣ್ಣು ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬರ

ಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಇಷ್ಟ. ಹಣವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹಣ ದೊರಕಿಸಲು ಹಿಂಜರಿಯದಂತಹ ಬೀಗರನ್ನು ಅವನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಾರನ್ನು ಹಿಂಡಿದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವುದೋ ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ಖಾಸಾ ವೀಳ್ಯಕ್ಕೆ ಬದಲು ಖರ್ಚಿ ವೀಳ್ಯ ಕೊಟ್ಟರೂ ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಮಾಡರೋ ಅಂತಹ ಬೀಗರನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದನು.

ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತ ಹರೀಶ ಕಾನ್‌ಪುರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ರಜದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕಲ್ಕತ್ತೆಗೆ ಬಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಲ್ಲಣಗೊಳಿಸಿದನು – 'ಲೋ! ಮದುವೆಯಾಗುವುದಾದರೆ ಹೇಳು ಚಿನ್ನದಂತಹ ಹೆಣ್ಣಿದೆ' ಎಂದನು.

ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಎಂ. ಎ. ಪಾಸ್ ಮಾಡಿದ್ದೆನು. ಮುಂದೆ ಕೆಲಸವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲ; ಉದ್ಯೋಗವಿಲ್ಲ. ಸ್ವಂತ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಂಬ ಯೋಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲ; ಆಸಕ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಇದ್ದದ್ದೆಲ್ಲಾ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯ ಆಡಳಿತ; ಹೊರಗೆ ಮಾವನ ಅಧಿಕಾರ.

ಈ ಬಿಡುವಿನ ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಹೃದಯ ಆಗ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪೀ ನಾರೀರೂಪದ ಹಗಲುಗನಸನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅವಳ ದೃಷ್ಟಿ, ವಾಯುವಿನಲ್ಲಿ ಅವಳ ಉಚ್ಛ್ವಾಸ, ಗಿಡಗಳ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಗುಪ್ತ ಮಾತು ಕತೆಗಳು ಇವು ನನ್ನನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು.

ಇಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹರೀಶನು ಬಂದು " ಹೆಣ್ಣು ಬೇಕಾಪದ್ದೇ ಆದರೆ....ಹೇಳು...."ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ನನಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಮನಸ್ಸು ವಸಂತವಾಯುವಿನ ಬಕುಲವನದ ಚಿಗುರೆಲೆಗಳಂತೆ ಚಂಚಲವಾಯಿತು. ಹರೀಶ ರಸಿಕ. ರಸಭಂಗವಾಗದಂತೆ ವರ್ಣಿಸಬಲ್ಲವನು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸೂ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ನಾನು ಹರೀಶನನ್ನು ಕರೆದು—'ಒಂದು ಸಲ ಮಾವನ ಹತ್ತಿರ ಈ ಪ್ರಸ್ತಾಪವೆತ್ತಬಾರದೇ—' ಎಂದೆ.

ಹರೀಶ ಮಾತನಾಡಿ ಮರಳು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ನುರಿತ ಕೈ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಜನರು ಅವನನ್ನು ಆದರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವನು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ಮಾವನೂ ಕೂಡ ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ಬಿಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಸಂಗತಿ ಆತನ ಕಿವಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿತು. ಹುಡುಗಿಗಿಂತ ಹುಡುಗಿಯ ತಂದೆಯ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಸಕ್ತಿ. ತಂದೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೂ ಆತ ಕೋರುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಇತ್ತು. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮಂಗಳ ಕಳಶ ತುಂಬಿ ಇತ್ತು. ಈಗ ಅದು ಬರಿದಾಗಿದ್ದರೂ ತಳದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಉಳಿದಿದೆ. ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಂಶದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಅವರು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕಾನ್ಪುರದಲ್ಲಿ ಬಡ ಗೃಹಸ್ಥರಂತೆ ಸಂಸಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವರಂತೆ—ಒಬ್ಬ ಮಗಳಲ್ಲದೆ ಅವರಿಗಿನ್ನಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಅವರ ಅನಂತರ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕಲಶದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಉಳಿದಿರುವುದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಗಳು—ಅಳಿಯನ ಕೈಲಿ ಸುರಿದುಹೋಗಲು ಯಾವ ಅಭ್ಯಂತರವೂ ಇಲ್ಲ.

ಇದೆಲ್ಲ ಒಳ್ಳೆಯ ಸುದ್ದಿಯೇ. ಆದರೆ ಹುಡುಗಿಯ ವಯಸ್ಸು ಹದಿನೈದಾಗಿದೆಯೆಂದು ಮಾವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾರವಾಯಿತು. ವಂಶದಲ್ಲಂತೂ ಏನೇನೂ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ತಂದೆಯು ಮಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ವರನನ್ನು ಹುಡುಕಿಯೂ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯಕಾರಣ ವರಗಳ ಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಹೆಣ್ಣಿನ ತಂದೆಯೂ ಜನಕನಂತೆ ತನ್ನ ಮಗಳಿಗೆ ರಾಮನನ್ನೇ ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದನು. ತಂದೆಗೇನೋ ಇವೆಲ್ಲ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿರಬಹುದು, ಆದರೆ ಹುಡುಗಿಯ ವಯಸ್ಸು ಮುಂದುವರಿಯುದೇ ಸಾವಕಾಶ ಮಾಡುವುದೇ.

ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಹರೀಶನ ಸರಸಜಿಹ್ವೆಯಿಂದ ಮಾವನ ಮನಸ್ಸು ಕರಗಿತು. ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಕ ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಮುಗಿಯಿತು. ಕಲ್ಕತ್ತೆಯ ಹೊರಗಿನ ಭೂಭಾಗವೆಷ್ಟಿದೆಯೋ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಅಂಡಮಾನ್ ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದು ಎಂದು ಮಾವ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದನು. ಇಡೀ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಕೊನ್ನಾಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಮಾವನೇನಾದರೂ ಮನುವಾಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಹೌರಾ ಸೇತುವೆ ದಾಟಿ ಹೋಗುವುದು ನಿಷಿದ್ಧವೆಂದು ತನ್ನ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಡುತ್ತಿದ್ದ. ಸ್ವತಃ ಹೋಗಿ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು

ನೋಡಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಆಶೆಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ವಿಷಯ ಮಾವನಿದಿರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವಷ್ಟು ಧೈರ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡಮ್ಮನ ಮಗ—'ವಿನೂ ಅಣ್ಣ'ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರು. ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ, ಅಭಿರುಚಿ ಮತ್ತು ದಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಹದಿನಾರಣೆ ನಂಬಿಕೆ. ವಿನೂ ಹೋಗಿಬಂದು 'ಹುಡುಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ—ಅಪರಂಜಿಯಂತಹ ಹೆಣ್ಣು—' ಎಂದನು. ಅವನ ಭಾಷೆ ಬಲು ತೂಕ ಮಾಡಿದ್ದು. ನಾವು 'ಬಲು ಚಂದ' ಎಂದು ಹೇಳಿದೆಡೆ ಅವನು—'ಸರಿ ಇದೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ' ಎಂದು ಹೇಳುವ ಪದ್ಧತಿ—ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಅದೃಷ್ಟಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಮನ್ಮಥನಿಗೂ ಏನೂ ವಿರೋಧವಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿರ್ಧರ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡೆನು.

೨

ಮದುವೆಗೋಸ್ಕರ ಹೆಣ್ಣಿನ ಕಡೆಯವರೇ ಕಲ್ಕತೆಗೆ ಬರಬೇಕಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ—ಹುಡುಗಿಯ ತಂದೆಗೆ ಹರೀಶನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ನಂಬಿಕೆಯಿತ್ತೆಂದರೆ ಮದುವೆಗೆ ಮುಂಚಿನ ಮೂರು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಮೂರೇ ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ನಲವತ್ತು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿರಬಹುದು. ತಲೆಯ ಕೂದಲು ಕಪ್ಪಗಿತ್ತು. ಗಡ್ಡ ಮೀಸೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಒಂದೊಂದು ನರೆಗೂದಲಿತ್ತು. ನೋಡುವುದಕ್ಕೂ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದರು. ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಅವರೇನಾದರೂ ನಿಂತಿದ್ದರೆ ಜನರ ದೃಷ್ಟಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಮುಂಚೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು.

ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡು ಅವರು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ನಾನೆಣಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಿರ್ಧರವಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರು ಬಾಯಿ ಬಿಟ್ಟು ಮಾತನಾಡುವ ಮನುಷ್ಯರೇ ಅಲ್ಲ. ಮಾವನ ಬಾಯಿಗಂತೂ ತಡೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಧನದಲ್ಲಿ, ಮಾನ ಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಯವರು ಊರಿನಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಕೀಳಲ್ಲವೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು

ಅವನು ಹಲವು ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದು ತೋರಿಸಿದ್ದನು. ಶಂಬುನಾಥಬಾಬು ಗಳಂತೂ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ತುಟಿ ಪಿಟಕ್ ಅನ್ನಲಿಲ್ಲ. ನಾನಾಗಿದ್ದರೆ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಮಾವನ ಬಾಯಿಗೆ ಬೀಗ ಹಾಕುವುದು ಮಹಾ ಕಷ್ಟ. ಶಂಭುನಾಥಬಾಬುಗಳು ಮೌನ ವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು 'ಮನುಷ್ಯ ಶುದ್ಧ ನಿರ್ಜೀವದವ' ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿ ಸಿದನು. 'ಏನೇನೂ ಜೋರಿಲ್ಲದವರು' ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಹೆಣ್ಣು ಕೊಟ್ಟವರು ಜೋರಾಗಿರುವದು ತಪ್ಪೆಂದು ಅವನ ಭಾವನೆ. ಶಂಭುನಾಥ ಬಾಬುಗಳು ಮನೆಗೆ ಹೊರಟಾಗ ಮಾವ ಗಾಡಿಯುವರೆಗೆ ಹೋಗಿಯೂ ಅವರನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಡದೆ ಕುಳಿತಲ್ಲಿಂದ ಉಪಚಾರ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು.

ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡುಗಳಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಒಡವೆ ವಸ್ತುಗಳ ವಿಷಯು ವೆಲ್ಲಾ ನಿರ್ಧರವಾಯಿತು. ಮಾವ ತಾನು ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಚತುರನೆಂದು ಎಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಮಾತುಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಬಾಕಿ ಯಿಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಣದ (ವರದಕ್ಷಿಣೆಯ) ಮೊಬಲಗು ನಿರ್ಧರವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಏನೇನು ಒಡವೆ ಹಾಕಬೇಕು, ಎಷ್ಟು ಸೇರು ಭಂಗಾರದಲ್ಲಿ ಒಡವೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದೂ ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗಿತ್ತು. ನಾನಂತೂ ಈ ಮಾತುಕತೆಗಳು ನಡೆದಾಗ ಅಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೊಡುವುದು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳು ವುದು ಇವುಗಳ ವಿಷಯು ನಾನೇನೂ ಅರಿಯೆ. ಈ ಸಣ್ಣ ವಿಷಯುವೂ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ್ದೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಅರಿತಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಈ ಅಂಶದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತಿದ್ದವರು ಯಾರೋ ಅವರು ಒಂದು ಗುಲಗಂಜಿಯುಷ್ಟೂ ಮೋಸಹೋಗರೆಂಬುದೂ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ನಿಜಸ್ಥಿತಿ ಯೇನೆಂದರೆ—ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೆಂದು ಮಾವ ನಲ್ಲಿ ನಮಗೆಲ್ಲ ಬಹು ಆದರ ನಮ್ಮ ವಿಷಯುವಾಗಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಆದಾಯಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಿದ್ದರೆ ಮಾವ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಹದಿನಾರಾಣೆ ಲಾಭವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದಲ್ಲದೆ ಬಿಡನೆಂಬುದು ನಮಗೆಲ್ಲ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ನಮಗೇನೂ ನಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದು, ಇತರರಿಗೆ ನಷ್ಟ ಉಂಟಾಗುವ ಸಂದರ್ಭವಿತ್ತು. ಯಾರು ಹೇಗಾದರೂ

ಹೋಗಲಿ ಮಾವ ತನ್ನ ಹಣವನ್ನು ಬಿಡನೆಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ವಿಷಯ.

ಲಗ್ನಪತ್ರಿಕೆ ಆಗುವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಆಡಂಬರಕ್ಕೆ ಅಳತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಮನೆಯಿಂದ ವಧುವಿನ ಮನೆಗೆ ಉಡುಗೊರೆ, ತಿಂಡಿ ತಿನಿಸುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋದವರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಮಾಡಲು ಒಬ್ಬ ಗುಮಾಸ್ತನೇ ಬೇಕಾದೀತು. ಅವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಮರ್ಯಾದೆಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಕಡೆಯವರಿಗೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಖರ್ಚಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅಮ್ಮನಿಗೂ ಮಾವನಿಗೂ ಚರ್ಚೆಯೂ ನಡೆದಿತ್ತು.

ಬ್ಯಾಂಡಿನವರು, ಓಲಗದವರು, ಪಿಳ್ಳಂಗೋವಿಯವರು ಮೊದಲಾಗಿ ಎಷ್ಟು ತರಹದ ಉಚ್ಚ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ವಾದ್ಯದವರು ಸಿಗಬಹುದೋ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕರೆಸಿ ವಿಚಿತ್ರ ಕೋಲಾಹಲದಿಂದ, ಮದಗಜದ ಧ್ವನಿಯಂತಹ ಸಂಗೀತ ಸ್ವರಗಳಿಂದ ಸರಸ್ವತಿಯ ಪದ್ಮವನವನ್ನೇ ಧ್ವಂಸ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಟಂತಿತ್ತು. ನಾನು ಮದುವೆಯ ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿದೆನು. ಉಂಗುರಗಳು, ಹಾರಗಳು, ಜರಿಪಂಚೆಗಳು, ರತ್ನ ಕೆತ್ತಿದ್ದ ಒಡವೆಗಳು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಮೈ ಹರಾಜಿಗಿಟ್ಟಿರುವ ಒಡವೆಯ ಅಂಗಡಿಯ ಹಾಗಿತ್ತು. ಹೆಣ್ಣಿನವರಿಗೆ ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿನ ಅಳಿಯ ದೇವರ ಬೆಲೆಯೆಷ್ಟು ಎಂಬುದನ್ನು ಅಂಗಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಪ್ರಾಯಶಃ ನಮ್ಮವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು.

ಮದುವೆಯ ಮನೆ ಹೊಕ್ಕಾಗ ಮಾವನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಒಂದನೆಯದು ಗಂಡಿನ ಕಡೆಯವರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಜಾಗ ಸಾಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದ ಏರ್ಪಾಡೆಲ್ಲಾ ಅತಿ ಸಾಮಾನ್ಯ. ಶಂಭುನಾಥ ಬಾಬುಗಳ ವ್ಯವಹಾರವೂ ಅಷ್ಟು ಚಟುವಟಿಕೆಯದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ವಿನಯವೇನೂ ಅಂತಹ ಹೆಚ್ಚಿನದಲ್ಲ. ಬಾಯಿಂದ ಮಾತೂ ಹೊರಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ವಲ್ಲಿಯನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಗಂಟಲೊಡೆದ ಬಕ್ಕತಲೆಯ ಕರಿಯ ದಪ್ಪ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬರು ಹೆಣ್ಣಿನ ಕಡೆಯವರಾಗಿ ಓಡಾಡು

ತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ವಕೀಲರಂತೆ. ಶಂಭುನಾಥಬಾಬುಗಳ ಸಹಪಾಠಿಗಳಾಗಿದ್ದರಂತೆ. ಅವರು ಅತಿ ನಮ್ರತೆಯಿಂದ—ಸ್ಮಿತಹಾಸ್ಯದೊಡನೆ ಗದ್ಗದ ವಚನದೊಡನೆ ತಾವು ಕಂಡ ಗಂಡಿನ ಕಡೆಯವರನ್ನು ಉಪಚರಿಸಿ ಸತ್ಕರಿಸದಿದ್ದರೆ ಆರಂಭದಲ್ಲೇ ಜಗಳ ಆರಂಭವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ನಾನು ಹೋಗಿ ಹಸೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ಒಂದು ಅರೆಘಳಿಗೆಯೊಳಗೆ ಮಾವ ಶಂಭುನಾಥಬಾಬುಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿರದ ಕೊಟಡಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಮಾತುಕತೆ ಏನು ನಡೆಯಿತೋ ನಾನರಿಯೆ—ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದ ನಂತರ ಶಂಭುನಾಥಬಾಬುಗಳು ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದರು.

ಸಮಾಚಾರವಿಷ್ಟೆ—ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ವಿಧವಾದ ಹುಚ್ಚಿರುವುದು. ಮಾವನಿಗೆ ಒಂದು ಹುಚ್ಚಿತ್ತು. ಯಾರಿಂದಲೂ ಮೋಸ ಹೋಗಕೂಡದೆಂಬುದು ಅವನ ಹಟ....ಬೀಗರು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಹಾಕುವ ಒಡವೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೋಸ ಮಾಡುವರೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಹೆದರಿಕೆ. ಹಾಗೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವರು ಮೋಸ ಮಾಡಿದರೆ ಮದುವೆಯಾದನಂತರ ಅದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗನನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಕೊಟಡಿಯೊಳಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಮಾವ ಒಂದು ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ಅಕ್ಕಸಾಲೆಯು ತಕ್ಕಡಿ, ಬಟ್ಟುಗಳು, ಒರೆಗಲ್ಲು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದನು.

ಶಂಭುನಾಥಬಾಬುಗಳು ನನ್ನೊಡನೆ ಹೀಗೆಂದರು "ವಿವಾಹದ ಕೆಲಸ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಮುಂಚೆ ಎಲ್ಲ ಒಡವೆಗಳನ್ನೂ ಅಕ್ಕಸಾಲೆಯ ಮೂಲಕ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಮಾವ ಹೇಳುತ್ತಿರುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು?" ಎಂದರು.

ನಾನು ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದೆನು. "ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನಿದೆ? ನಾನು ಹೇಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಅವನು ಹಾಗೆ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ—" ಎಂದು ಮಾವ ಹೇಳಿದನು.

ಶಂಭುನಾಥಬಾಬುಗಳು ನನ್ನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ—"ಹಾಗಾದರೆ ಸರಿ—

ಅವರು ಏನು ಹೇಳಿದರೆ ನೀನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವೆ. ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ನೀನೇನೂ ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲವಲ್ಲ—" ಎಂದರು.

ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಮೈ ಅಲುಗಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ 'ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇ ಇಲ್ಲ' ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದೆ.

"ಅವನೇಕೆ ಇಲ್ಲಿ, ಅವನು ಹೋಗಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ" ಎಂದು ಮಾವ ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಶಂಭುನಾಥಬಾಬುಗಳು—"ಸಭೆಯಲ್ಲೇಕೆ? ಇಲ್ಲೇ ಕುಳಿತಿರಲಿ" ಎಂದರು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದನಂತರ ವಸ್ತ್ರವೊಂದರಲ್ಲಿ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಬೆಂಚಿನ ಮೇಲಿಟ್ಟರು—ಎಲ್ಲ ಅವರ ಅಜ್ಜನ ಕಾಲದ ಒಡವೆಗಳು. ಈ ಕಾಲದ ನಾಜೋಕು ಒಡವೆಗಳಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಒಳ್ಳೆ ಭಾರವಾಗಿ ಮಜಬೂತಾದ ಒಡವೆಗಳು.

ಅಕ್ಕಸಾಲೆ ಅವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿನೋಡಿ ಹಾಗೆಯೇ ಕೆಳಗಿಟ್ಟು "ಇವನ್ನೇನು ನೋಡುವುದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಸಿಗೆಯಿಲ್ಲ, ಪುಡಿಯಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಭಂಗಾರ ಸಿಕ್ಕುವುದೇ ಅಪೂರ್ವ" ಎಂದ.

ಮಾವ ಒಂದು ನೋಟುಬುಕ್ಕನ್ನು ತೆಗೆದು ಒಡವೆಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಗುರುತು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡನು. ಆಮೇಲೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಮೋಸವಾಗದಂತಿರಲೆಂದು ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಲೆಕ್ಕಹಾಕಿ ನೋಡಿದಾಗ ಮುಂಚೆ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಒಪ್ಪಂದವಾಗಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯ ಒಡವೆಗಳು ಇದ್ದುವು.

ಒಡವೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜೊತೆ ಬೆಂಡೋಲೆಗಳಿದ್ದವು. ಶಂಭುನಾಥಬಾಬುಗಳು ಅವನ್ನು ತೆಗೆದು ಅಕ್ಕಸಾಲೆಯ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. 'ಇವು ಈ ಕಾಲದ ತಯಾರಿ—ಶೀಮೆ ಕಲ್ಲುಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನವೂ ಕಡಿಮೆ' ಎಂದು ಅವನು ಹೇಳಿದನು.

ಶಂಭುನಾಥಬಾಬುಗಳು ಅವನ್ನು ಮಾವನ ಹತ್ತಿರ ಕೊಟ್ಟು—'ಇವು ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತಿರವೇ ಇರಲಿ' ಎಂದರು.

ಮಾವ ಅವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ನೋಡಿದಾಗ—ಹೆಣ್ಣನ್ನು ನೋಡಿ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ನಮ್ಮವರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದುದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಮಾವನ

ಮುಖ ಕೆಂಪಗಾಯಿತು. 'ಅವರು ತನ್ನನ್ನು ಮೋಸಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸುವರು. ತಾನು ಮೋಸ ಹೋಗೆನು' ಎಂದು ಆನಂದಿಸಲು ಆಶಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅಂತಹ ಆನಂದದಿಂದ ವಂಚಿತನಾದನು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಅವನ ಮೇಲೆಯೇ ನಾಚಿಕೆಯ ಹೊರೆ ಹೊರಿಸಿದರು. ಮುಖವನ್ನು ಭಾರವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ 'ಅನುಪಮ್, ಹೋಗು. ನೀನಿನ್ನು ಹೋಗಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ್ಕೋ' ಎಂದನು.

ಶಂಭುನಾಥಬಾಬುಗಳು—'ಬೇಡ, ಈಗೇನೂ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ನಡಿಯಿರಿ. ಮೊದಲು ನಿಮಗೆಲ್ಲ ಭೋಜನವಾಗಲಿ' ಎಂದರು.

"ಅದು ಹೇಗೆ? ಲಗ್ನ—?" ಎಂದು ಮಾವನು ಕೇಳತೊಡಗಿದನು.

'ಅದರ ವಿಷಯ ಯೋಚಿಸಬೇಡಿರಿ. ಮುಂಚೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಏಳಿ' ಎಂದರು.

ಮನುಷ್ಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಾಧುವಂತೆ ಕಂಡರೂ ಒಳಗೊಳಗೇ ಬಲವಿರುವರೆಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾವ ಏಳಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಗಂಡಿನ ಕಡೆಯವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಊಟವಾಯಿತು. ಆಡಂಬರದ ಏರ್ಪಾಡೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಡಿಗೆ ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಬಡಿಸುವುದರಲ್ಲೂ ಬಹು ಒಪ್ಪವೂ ವಿಚಕ್ಷಣೆಯೂ ಇತ್ತು.

ಗಂಡಿನ ಕಡೆಯವರೆಲ್ಲಾ ಊಟ ಮಾಡಿದನಂತರ ಶಂಭುನಾಥ ಬಾಬುಗಳು ನನ್ನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ ಊಟ ಮಾಡ ಹೇಳಿದರು. ಮಾವ ಅದಕ್ಕೆ 'ಅದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ವರನಿಗೆಲ್ಲಿಯ ಊಟ?' ಎಂದನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾವನ ಮಾತಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನೇ ಕೊಡದೆ ಶಂಭುನಾಥಬಾಬುಗಳು ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ–'ಏನು, ಊಟ ಮಾಡಲು ಏನಾದರೂ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯಿದೆಯೋ?' ಎಂದರು.

ಮಾತೃ ಆಜ್ಞೆಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೂರ್ತಿಯಂತೆ ಮಾವನು ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವಾಗ ನಾನೇನು ಬಾಯಿಬಿಡಬಲ್ಲೆನೇ. ನಾನು ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.

ಆಗ ಶಂಭುನಾಥಬಾಬುಗಳು ಮಾವನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ–'ನಿಮಗೆಲ್ಲಾ ಬಹು ಶ್ರಮ ಕೊಟ್ಟೆನು. ನಿಮ್ಮಗಳ ಅಂತಸ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಲಾರದವನು ನಾನು. ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ. ರಾತ್ರಿ ಬಹು ಹೊತ್ತಾಯಿತು. ಇನ್ನು ನಿಮಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಷ್ಟ ಕೊಡಲು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ದಯವಿಟ್ಟು—

'ನಾವೆಲ್ಲ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವೆವು. ಸಭೆಗೆ ನಡೆಯಿರಿ' ಎಂದು ಮಾವನು ಹೇಳಿದನು.

'ಹಾಗಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ಗಾಡಿಗಳನ್ನು ಕರೆಸಲೇ' ಎಂದು ಶಂಭುನಾಥರು ಕೇಳಿದರು. ಮಾವ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ 'ಏನು ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತೀರೇನು?' ಎಂದನು.

"ಹಾಸ್ಯವನ್ನು ಆರಂಭ ಮಾಡಿದವರು ನೀವೇ. ಅದರ ಮೂಲವನ್ನು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಲು ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಶಂಭುನಾಥರು ಹೇಳಿದರು.

ಮಾವ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತಿದ್ದನು—"ನನ್ನ ಮಗಳ ಒಡವೆಯನ್ನು ನಾನು ಕದಿಯುವೆನೆಂದು ಭಾವಿಸುವವರ ಮನೆಗೆ ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಖಂಡಿತ ಕೊಡೆನು" ಎಂದು ಶಂಭುನಾಥಬಾಬುಗಳು ಹೇಳಿದರು. ನನ್ನೊಡನೆ ಒಂದು ಮಾತನ್ನಾದರೂ ಆಡುವ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆಯೆಂದು ಅವರೆಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಯಾವ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೂ ಸೇರಿದವನಲ್ಲವೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತು.

ಆಮೇಲೆ ನಡೆದ ಮಾತುಕತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಬಿರುಗಾಳಿಯತೆ ಲಾರ್ಟೀ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಉರುಳಿಸುತ್ತಾ, ಕೆಡವುತ್ತಾ, ಸಿಕ್ಕಾಪಟ್ಟೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಗಂಡಿನವರ ಗುಂಪು ದಕ್ಷಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ದೇವಗಣಗಳಂತೆ ನಡೆದರು

ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುವಾಗ ವಾಲಗ, ಬ್ಯಾಂಡು ಏನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮೋಡಗಳು ಆಕಾಶದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮುಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದವು.

೩

ಮನೆಯವರೆಲ್ಲ ಕೋಪಗೊಂಡು ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾಗಿದ್ದರು. "ಹೆಣ್ಣಿನ ತಂದೆಗೆ ಇಷ್ಟು ಗರ್ವವೇ. ಕಲಿಕಾಲ. ಪೂರ್ಣ ಕಲಿಕಾಲ! ಇರಲಿ.

ಆ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಮದುವೆ ಮಾಡುವನು ನೋಡೋಣ” ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಮಗಳ ಮದುವೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಹೆದರಿಕೆಯೇ ಇಲ್ಲದವರಿಗೆ ಏನು ತಾನೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಮಾಡಲಾದೀತು?

ಇಡೀ ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯ ಚಪ್ಪರದಿಂದ ಸ್ವತಃ ಹೆಣ್ಣಿನ ತಂದೆಯಿಂದಲೇ ಹೊರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗಂಡು ನಾನೊಬ್ಬನೇ–ಇಂತಹ ಸತ್ಪಾತ್ರನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇಂತಹ ಕಳಂಕದ ಹೊರೆ ಹೊರಿಸಬೇಕೇ ಎಂದು ಬಂದಿದ್ದ ನೆಂಟರು ಹಣೆ ಚಚ್ಚಿಕೊಂಡರು. ‘ಮದುವೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮೋಸಮಾಡಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಕೂರಿಸಿದರು. ತಿಂದ ತಿಂಡಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ತೆಗೆದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಸಾಟು ಬಂದಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು’ ಎಂದರು. ಮದುವೆಯ ಮಾತು ತಪ್ಪಿದ್ದಕ್ಕೂ ಮಾನಭಂಗ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಜ್ಯ ಹೂಡುವುದಾಗಿ ಮಾವ ಹೇಳಿದನು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ತಮಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವದು ಪೂರ್ತಿಯಾದಂತಾಗುವುದೆಂದು ಹಿತೈಷಿಗಳು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದರು.

ನನಗೂ ಬಹು ಕೋಪ ಬಂದಿತ್ತು. ಆ ಸಂಗತಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಾದರೂ ಶಂಭುನಾಥಬಾಬುಗಳು ನನ್ನ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಯೇ ಮಾಡುವರು ಎಂದಂದುಕೊಂಡು ಆಗತಾನೆ ಕಾಣತೊಡಗಿದ್ದ ಮೀಸೆಯ ರೇಖೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತ ಮನಸ್ಸಿನ ಮುಂದಿಗೆ ಎಣಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ.

ಆದರೆ ಈ ಕೋಪದ ಪ್ರವಾಹದ ಸಂಗಡಲೇ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರವಾಹವೂ ಇತ್ತು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸೆಲ್ಲಾ ಆ ಅಪರಿಚಿತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗಲೂ ಆ ಆಶೆಯನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಹಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಚಂದನರೇಖೆ, ನೆತ್ತಿ ಮೇಲಿನ ಹಳದಿ ಸೀರೆ, ಮುಖದಲ್ಲಿ ಲಜ್ಜೆಯ ನಸುಗೆಂಪು ಇವೆಲ್ಲವೂ ನೆನಪಾಗಿ ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವಿಚಿತ್ರ ಅನುರಾಗದ ಭಾವಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ! ನನ್ನ ಕಲ್ಪನಾಲೋಕದ ಕಲ್ಪಲತೆಯು ವಸಂತದ ಸಮಸ್ತ ಹೂಗಳ ಭಾರವನ್ನು ನನಗೆ ನಿವೇದನ ಮಾಡಿಬಿಡುವ ಆಶೆಯಲ್ಲಿ ತಲೆ ಬಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ಗಾಳಿ ಬೀಸುವುದು, ಪರಿಮಳ ಬೀರುವುದು, ಎಲೆಗಳ

ಶಬ್ದ ಕೇಳುವುದು. ಆದರೆ, ಆ ವಧುವಿನ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಸಪ್ಪಳವೊಂದು ಮಾತ್ರ ಅವಶ್ಯಕ. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಸದ್ದಿನ ದೂರ ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೂ ದೂರವಾಯಿತು.

ಇಷ್ಟು ದಿನ ಪ್ರತಿದಿನ ಸಂಜೆ ವಿನೂ ದಾದಾನ* ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಹುಡುಗಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅವನ ಸಂಗಡ ಮಾತನಾಡಿ ಅವನಿಗೆ ಬೇಜಾರುಪಡಿಸಿದ್ದೆ. ಅವನು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಬಹು ನಿಪುಣ. ಅದ್ದರಿಂದಲೋ ಏನೋ ಅವನ ಮಾತುಗಳು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಾಲಚುಕ್ಕಿಗಳಂತೆ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಹುಡುಗಿ ಅತಿ ರೂಪವತಿಯೆಂದು ಅರಿತಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಅವಳನ್ನು ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಚಿತ್ರವನ್ನೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಹೊರಗಂತೂ ಅವಳನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ ಅವಳ ರೂಪವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಅಂದಿನ ವಿವಾಹದ ಸಭೆಯ ತೆರೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲೇ ಭೂತದಂತೆ ಸಂಚರಿಸ ತೊಡಗಿತು.

ಹುಡುಗಿ ನನ್ನ ಫೋಟೋ ನೋಡಿದ್ದಳೆಂದು ಹರೀಶ ಹೇಳಿದ್ದ. ಅವಳು ಒಪ್ಪಿಯೂ ಇದ್ದಳೆಂದು ಅರಿತಿದ್ದೆ. ಒಪ್ಪದಿರಲು ಕಾರಣವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಫೋಟೋ ಅವಳ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳೊಂದರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆಯೆಂದು ನನಗೆ ಅನಿಸಿತು. ಅವಳು ತನ್ನ ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಅವಳು ಅದನ್ನು ಏಕಾಗ್ರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವಾಗ ಅವಳ ಮುಖದ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಿಂದ ಅವಳ ತಲೆಯ ಕೂದಲು ಜಾರಿ ಆ ಚಿತ್ರದ ಮೇಲೆ ಬೀಳದೇ ? ಅಕಸ್ಮಾತಾಗಿ ಕೋಟಡಿಯ ಹೊರಗೆ ಯಾರಾದರೂ ನಡೆಯುವ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವಳು ಆ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಡಲು ಯತ್ನಿಸಿ ಅವಸರದಿಂದ ತನ್ನ ಸುಗಂಧವಾದ ಸೆರಗಿನಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಡಳೇ." ಎಂದು ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಕನಸುಗಳು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಲೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದುವು.

---

* ದಾದಾ-ಅಣ್ಣ.

ದಿನಗಳು ಕಳೆದವು. ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಳೆಯಿತು. ಮಾವನಂತೂ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಮದುವೆಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನೇ ಎತ್ತಲಾರದಿದ್ದನು. ಜನರು ಅವಮಾನದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮರೆತನಂತರ ಮತ್ತೆ ಮದುವೆಗೆ ಯತ್ನಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಮ್ಮ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದಳು.

ಅತ್ತ ಆ ಹುಡುಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಉತ್ತಮ ವರವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ್ದರೂ ಮದುವೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೆನೆಂದು ಹಟಹಿಡಿದಿರುವುದೆಂದು ಕೇಳಿದೆನು. ಈ ವಿಷಯ ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಬಹು ಆನಂದವಾಯಿತು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಲವು ಕಲ್ಪನೆಗಳು ತೋರತೊಡಗಿದುವು. ಆ ಹುಡುಗಿ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ ಊಟ ಮಾಡಳು. ಸಂಜೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅವಳು ತಲೆ ಬಾಚಿ ಹೆಣೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನೇ ಮರೆತಿರುವಳು. ಅವಳ ತಂದೆ ಮಗಳ ಮುಖದ ಕಡೆ ನೋಡಿ ನನ್ನ ಮಗಳು ದಿನೇದಿನೇ ಹೀಗೇಕೆ ಬಡವಾಗುತ್ತಿರುವಳು – ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಒಂದು ದಿನ ಆತ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಮಗಳ ಕೊಟಡಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಅವಳು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುವನು. 'ಮಗೂ, ನಿನಗೇನಾಗಿದೆ ಹೇಳಮ್ಮ' ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸುವನು. ಹುಡುಗಿ ಅವಸರದಿಂದ ಕಣ್ಣೊರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ 'ಏನೂ ಇಲ್ಲ ಅಪ್ಪ', ಎಂದು ಹೇಳುವಳು. ತಂದೆಗೆ ಒಬ್ಬಳೇ ಮಗಳು. ಅವಳೆಂದರೆ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರಾಣ. ಅನಾವೃಷ್ಟಿಯ ದಿನದ ಹೂಗಿಡದಂತೆ ಅವಳು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಒಣಗತೊಡಗಿದರೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಸಹಿಸೀತು. ಆಗ ಅವನು ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿ ಹೊರಟು ನೆಟ್ಟಗೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬರುವನು. ಆಮೇಲೋ? ಅನಂತರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಳವರ್ಣದ ಆ ಇನ್ನೊಂದು ಹುಚ್ಚು ಹೊಳೆ ಹರಿಯತೊಡಗಿತು. ಅದು ಕಾಳಸರ್ಪದಂತೆ ಬುಸಗುಟ್ಟುತ್ತಾ ಹೇಳತೊಡಗಿತು. 'ಸರಿ, ಸೊಗಸಾಯಿತು ಬಿಡು, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ವಿವಾಹದ ಏರ್ಪಾಡು. ದೀಪಗಳ ಸಂಭ್ರಮ. ದೇಶ ದೇಶಾಂತರದ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರಿಗೆ ಕರೆ. ಆಮೇಲೆ ನೀನು ಮದುವೆಯ ಗಂಡಿನ ವೇಷ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಬಾಸಿಂಗವನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿ ನಿಮ್ಮ ಗುಂಪಿನವರೆಲ್ಲರೊಡನೆ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟು ಬಾ' ಎಂದಿತು. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಣ್ಣೀರಿನಂತೆ ಇದ್ದ

ಶುಭ್ರಧಾರಿಯಾದರೋ ರಾಜಹಂಸದ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಹೇಳತೊಡ ಗಿತು. 'ನಾನು ಹಿಂದೆ ದಮಯಂತಿಯ ಪುಷ್ಪವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆನಲ್ಲಾ ಹಾಗೆಯೇ ನನಗೊಮ್ಮೆ ಹಾರಿಹೋಗಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡು. ಹೇಗಾ ದರೂ ಮಾಡಿ ನಾನು ಹೋಗಿ ವಿರಹಿಣಿಯ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ನಿನ್ನ ಸಂಕಟದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಬರುವೆನು'—ಆಮೇಲೆ? ಅನಂತರ ದುಃಖದ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆಯಿತು. ಹೊಸ ಮಳೆಯ ನೀರು ಸುರಿಯಿತು. ಬಾಡಿ ಹೋದ ಹೂವು ತಲೆಯೆತ್ತಿತು. ಈ ಬಾರಿಗೆ ಪೃಥ್ವಿಯ ಸಕಲ ಜನವೂ ಹೊರಗೇ ನಿಂತರು. ಅನಂತರ ಒಳಗೆ ಒಬ್ಬನೇ ಮನುಷ್ಯ ಒಳಹೊಕ್ಕನು. ಅನಂತರ? ಅನಂತರ ನನ್ನ ಕತೆ ಮುಗಿಯಿತು.

೪

ಆದರೆ ಕತೆ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಮುಗಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಮುಗಿಯದೆ ಉಳಿಯಿತೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವಿವರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ನನ್ನ ಈ ಬರಹ ವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವೆನು.

ಅಮ್ಮನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟೆನು. ಜವಾ ಬ್ದಾರಿ ನನ್ನ ಮೇಲೆಯೇ ಬಿದ್ದಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಮಾವ ಈ ಸಲವೂ ಹೌರಾ ಸೇತುವೆ ದಾಟಲಿಲ್ಲ. ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದೆನು. ಕುಲುಕಾಟ, ಅಲುಗಾಟದಿಂದ ನಿದ್ರೆಯ ಜೊಂಪು ಹತ್ತಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಹಲವು ತರಹದ ಸ್ವಪ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಯಾವುದೋ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರವಾಯಿತು. ಬೆಳಕಿನೊಡನೆ ಕತ್ತಲು ಬೆರೆತಂತೆ ಅದೂ ಒಂದು ಸ್ವಪ್ನವೇ. ಕೇವಲ ಆಕಾಶದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಮಾತ್ರ ಚಿರ ಪರಿಚಿತ ಮತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಅಪರಿಚಿತ. ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನ ದೀಪಗಳು ಮಾತ್ರ 'ಈ ಪೃಥ್ವಿಯು ಎಷ್ಟು ಅಪರಿಚಿತ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಾವು ಎಷ್ಟು ದೂರ ಬೆಳಕು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುವೆವು ನೋಡಿ' ಎನ್ನುವಂತಿದ್ದುವು. ಗಾಡಿಯೊಳಗೆ ಅಮ್ಮ ನಿದ್ರೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಗಾಡಿಯ ದೀಪವನ್ನು ಹಸುರು ಪರದೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿತ್ತು. ಟ್ರಂಕುಗಳು, ಗಂಟುಮೂಟೆಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ಬಿದ್ದಿದ್ದುವು. ಅವುಗಳೆಲ್ಲ

ಸ್ವಪ್ನಲೋಕದ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳಂತೆ, ಪ್ರದೋಷದ ಮಬ್ಬಿನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಆ ಹಸರು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡೂ ಕಾಣದಾಗಿ ಮಂಕುಮಂಕಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಇಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ಅದ್ಭುತ ಪೃಥ್ವಿಯ ಅದ್ಭುತ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರದೋ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿಸಿತು. "ಶೀಗ್ಗಿರ್ ಚಲೇ ಆಯ್-ಎಯಿ ಗಾಡೀತೇ ಜಾಯಗಾ ಆಛೇ" (ಶೀಘ್ರ ನಡೆದು ಬನ್ನಿ. ಈ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಗವಿದೆ.)

ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಗೀತ ಕೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಬಂಗಾಲೀ ಸ್ತ್ರೀಯ ಕಂಠದ ಬಂಗಾಲೀ ಮಾತುಗಳು ಎಷ್ಟು ಮಧುರವೆಂಬುದನ್ನರಿಯಬೇಕಾದರೆ ಇಂತಹ ಅವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಕೇಳಿದಾಗ ತಾನೇ ಅದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಆ ಕಂಠವನ್ನು ಕೇವಲ ಸ್ತ್ರೀಕಂಠವೆಂದು ಹೇಳಿ ಒಂದು ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬಿಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ಅಪೂರ್ವ ಮಾನವ ಕಂಠದ ಧ್ವನಿ. ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಹೀಗೆ ಹಿಂದೆಂದೂ ಕೇಳಿಲ್ಲವೆಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅನಿಸುವುದು. ನನಗಂತೂ ಕಂಠಧ್ವನಿ ಬಹುಕಾಲ ನೆನಪಿರುವುದು. ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದ ಅಂತರಂಗದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಠಸ್ವರದಿಂದಲೇ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡೆನು. ಅವಸರವಾಗಿ ಎದ್ದು ಗಾಡಿಯ ಕಿಟಕಿಯನ್ನು ತೆರೆದು ಹೊರಗೆ ತಲೆಹಾಕಿನೋಡಿದೆನು. ಏನೂ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪ್ಲಾಟ್‌ಫಾರಮ್ಮಿನ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಗಾರ್ಡನು ತನ್ನ ಒಕ್ಕಣ್ಣಿನ ಲಾಂದ್ರವನ್ನು ಅಡಿಸಿದನು. ಗಾಡಿ ಹೊರಟಿತು. ನಾನು ಕಿಟಕಿಯ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮೂರ್ತಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ-ಆದರೆ ಹೃದಯದೊಳಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಹೃದಯದ ರೂಪವನ್ನು ಕಾಣತೊಡಗಿದೆ. ಅದು ಈ ನಕ್ಷತ್ರಖಚಿತ ರಾತ್ರಿಯಂತೆ ಅವೃತಮಯವಾಗಿ ಆವರಿಸಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಓ ಧ್ವನಿಯೇ! ಗುರುತು ಹಿಡಿಯಲಾರದ ಧ್ವನಿಯೇ. ನಿಮಿಷ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನೀನು ನನ್ನ ಚಿರಪರಿಚಯದ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಕುಳಿತಿರುವೆ. ನೀನು ಎಂತಹ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ವಸ್ತು. ಚಂಚಲವಾದ ಕ್ಷುಬ್ಧಹೃದಯದ ಮೇಲೆ ಪುಷ್ಪದಂತೆ ಅರಳಿರುವೆ. ಆದರೂ ಅದರ ಉಬ್ಬ

ದಿಂದ ಎಸಳು ಕೂಡ ಬಾಡಿಲ್ಲ. ಅಪರಿಮಿತ ಕೋಮಲತೆಯಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಕಚ್ಚುಬಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಗಾಡಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಮೃದಂಗದ ಮೇಲೆ ತಾಳ ಹಾಕುತ್ತ ಹಾಕುತ್ತ ನಡೆಯಿತು. ನಾನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಹಾಡನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಕೇಳುತ್ತ ಕುಳಿತೆನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ಚರಣವಿತ್ತು–'ಗಾಡೀತೇ ಜಾಯಗಾ ಆಛೇ'–(ಗಾಡಿಯೊಳಗೆ ಜಾಗ ಇದೆ) ಇದೆಯೇನು? ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಗ ವಿದೆಯೇನು? ಜಾಗ ಸಿಕ್ಕುವುದಿದ್ದರೆ ಯಾರೂ ಯಾರನ್ನೂ ಗುರುತಿಸರು. ಆದರೂ ಆ ಗುರುತು ಅರಿಯದಿರುವಿಕೆ ಮಂಜಿನಂತೆ. ಅದು ಮಾಯೆ. ಅದು ಭಿನ್ನವಾದರೇನೇ ಗುರುತು ಅರಿಯುವುದರ ಕೊನೆಯಿರದು. ಓ ಸುಧಾಮಯ ಧ್ವನಿಯೇ! ಯಾವ ಅಪೂರ್ವ ಹೃದಯದಿಂದ ನೀನು ಹೊರಟೆ? ಅದೇನು ನನಗೆ ಚಿರಕಾಲದಿಂದ ಗುರುತಾಗಿರುವುದೇ? ಜಾಗ ವಿದೆ. ಇದೆ–ಶೀಘ್ರ ಬಾರೆಂಬ ಕರೆಯಿದೆ–ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೆ ಬಂದಿರುವೆ. ನಿಮಿಷಮಾತ್ರವೂ ವಿಳಂಬ ಮಾಡಿಲ್ಲ.

ರಾತ್ರಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿದ್ರೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನಲ್ಲೂ ಒಂದೊಂದು ಸಲ ತಲೆಯನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ನೀಡಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಭಯವಾಗತೊಡಗಿತು. "ಯಾರನ್ನು ನೋಡಲಾಗಲಿಲ್ಲವೋ ಅವಳು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲೇ ಎಲ್ಲೋ ಇಳಿದುಹೋದಳೋ" ಎಂದು ಭ್ರಮಿಸಿದೆನು.

ಮರುದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಒಂದು ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಗಾಡಿ ಬದಲಾಯಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮದು ಫಸ್ಟ್‌ಕ್ಲಾಸ್ ಟಿಕೀಟು. ಗದ್ದಲವಿರಲಾರದೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಿದ್ದೆ. ಇಳಿದು ನೋಡಿದಾಗ ಪ್ಲಾಟ್‌ಫಾರಮ್ಮಿನ ತುಂಬ ಸಾಹೇಬರುಗಳ ಆರ್‌ಡರ್‌ಲಿ (ಡವಾಲಿ ಜವಾನರು)ಗಳು ಹಾಸಿಗೆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳೊಡನೆ ಗಾಡಿಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡೆನು. ಯಾರೋ ಫೌಜಿನ ದೊಡ್ಡ ಜನರಲ್ ಸಾಹೇಬರೊಬ್ಬರು ಸಂಚರಿಸಲು ಹೊರಟಿದ್ದರಂತೆ–ಎರಡು ಮೂರು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಡಿ ಬಂದು ನಿಂತಿತು. ಫಸ್ಟ್ ಕ್ಲಾಸಿನ ಆಶೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿದೆನು. ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಯಾವ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಬೇಕೆಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಎಲ್ಲ ಗಾಡಿಯಲ್ಲೂ ಗುಂಪು. ಗಾಡಿಯ ಬಾಗಿಲುಗಳಲ್ಲಿ ಇಣಿಕಿ ನೋಡುತ್ತ

ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸೆಕೆಂಡ್ ಕ್ಲಾಸ್ ಗಾಡಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗಿ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ – 'ಆಪ್‌ನಾರಾ ಆಮಾದೇರ್ ಗಾಡೀತೆ ಆಶೂನ್‌ನಾ – ಎಖಾನೆ ಜಾಯಗಾ ಆಛೆ' ('ನೀವುಗಳು ನಮ್ಮ ಗಾಡಿಗೆ ಬನ್ನಿ – ಇಲ್ಲಿ ಜಾಗವಿದೆ') ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ನಾನಂತೂ ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದೆ. ಆ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಮಧುರ ಕಂಠ ಮತ್ತು ಆ ಸಂಗೀತದ ಧ್ವನಿ – "ಜಾಯಗಾ ಆಛೇ." ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೂ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡದೆ ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಆ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿದೆನು. ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಲು ವೇಳೆಯಿಲ್ಲ. ನನ್ನಂತಹ ಕೈಲಾಗದವನು ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇ ಇಲ್ಲವೆನಿಸಿತು. ಆ ಹುಡುಗಿಯೇ ಅವಸರ ಅವಸರವಾಗಿ ಗಾಡಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಕೂಲಿಗಳ ಕೈಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಹಾಸಿಗೆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಗಾಡಿಯೊಳಕ್ಕೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡಳು. ನನ್ನದೊಂದು ಕ್ಯಾಮರಾ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನಲ್ಲೇ ಉಳಿಯಿತು. ನೆನಪಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಆಮೇಲೆ—ಏನು ಬರೆಯಲಿ—ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಖಂಡ ಆನಂದದ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಲಿ. ಎಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಲಿ. ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ವಾಕ್ಯದ ಮೇಲೆ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೊಸೆಯಲು ಎಚ್ಚೆಯಿಲ್ಲ.

ಈಗ ಆ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕಣ್ಣಾರ ಕಂಡೆನು. ಆದರೂ ಅದು ಧ್ವನಿಯೆಂದೇ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಮ್ಮನ ಮುಖ ನೋಡಿದೆನು. ಅವಳೂ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ಆ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹುಡುಗಿಯ ವಯಸ್ಸು ಹದಿನಾರೋ-ಹದಿನೇಳೋ ಇರಬಹುದು-ಆದರೆ ನವಯೌವನವು ಅವಳ ತನುಮನಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೂ ಹೊರೆ ಹೊರಿಸಿಲ್ಲ. ಅವಳ ನಡಿಗೆ ಸಹಜ; ದೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಲ. ಸೌಂದರ್ಯದ ಶುಚಿತ್ವವು ಅಪೂರ್ವ, ಅವಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೂ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಜಡತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ.

ನಾನು ನೋಡಿದ್ದನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸಿ ಹೇಳುವುದು ನನಗೆ ಅಸಾಧ್ಯ. ಅಷ್ಟೇಕೆ ಅವಳು ಯಾವ ಬಣ್ಣದ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಟ್ಟಿದ್ದಳೆಂಬುದನ್ನೂ ಹೇಳಲು ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆಯುವಂಥಾ ವಿಶೇಷತ್ವವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಎಲ್ಲರ

ಗಿಂತಲೂ ಮೇಲಿನವಳಾಗಿದ್ದಳು—ಸುಗಂಧರಾಜನ ಬಿಳಿಯ ಮೊಗ್ಗಿನ ಹಾಗೆ-ತೆಳುವಾದ ವೃಂತದ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಯಾವ ಗಿಡದಲ್ಲಿ ಅರಳಿದ್ದಳೋ ಅದನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಅರಳಿದಂತೆ ಇದ್ದಳು. ಅವಳೊಡನೆ ಇಬ್ಬರು ಮೂವರು ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಹುಡುಗಿಯರಿದ್ದರು. ಅವರುಗಳೊಡನೆ ಅವಳ ಮಾತುಕತೆ-ಹಾಸ್ಯ-ನಗು ಇವುಗಳಿಗೆ ಕೊನೆಮೊದಲಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಕೈಯಲ್ಲೊಂದು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅತ್ತಕಡೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕುಳಿತಿದ್ದೆನು. ನನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದದ್ದೆಲ್ಲಾ ಹುಡುಗರೊಡನೆ ಹುಡುಗಾಟದ ಮಾತುಗಳೇ-ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷತ್ವವೇನೆಂದರೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಅಂತರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಣ್ಣವರೊಡನೆ ಅವಳು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಸಣ್ಣವಳಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಹತ್ತಿರ ಚಿತ್ರಗಳಿರುವ ಮಕ್ಕಳ ಕತೆ ಪುಸ್ತುಕಗಳಿದ್ದುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕತೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಅವರು ಪೀಡಿಸತೊಡಗಿದರು. ಆ ಕತೆಯನ್ನು ಅವರು ಇಪ್ಪತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಸಾರಿ ಕೇಳಿರಲು ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಮತ್ತೆ ಕೇಳಲು ಇಷ್ಟೇಕೆ ಆತುರಪಡುತ್ತಿರುವರೆಂಬುದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಅವಳ ಸುಧಾಕಂಠದ ಮಾಯೆಯು ಕೋಲಿನಿಂದ ಮುಟ್ಟಿದ್ದೆಲ್ಲಾ ಸುವರ್ಣವಾಗುವಂತಿತ್ತು. ಹುಡುಗಿಯ ಅಂಗಾಂಗಗಳು-ಮನಸ್ಸು ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರಾಣದಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದಿತು. ಅವಳ ಚಲನ, ಮಾತುಕತೆ ಎಲ್ಲವೂ ಜೀವಶಕ್ತಿಯಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಹುಡುಗಿಯರು ಅವಳ ಬಾಯಿಂದ ಯಾವ ಕತೆ ಕೇಳಿದರೂ ಅದು ಹೊಸದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ಹೃದಯದ ಮೇಲೇ ಅವಳ ಜೀವಝರಿ ಚಿಮ್ಮಿ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಜೀವವು ಅಂದು ನಾನು ಕಂಡ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳನ್ನು ಸಜೀವಗೊಳಿಸಿತು. ನನ್ನ ಮನದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ನನ್ನನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರುವ ಆಕಾಶವು ಈ ತರುಣಿಯು ದಣಿಯದ ಮಲಿನವಾಗದ ಪ್ರಾಣದ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪೀ ವಿಸ್ತಾರವೆಂಬುದು ನನಗೆ ಗೋಚರವಾಯಿತು. ಮುಂದಿನ ಸ್ಟೇಷನ್ನನ್ನು ಸೇರಿದೊಡನೆಯೇ ಅವಳು ತಿಂಡಿ ಮಾರುವವನ್ನು ಕರೆದು ಖಾರದ ಕಡಲೆ ಕೊಂಡು ಹುಡುಗರೊಡನೆ ಕಲೆತು ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗಿಯಂತೆಯೇ ಹಾಸ್ಯಲಲ್ಲೆಯೊಡನೆ ತಿನ್ನಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವ ಸುತ್ತಲೂ ಬೇಲಿ ಹಾಕಿದ ಹಾಗೆ ಇರು

ವಂಥಾದ್ದು. ನಾನೇಕೆ ಸಹಜರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಗುಮುಖದೊಡನೆ ಆ ಹುಡುಗಿಯ ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಒಂದು ಹಿಡಿ ಹುರಿಗಾಳು ಕೇಳಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತಿನ್ನಬಾರದಾಗಿತ್ತು? ಕೈನೀಡಿ ನನ್ನ ಆಸೆಯನ್ನೇಕೆ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ?

ಅಮ್ಮನ ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪಿ ಒಪ್ಪದಂತೆ ಇತ್ತು. ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಗಂಡಸು ಕುಳಿತಿರುವೆನು. ಆದರೂ ಇವಳಿಗೆ ಏನೇನೂ ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲ. ತಿನ್ನುವುದರಲ್ಲೂ ಬರ ಬಂದವಳಂತೆ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಹೀಗೆ ನಡೆಯುವುದು ಮರ್ಯಾದಸ್ಥರ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ ಅರಿಯಳು. ಅಮ್ಮನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ 'ಈ ಹುಡುಗಿಗೆ ವಯಸ್ಸಾಗಿದೆ-ಆದರೆ ಯಾರೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸಿಲ್ಲ'-ಎಂದು ಅಂದುಕೊಂಡಳು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಯಾರೊಡನೆಯಾದರೂ ಮಾತನಾಡುವುದೆಂದರೆ ಆಗದ ಕೆಲಸ. ಜನರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ದೂರದಲ್ಲಿರುವುದೇ ಅವಳ ಸ್ವಭಾವ. ಈ ಹುಡುಗಿಯ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಲು ಅವಳಿಗೆ ಬಹು ಕುತೂಹಲವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಬಾಧೆಯಿದ್ದುದರಿಂದ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಈ ವೇಳೆಗೆ ಗಾಡಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿತು. ಆ ಜನರಲ್ ಸಾಹೇಬರ ಜೊತೆಗಾರರು ಕೆಲವರು ಆ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಹತ್ತಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೂ ಜಾಗವಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಾರಿ ಬಾರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಗಾಡಿಯ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಗಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅಮ್ಮ ಬಹು ಭಯಪಟ್ಟಿದ್ದಳು. ನನಗೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿಯಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಗಾಡಿ ಹೊರಡಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿರುವಾಗ ಒಬ್ಬ ದೇಶೀಯ ರೈಲ್ವೇ ಕೆಲಸಗಾರ ಹೆಸರು ಬರೆದಿದ್ದ ಎರಡು ರಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿನ ಎರಡು 'ಬೆಂಚು'ಗಳ ತಲೆಯ ಬಳಿ ಸೆಕ್ಕಿಸಿಬಿಟ್ಟು ನನ್ನೊಡನೆ-'ಈ ಗಾಡಿಯ ಎರಡು ಬೆಂಚುಗಳು ಮುಂಚಿನಿಂದಲೇ ಇಬ್ಬರು ಸಾಹೇಬರಿಗಾಗಿ ರಿಸರ್ವ್ ಆಗಿದೆ. ನೀವು ಬೇರೆ ಗಾಡಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ನಾನು ಅವಸರ ಅವಸರವಾಗಿ ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತೆನು. ಆ ಹುಡುಗಿ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ 'ನಾನು ಗಾಡಿ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದಳು.

ರೈಲ್ವೆ ಕೆಲಸಗಾರ ಸ್ವಲ್ಪ ದರ್ಪದಿಂದ 'ಬಿಡದಿದ್ದರೆ ಬೇರೆ ದಾರಿಯಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಆದರೆ ಹುಡುಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಕದಲುವ ಲಕ್ಷಣ ಕಾಣದಿರಲು ಅವನು ಇಳಿದುಹೋಗಿ ಆಂಗ್ಲ ಸ್ಟೇಷನ್ ಮಾಸ್ಟರನ್ನು ಕರೆತಂದನು—ಆತನು ಬಂದು ನನ್ನೊಡನೆ—'ನನಗೆ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಗುತ್ತೆ. ಆದರೆ ನೋಡಿ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ........' ಎಂದು ಹೇಳತೊಡಗಿದನು.

"ನಾನು ಕೂಲೀ–ಕೂಲೀ" ಎಂದು ಕೂಗಲಾರಂಭಿಸಿದೆನು. ಹುಡುಗಿ ಎದ್ದುನಿಂತು ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಕಾರುತ್ತ "ಊಹೂಂ–ನೀವು ಹೋಗಕೂಡದು–ಇದ್ದಲ್ಲೇ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿರಿ" ಎಂದಳು.

ಹೀಗೆಂದು ಅವಳು ಬಾಗಿಲ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ನಿಂತು ಸ್ಟೇಷನ್ ಮಾಸ್ಟರೊಡನೆ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಮಾತಿಗಾರಂಭಿಸಿದಳು—"ಈ ಗಾಡಿ ಮುಂಚಿನಿಂದ ರಿಜರ್ವ್ ಆಗಿತ್ತೆಂಬ ಮಾತು ಶುದ್ಧ ಸುಳ್ಳು" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೆಸರು ಬರೆದಿದ್ದ ರಟ್ಟುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಪ್ಲಾಟ್‌ಫಾರಂನ ಮೇಲೆ ಎಸೆದಳು.

ಈ ನಡುವೆ ಡವಾಲಿ ಜವಾನನೊಡನೆ ಯೂನಿಫಾರಂಧಾರೀ ಸಾಹೇಬರು ಗಾಡಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತರು. ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನಿಡಲು ಅವರುಗಳು ಮೊದಲು 'ಆರ್ಡರ್‌ಲಿ'ಗೆ ಸನ್ನೆಮಾಡಿದರು. ಅನಂತರ ಹುಡುಗಿಯ ಮುಖ ನೋಡಿ, ಅವಳ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಭಾವವನ್ನು ಕಂಡು ಸ್ಟೇಷನ್‌ಮಾಸ್ಟರನ್ನು ಚುಚ್ಚಿ ಅವರನ್ನು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಏನು ಹೇಳಿದರೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ರೈಲು ಹೊರಡುವ ವೇಳೆ ಮೀರಿದ್ದರೂ ಮತ್ತೊಂದು ಗಾಡಿ ಜೋಡಣೆಯಾಗಿ ಅವರುಗಳು ಅದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತ ನಂತರವೇ ರೈಲು ಹೊರಟಿತು. ಆ ಹುಡುಗಿ ಹುರಿಗಾಳಿನ ಮತ್ತೊಂದು ಪೊಟ್ಟಣವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ನಿಶ್ಚಿಂತತೆಯಿಂದ ಹುಡುಗರೊಡನೆ ತಿನ್ನತೊಡಗಿದಳು. ನಾನು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಕುಗ್ಗಿ ಕಿಟಕಿಯ ಹೊರಗೆ ತಲೆಹಾಕಿಕೊಂಡು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೊಬಗನ್ನು ನೋಡತೊಡಗಿದೆ.

ರೈಲು ಕಾನ್‌ಪುರವನ್ನು ಸೇರಿತು. ಹುಡುಗಿ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದಳು. ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನೀ ಆಳೊಬ್ಬನು ಬಂದು ಇವರುಗಳನ್ನು ಇಳಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಅಮ್ಮನಿಗೆ ಆಗ ಸುಮ್ಮನಿರಲಾಗಲಿಲ್ಲ. "ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನಮ್ಮ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

ಹುಡುಗಿ "ನನ್ನ ಹೆಸರು ಕಲ್ಯಾಣಿ" ಎಂದಳು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಮ್ಮನೂ ನಾನೂ ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದೆವು.

"ನಿಮ್ಮ ತಂದೆ...."

"ಅವರು ಇಲ್ಲಿಯ ಡಾಕ್ಟರು. ಅವರ ಹೆಸರು ಶಂಭುನಾಥಸೇನರು."

ಅನಂತರ ಅವರೆಲ್ಲ ಇಳಿದು ನಡೆದರು.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಮಾವನ ನಿಷೇಧವನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡಿ, ಮಾತೃವಿನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ತಳ್ಳಿಕೊಟ್ಟು ಕಾನ್‌ಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದೆ. ಕಲ್ಯಾಣಿಯ ತಂದೆಯನ್ನೂ ಕಲ್ಯಾಣಿಯನ್ನೂ ಕಂಡು ಮಾತನಾಡಿದೆನು. ಕೈ ಮುಗಿದೆನು, ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿದೆನು – ಶಂಭುನಾಥಬಾಬುಗಳ ಹೃದಯವೂ ಕರಗಿತು – ಆದರೆ ಕಲ್ಯಾಣಿಯು —"ನಾನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂದಳು.

"ಏತಕ್ಕೆ?" ಎಂದು ನಾನು ವಿಚಾರಿಸಿದೆನು.

"ಮಾತೃವಿನ ಆಜ್ಞೆ" ಎಂದು ಅವಳೆಂದಳು.

"ಎಂಥಾ ಸರ್ವನಾಶ! ಇಲ್ಲಿಯೂ ಮಾತುಲನಿರುವನೇನು?" ಎಂದೆನು.

ಅನಂತರ ಮಾತೃಭೂಮಿ ಇದೆಯೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನರಿತೆನು. ಆ ವಿವಾಹ ನಿಂತ ಕಾಲದಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣಿಯು ಸ್ತ್ರೀಯರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ವ್ರತವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿರುವಳೆಂಬುದು ತಿಳಿಯಿತು.

ಆದರೆ ನಾನು ಆಶೆ ಬಿಡಲಾರದವನಾಗಿದ್ದೆ. ಆ ಧ್ವನಿ ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅದು ಯಾವುದೋ ಆಚೆಯ ದಡದ ಕೊಳಲು ದನಿ. ನನ್ನ ಪ್ರಪಂಚದ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಂದದ್ದು–

ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿನ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದ ಹೊರಕ್ಕೂ ಹೊರಟಿತು. ಆ ರಾತ್ರಿಯ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕಿವಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದ – 'ಜಾಯಗಾ ಆಛೇ' (ಜಾಗವಿದೆ) ಎಂಬ ಮಾತು ನನ್ನ ಚಿರಜೀವನದ ಸಂಗೀತದ ಪಲ್ಲವಿಯಾಯಿತು. ಆಗ ನನ್ನ ವಯಸ್ಸು ಇಪ್ಪತ್ತಮೂರು. ಈಗ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಆಶೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಮಾತುಲನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರುವೆನು. ಏನೂ ಅರಿಯದ ಒಂದು ಮಗುವೆಂದು ಅಮ್ಮನು ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ಕೈಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ.

ನಾನು ಮದುವೆಯ ಆಶೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬಹುದೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲವೇ? ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವುದು ಆ ರಾತ್ರಿಯ ಅಜ್ಞಾತಕಂಠದ ಮಧುರ ಧ್ವನಿಯ ಆಶೆ. 'ಜಾಯಗಾ ಆಛೇ, ನಿಶ್ಚಯ್ ಆಛೇ'—(ಜಾಗವಿದೆ. ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಇದೆ) ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನಿಲ್ಲುವುದೆಲ್ಲಿ? ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದರೂ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿರುವೆನು – ಕಾದಿರುವೆನು. ಆ ಕಂಠದ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವಕಾಶವಾದಾಗ ಆಕೆಯದಾಗಿ ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವೆನು. ಅಂತೂ ಮನಸ್ಸೇನೋ 'ಇದೋ ಜಾಗ ಸಿಕ್ಕಿದೆ' ಎನ್ನುತ್ತಿದೆ – "ಓ ಅಪರಿಚಿತೇ! ನಿನ್ನ ಪರಿಚಯ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ಣವೂ ಆಗದು. ಆದರೆ ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಾನು ಜಾಗವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವೆನು."

(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೧೪)

Printed at OMKAR PRESS. Gowdanpet, Bangalore City.